

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE FİNANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**KOBİ İŞLETMELERİN KATILIM BANKACILIĞINI TERCİH ETME NEDENLERİ:
GAZİANTEP İL ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ABUZER OĞUZCAN KURTOĞLU

GAZİANTEP – 2022

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE FİNANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KOBİ İŞLETMELERİN KATILIM BANKACILIĞINI TERCİH ETME NEDENLERİ:
GAZİANTEP İL ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

ABUZER OĞUZCAN KURTOĞLU

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ LAMİHA ÖZTÜRK

GAZİANTEP – 2022

KABUL VE ONAY FORMU

İktisat Anabilim Dalı **Bankacılık ve Finans** Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Abuzer Oğuzcan KURTOĞLU** tarafından hazırlanan “**Kobi’lerin Katılım Bankacılığını Tercih Etme Nedenleri; Gaziantep İl Örneği**” başlıklı tez, **14 / 01 / 2022** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi

Unvanı, Adı ve Soyadı

İmzası:

Kurumu/Üniversitesi

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Mehmet DAĞ
Siirt Üniversitesi

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Lamiha ÖZTÜRK
Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Zehra Vildan SERİN
Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. İbrahim Halil GÜZELBEY
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Kobi’lerin Katılım Bankacılığını Tercih Etme Nedenleri; Gaziantep İl Örneği**” başlıklı çalışmamın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

ABUZER OĞUZCAN KURTOĞLU

ÖNSÖZ

Hayat devam ettiği sürece ekonomik sistem kavramı da önemini korumaktadır. Bu sistem içerisinde daha etkin olabilmek ve ileriye yönelik kararlar alabilmek için gerekli yer ve zamanda doğru adımlar atmak amaçlanmaktadır. Sürekli gelişen ve değişen dünyada finansal anlamda güncelliği yitirmemek adına finansal okuryazarlık kavramı ortaya çıkmaktadır. Farklı ülkeler tarafından önemli kabul edilen bu kavrama yönelik araştırmalar yapılmakta ve gerekli görülen durumlarda eğitimler verilmektedir.

Tez çalışmamızda yapılan araştırmalar göz önüne alınarak Gaziantep ilinde bulunan kobi işletmelerin katılım bankacılığını tercih etme nedenleri öğrenmek hedeflenmiştir.

Tezi hazırlamam konusunda yardımlarını ve bilgisini esirgemeyen danışan hocam Dr. Öğr. Üyesi Lamiha Öztürk'e teşekkürü borç bilirim.

Araştırma süresince motive eden Prof. Dr. Zehra Vildan Serin hocama teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her köşesinde elini üzerimden çekmeyen babam Hacı Abuzer Kurtoğlu ve annem Lütfiye Kurtoğlu'na sonsuz teşekkür ederim.

Gaziantep, 2022

Abuzer Oğuzcan KURTOĞLU

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Gaziantep ilinde faaliyette bulunan KOBİ'lerin islamı bankacılığa yönelme sebeplerini araştırmaktır. Bu anlamda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin katılım bankacılığı tercih etme nedenleri bir anket aracılığıyla analiz edilmiştir. 20 sorudan oluşan anket, SPSS 22 programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular çalışmaya dahil olan katılımcıların dini değerleri sebebiyle katılım bankacılığına yöneldiklerini göstermektedir. Kendilerine uygun yatırım ürünleri var olduğunu belirtmiş olsa da, katılımcıların önemli bir kısmı katılım bankacılığın sunduğu hizmetleri ve/veya ürünleri yatırım gerekçesiyle tercih etmediklerini vurgulamaktadırlar. Bulgular katılımcıların sadece bir kısmı yatırım ve finans ürünlerinden kaynaklı katılım bankacılığını tercih ettiklerini belirtmektedirler. Dikkat çeken diğer bir sonuç ise işletme sahiplerinin katılım bankacılığında hesap açma nedenleri arasında ikinci sırada iş yerine yakınlık olduğunu ifade etmek mümkündür. Elde edilen bu çarpıcı sonuç katılımcılar için bir bankanın « konumun » ne derece de önem taşıyabileceğini göstermektedir. Ancak, konum faktörü katılım bankası dışında « konvansyonel » bir bankanın aynı konumda olmuş olsaydı yine katılım bankasını tercih eder miydiniz sorusu sorulmadığından önem derecesi tartışmaya açık kalmıştır. Çevresel faktörlerin tercih edilme konusunda anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar tercih ettikleri katılım bankasının kamu bankası olması tercihlerini olumlu yönde etkilediklerini ifade etmektedirler. Son olarak katılım bankasında çalışan personellere duyulan güven ve kaliteli hizmet öne çıkan diğer bir faktördür. Bu bulguların ışığında katılım bankalarının sundukları ürünler ve finans/yatırım araçları katılımcıların islam bankacılığına yönelme sebeplerinin yerinde yer almaması katılım bankacılığı sektöründe henüz yeterli düzeyde ürünlerini tanıtmadığı düşünülebilir. Bu bağlamda, sektörün henüz « tokluk » noktasına ulaşmadığını ve Pazar payı elde etme açısından hala bir marjın varlığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler; Davranış, finans, finansal okuryazarlık, harcama, tutum

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the reasons for SMEs operating in Gaziantep province to turn to Islamic banking. In this sense, the reasons why small and medium-sized enterprises prefer participation banking were analyzed by means of a survey. The questionnaire consisting of 20 questions was analyzed with the SPSS 22 program. It is understood from the findings that the participants included in the study turned to participation banking due to their religious values. Although it has been stated that there are investment products suitable for them, a significant portion of the participants emphasize that they do not prefer the services and/or products offered by participation banking on the grounds of investment. Findings indicate that only some of the participants prefer participation banking originating from investment and financial products. Another remarkable result is that it is possible to state that proximity to the workplace is the second most common reason for business owners to open an account in participation banking. This striking result shows how important the « location » of a bank can be for the participants. However, since the question of location factor was not asked, if a « conventional » bank other than the participation bank had been in the same position, would you still prefer the participation bank, its importance remained open to discussion. It is understood that environmental factors are not significant in terms of preference. Participants state that they have a positive effect on their preference for the participation bank they prefer to be a public bank. Finally, the trust in the personnel working in the participation bank and quality service are other prominent factors. In the light of these findings, it can be thought that the products offered by participation banks and the financial/investment tools are not included in the reasons for the participants to turn to Islamic banking, and their products have not been introduced sufficiently in the participation banking sector yet. In this context, it shows that the sector has not yet reached the « toughness » point and there is still a margin in terms of gaining market share.

Keywords; Attitude, behaviour, finance, financial literacy, spending

İÇİNDEKİLER

Sayfa no

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
BANKA KAVRAMI, BANKACILIĞIN GELİŞİMİ ve FAİZ KAVRAMI.....	1
1.1.Banka Kavramı	1
1.2.İslam'da Faiz Kavramı.....	2
1.2.1.Kur'an'da Faiz.....	2
1.2.2.Hadislerde Faiz.....	3
1.3.Bankacılığın Gelişim.....	5
1.3.1.Faizli Bankacılık ve Gelişimi.....	5
1.3.2.Katılım Bankacılığı Kavramı ve Gelişimi.....	9
1.3.3.Ülkemizde Katılım Bankacılığına Genel Bakış.....	16
1.3.4.Katılım Bankacılığının Oluşmasının Nedenleri.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN KATILIM BANKACILIĞI.....	20
2.1.Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri.....	20
2.1.1.Cari Hesaplar.....	20
2.1.2.Katılma Hesapları.....	20
2.2.Katılım Bankacılığında Sermaye Kullanma Yöntemleri.....	23
2.2.1.Murabaha.....	23
2.2.2.Mudârabe (Emek-Sermaye Ortaklığı).....	27

2.2.3.Müşareke.....	29
2.2.4.İcare (kiralama- leasing).....	30
2.2.5.Selem ve İstisna (Bai Salam).....	32
2.3.Katılım Bankacılığında Bankacılık İşlemleri.....	34
2.3.1.Teminat Mektupları.....	34
2.3.2.Akreditif.....	36
2.3.3.Banka Kartları.....	38
2.3.4.Diğer Bankacılık İşlemleri.....	44
2.4.Katılım Bankaları ve Klasik (Mevduat) Bankalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklar....	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TARTIŞMA.....	51
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	53
BEŞİNCİ BÖLÜM	
YÖNTEM.....	56
ALTINCI BÖLÜM	
BULGULAR.....	57
YEDİNCİ BÖLÜM	
SONUÇ.....	63
KAYNAKÇA.....	69

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: 1963-1969 Yılları Arasında Bankaların Açılış Tarihleri	12
Tablo 2: İslam Kalkınma Bankasına Üye Ülkeler	14
Tablo 3: Türkiye’de Katılım Bankacılığı Kronolojisi	17
Tablo 4: Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Karşılaştırılması.....	Error! Bookmark not defined.

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1: Küresel Faizsiz Bankacılığın Kilometre Taşları.....	15
Şekil 2: Murabaha Mekanizması.....	25
Şekil 3: Mudârabe Mekanizması.....	27
Şekil 4: Müşâreke Mekanizması.....	29
Şekil 5: Leasing Mekanizması.....	31
Şekil 6: Teminat Mektubu Örneği	34
Şekil 7: Akreditifin İşleyişi.....	37
Şekil 8: Frank Mc Namara ait ilk kredi kartı örneği.....	38
Şekil 9: Chipli Kart/Smart Card.....	40
Şekil 10: Kredi Kartı Sistemindeki Taraflar Arasındaki İlişki	42

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ATM	:	Automated Teller Machine
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKM A.Ş.	:	Bankalar arası Kart Merkezi Anonim Şirketi
DESİYAB	:	Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası
EFT	:	Elektronik Fon Transferi
İKB	:	İslam Kalkınma Bankası
JCB	:	Japan Credit Bureau
KZOB	:	Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi
M.Ö.	:	Milattan Önce
OPEC	:	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
ÖFK	:	Özel Finans Kurumları
ÖFKBİR	:	Özel Finans Kurumları Birliği
THP	:	Tekdüzen Hesap Planı
TKBB	:	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TL	:	Türk Lirası
TMSF	:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

GİRİŞ

İktisat bilimi, sınırlı kaynaklar ve sınırsız insan ihtiyaçları nedeniyle insanların yaptığı seçimleri ve bu seçimler arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim olarak tanımlanmaktadır. Bu kaynaklara dahil olan bir kaynak ise sermayedir. Geçmişte ve günümüzde olduğu gibi bunların en önemlileri emek ve sermayedir. Servetin sabit ve sürekli olduğu düşünülen kısmına sermaye denir. Bir para ekonomisinde sermaye, bir değer ölçüsü olan para birimi cinsinden ifade edilir.

Yeni projeleri hayata geçirmeyen küçük işletmeler sektörde tutunamazlar. Bu birikim veya yabancı yatırım için olabilir. Öz sermaye ile küçük ölçekli projeler hayata geçirilebilirse, sermaye sorunu büyük ölçüde çözülebilir. Bununla birlikte, büyük ölçekli sermaye işlemleri gerektiren projeler için öz sermaye kullanmak her zaman mümkün değildir. Bunun için yabancı yatırım gerekiyor. Yabancı sermaye, ödünç veya başka yollarla da (ortaklık, kira vb.) sağlanabilir. Tek başına borçlanmanın uzun vadeli ve yüksek maliyetli yatırımlara sermaye sağlama aracı olarak kullanılması yüksek riskler taşımaktadır. Çünkü hiç kimse başkalarının yatırımına katkıda bulunmaya istekli değil, kendi parasını kendi çıkarları olmadan para kazanmak için kullanmayı istemez. Bu insan doğasına aykırıdır.

Bu nedenle borç dışında yabancı sermaye bulma yönteminin kullanılması gerekmektedir. Fon sağlama riskini en aza indirmek için, uzman kuruluşlar olarak geçen bankaların aracı olarak hareket etmesi gerekir.

Bu ihtiyaçları karşılamak için zaman içinde bankacılık sektörü hızla gelişmiştir. Faizli bankacılığın gelişmesinden çok sonra, dini nedenlerle faizsiz bankacılık piyasada alternatif olmaya başladı.

İslam ülkelerinde 20. yüzyılda sanayileşmeyi başlamasıyla beraber faizsiz bankacılık talebi ortaya çıktı. Türkiye’de faizsiz sistemi konu edinen kurumlar 1975’li yıllara dayanmaktadır. Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası 11.11.1975 tarihinde kurulmuş olup bu alan içerisindeki ilk uygulamayı oluşturmaktadır. Bankaların, kamu işletmelerinin ve yurt dışındaki çalışanlarımızın birikimlerini ekonomik bir güç olarak birleştirip, kârlılık ve verimlilik açısından değerlendirip kalkınma planlarının temel ilkelerine göre başta sanayi sektörü olmak üzere işletmelere ve işletme geneline yönlendirmektir. Bankanın sanayi sektörüne ortaklık şeklinde kaynak sağlama kararı yönetim kuruluna bırakılmıştır. Banka, 1975-1977 yıllarında faiz olmadan çalışmıştır, fakat 1978 yılından sonra faizli çalışmaya karar vermiştir. 1980 öncesinde dünyanın çeşitli ülkelerinde faizsiz bankaların kurulması ve kısa sürede elde edilen başarı, Türkiye’de faizsiz banka kurma girişimlerini hızlandırmıştır. Türkiye, İslami Bankacılık “Özel Finans Kurumları” bankacılık kararnameini 16 Aralık 1983 yılında kabul etti ve kurumun adı olarak kabul edilmiştir. İslami bankacılık, Türkiye’nin İslam Kalkınma Bankası’na üye olmasının en önemli örneğidir. Türkiye, 1984 yılında İslam Kalkınma Bankası Yönetim Kurulu üyeliğini sürdürme hakkını elde etmiştir. Bu nedenle Türkiye elli devleti çatısı altında toplayarak İslam dünyasının en büyük finans kuruluşunda aktif bir rol oynayacak konuma gelmiştir.

Faizsiz banka ve diğer belgelerde İslam’ın faiz yasağına uyacağı, tahsil ve işlem sürecinde İslam hukukunun yasal sayılan ve tavsiye ettiği uygulamalardan kaçınacağı belirtilmiş, bu

uygulamaların kullanılmasını yasaklar. Bazı akademisyenler ifadenin doğru olduğuna ve faizsiz sistemi olumlu karşıladığını düşünse de diğerleri olayın bir isim değişikliğinden başka bir şey olmadığını ve tüm bankaların kapitalist düzenin parçası olduğunu ileri sürmektedirler.

Bu çalışmanın amacı, katılımcı bankacılık alanlarını belirlemek ve Türkiye'deki katılım bankacılığın literatürümüzdeki yöntemlerinin mevcut durumunu ortaya çıkarmaktır.

Çalışmada Kur'an başta olmak üzere tefsir, hadis, dini adetler ve bankacılık sektörü ile ilgili kitaplardan; internet, çeşitli yayınlar ve tarihi materyaller kullanılmaktadır. Faizsiz bankacılık işlemleri yapan ve faaliyetlerini denetleyen bankalara gidilmektedir. İlgili mali kurumlardan mevzuatlar, sözleşmeler, prosedürler temin edilip eklenmiştir. Şu anda Türkiye'de altı katılımcı bankası bulunmaktadır. Bunlara ek, Halk Bankası lisans başvurusu yapmış olan gerekli altyapının oluşturulması için çalışmalarına devam etmektedir.

Çalışmamız; bir giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, bankacılık sektörünün yükselişinin nedenleri, bankacılık sektörüne katılım tarihi, statik, araştırma amaçları ve yöntemleri kısaca tanıtılmaktadır.

Birinci bölümde bankacılık kavramı, bankacılık sektörünün gelişimi, faize dayalı bankacılığın gelişimi, bankacılık sektörünün gelişimine katılım ve İslami öğretilere ilgi hakkında bilgiler verilmektedir.

İkinci bölümde, faizsiz bankaların kaynak yaratma yöntemi incelenmiş ve faizsiz bankaların işletme sermayesinde kullandıkları yöntem belirlenmiştir. Murabaha, mudarebe, müşarakah, finansal kiralama gibi her yöntemin ortaya çıkışını, klasik kaynaklardaki muamelesini, modern faizsiz bankacılık uygulamasını ve bu uygulamanın finans alanındaki durumunu belirlemeye çalışılmıştır. Finansal araçlardan daha önemli olan tartışmalı bankacılık hizmetleri Tüm bankalar, belirli bir ücret veya komisyon karşılığında bankacılık hizmeti vermektedir. Bu hizmetlerde teminat mektupları, akreditifler, banka kartları, banka havaleleri ve diğer banka işlemleri detaylı olarak işlenmektedir.

Üçüncü bölümde krediler ve bankacılığa ilişkin literatürde kullanılan yöntemlerin yeri değerlendirilmiştir.

Faizsiz bankacılık üzerine pek çok kitap olmasına rağmen konunun hukuki yönleri tam olarak aydınlatılamamıştır. Prof. Dr. İsmail Özsoy'un Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı, Prof. Dr. Hayrettin Karaman'ın İktisadi Meseleler ve Makaleleri, Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır'ın Ticaret ve Faiz, Prof. Dr. Servet Bayındır'ın İslam Hukuku Penceresinden, Faizsiz Bankacılık ve Fıkhi ve İktisadi Açısından İslami Finans (Para ve Sermaye Piyasaları), Dr. Cihangir Akın'ın Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, Mustafa Uçar'ın Türkiye'de - Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri adlı çalışmaları Türkiye'de bu alanlarda yazılan sınırlı eserlerdendir. Ayrıca birçok üniversite doktora ve yüksek lisans için araştırmalar yapmış, katılımcı bankalar bu konuda çalıştay ve konferanslar düzenlenmiş, bu konunun önemi ve hassasiyeti nedeniyle araştırmalar devam etmektedir.

Sonuç ve tartışma bölümünde, iştirak hisselerinin bankacılık işinin mevcut durumu ve gelecekteki konumu değerlendirilir.

Bu çalışmada, katılımcı bankalarda kredi vermenin yasal yönlerinin ve yöntemlerinin incelenmesi planlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

BANKA KAVRAMI, BANKACILIĞIN GELİŞİMİ ve FAİZ KAVRAMI

1. Banka Kavramı

Türkçeye İtalyancadan geçen “banço” kavramının Arapçası “El-masrif” ile “El-benk”tir. “El-benk” sözcüğü İtalyancadan geçerken, “El-masrif” sözcüğü altın, gümüş ya da nakit paraların hem diğer para cinsleriyle hem de kendi aralarında değişimi anlamına gelen “sarf” kelimesinden gelmektedir (Kocaimamoğlu, 1983:69).

Banka tarafından yapılan işlemlerin çok çeşitli olması nedeniyle kitaplarda ve kanunlarımızda net bir şekilde tanımlanamamıştır. Bundan dolayı literatürde farklı tanımlar mevcuttur. Bunlar;

“Halkın belli zaman içinde harcamadığı paraları kabul ederek, bunları nema getirir şekilde kredi ve plase eden, ödemelerde aracılık, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören bir işletme” olarak tanımlanmıştır (Parasız, 2000:5).

Mevduat kabul eden , aldığı bu mevduatları en etkili biçimde farklı kredi işlemlerinde kullanmayı hedefleyen aynı zamanda çalışmalarının başlıca konusu, nizam içinde kredi almak yahut kredi oluşturmak olan ekonomik kuruluştur (Muhasebe Dersleri,2021).

Çağdaş bankacılık, günümüzde kurumların ve piyasa araçlarının karmaşıklığı ve çeşitliliği nedeniyle ekonomide hem seçkin hem de etkili bir boyut katmıştır. Kısaca bankalar, günümüzde mevzuat toplayarak kredi veren finans kuruluşları olarak tanımlanmaktadır (Pınar ve Erdal, 2011:28).

Her çağda etkin olan bankacılık özelliği, herhangi bir maddenin emanet olarak alınması ve ödünç verilmesi ya da saklanması prensibine dayanmaktadır. Ancak modern çağda bankalar çok daha çeşitli konularda faaliyetlerde bulunmaktadır. Ancak günümüzde mevcut niteliklerini kapsayan tam bir tanım yapabilmek zordur. Bunun nedeni günümüz modern bankalarının klasik çağların bankalarından çok daha çeşitli ve karmaşık bir yapıya sahip olmalarıdır (Eyüpgiller, 2000:2-22).

Bankalar, ekonomideki rolü itibarıyla ülkenin kalkınmasına yardımcı olan ve ekonomiye yön verem kurum ve kuruluşlardır. Gelişmiş ekonomileri olan ülkeler incelendiğinde bankacılık sistemlerinin daha düzenli ve güçlü sistemler üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Bankalar, mevduat toplayarak bu mevduatlardan kaynak elde ederek ve elde ettiği bu kaynakları ilerideki kredilerde ve diğer finansal işlemlerde kullanarak ekonomiye çok büyük katkı sağlamaktadır. Bankalar ülkelerin para politikasını belirlemede çok etkilidir. Aynı zamanda ülkelerin gelişme düzeyini ve kalkınmasını da etkileyerek ülke halkının refah seviyesini belirlemektedir.

Ticaret kadar eski olan bankacılık hizmetleri paranın icadı ile daha önemli bir hale gelmiştir. Banka hizmetlerinin tarihsel ilerleme incelemesi aşağıda incelenecektir.

2. İslam'da Faiz Kavramı

Sözlükte faiz kelimesi Arapça “فيض” kökünden ismi faildir. Bu da çok olan, taşan, geliri artan, fayda anlamına gelir. Türkçede “faiz” anlamına gelen kelime Kur’ân-ı Kerîm’de, hadislerde ve klasik fıkıh kaynaklarında “artma” ve “çoğalma” manasındaki riba kavramına eş değerdir. Günümüzde iş hayatında kullandığımız faiz işlemleri aslında cahillik döneminin gelenekleriyle yakından ilgilidir. Aslında riba kavramı günümüzde kullanılan nakit paranın faizine eş değerdir (Yazır, ty:II/237).

Kur’ân-ı Kerîm’de ve İslami kaynaklarda faiz kavramıyla hemen hemen aynı anlama gelen “ribâ” kavramı kullanılmaktadır.

Bu kavram, yükselmek, şişmek, ilâve anlamlarına gelen “ربو” kökünden türemiştir (İbn Manzûr, 1990:XIV/304; Asım Efendi, 1305h:IV/971; Serahsî, 1983:XII/109).

Kur’ân-ı Kerîm’de Bakara: 275, 276, 278, Âl-i İmran:130, Nisa:161 ve Rum: 39’uncu ayetlerde olmak üzere toplam 8 yerde riba kavramı geçmektedir. 10 surede 12 kere riba kelimesinden türeyen (Abdubakî, 1982:300) isim ve fiiller geçmiştir.

1. Gelişmek, büyümek, kabarmak, bitmek, boyatmak (Hac: 22/5, Fussilet: 41/39)
2. Fazlalaşmak, çoğalmak, artmak, fazlalaştırmak, artırmak, (Rum: 30/39) çoğaltmak, bereketlendirmek (Bakara 2/276)

Ribâ kavramının terim anlamı; bir finansal işlemde taraflardan birinin faydalanması gereken ödenmemiş fazlalıktır (İbn Nüceym, 1993).

Fazlalık bazen miktar ve zaman olarak ifade edilebilir(Alkış, 1999:38). Ribe’l-fadl hakikî fazlalık, ribe'n-nesîe (veresiye faizi) hükmî fazlalık, ribe'd-deyn de hem hakiki hem hükmî fazlalık durumuna dâhildir (Özcan, 1989:242)

1. Kur’an’da Faiz

Faiz, “Allah, alım-satımı helâl, faizi haram kılmıştır.” (Bakara: 2/275) ayetinde de söylendiği gibi kesin olarak yasaklanmıştır (Alkış, 1999:107). Bu ayetlerde söz konusu olan yasak hükmü, bilinen ve yaygın olan borç faizi ile (ribe’ d-deyn) ilgilidir ve alışveriş faizi ile (ribe’ l-bey’) bir ilgisi bulunmamaktadır (Cessâs,1986:I/465; Serahsî, 1983:XII/111; Fakat İbnü’l-Hümâm, Âl-i İmran: 130 ve Bakara: 275 ayetlerinde söylenen yasağın hem cahiliye faizini hem de hadisler ile yasaklanmış olan alışveriş faizini içerdiğini belirtmektedir (İbnü’l Hümâm, 1316h.:V/274).

Kur’ân-ı Kerîm’ de faizi konu alan ayetler faizin haram olduğundan ve zararlarından bahsetmektedir (Alkış, 1999:6). Nüzul tarihleri farklı olan bu ayetler, faizin yasaklanmasında derece derece yol takip etmektedir. Önce olumsuz olarak, daha sonra ise kesin olarak yasaklamıştır (Özsoy, 1995:12; 110-126).

Faizi konu alan ayet hicretin dördüncü senesinde Mekke’de nazil olan “İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz. Allah’ın rızasını

isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte zekâtı veren o kimseler, evet onlar kat kat artıranlardır.” (Rum: 30/39) ayetidir.

Kur’ân-ı Kerîm Mekke’de faizi haram kılmamıştır fakat olumsuz yönde benimsemiştir ve bunun zararlı bir şey olduğundan bahsetmiştir (Alkış, 1999:40). Bu nedenle İslam, o dönemde ileri gelen haksız kazanç ve zalim iktisada karşı sessiz kalmamıştır (Uludağ, 1988: 24).

İlerleyen zamanlarda faizin yaygın olduğu, Yahudilerin halka eziyet ettiği Medine’de, Uhud Savaşı’ndan sonra (Uludağ, 1988: 25) “Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.” (Al-i İmran: 3/130) Ayetiyle faizin haram olduğu kesinleşmiştir (Uludağ, 1988: 25).

Müfessirler, ayette geçen “kat kat arttırılmış olma” faizin yasak olduğunu sınırlarını ve şartlarını belirtmesi amacı ile değil de o zamanlar Arapların sık olarak uygulamış oldukları faiz şeklinin anlatıldığını kabul ederler (Karaman,1991: 422).

İbnü’l-Hümâm ayette belirtilmiş olan bu yasağın hem hadislerle yasaklanan hem de cahiliye faizin belli başlı alım satım işlerini kapsadığını belirtmektedir ve şöyle der: “Riba kelimesi fazla olan kısım için kullanılır. “Ribayı yemeyiniz.” (Al-i İmran: 3/130). Ayetin bunu göstermektedir. Yani hem ödünçte verdiğiniz hem de borçta verdiğinizden fazlasını hem de faize tâbî (ribevî) malların birbirleriyle takas edilmesinden doğacak fazlalığı yemeyin demektir.” (Hümâm, 1316h:V/274)

Kesin bir şekilde yasaklanmış olan faizin daha önceki zamanlarda da yasak olduğu Hicri 5. Senede nazil olan (Alkış, 1999:41) “Yahudilerin zulmetmeleri ve birçok kimseleri Allah yolundan alıkoymaları, yasaklandıkları halde faiz almaları ve insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle daha önce kendilerine helâl kılınan temiz şeyleri haram kıldık. Onlardan kâfir olanlara can yakıcı bir azap hazırladık.” ayetiyle açıklanır (Nisa: 4/160-161).

“Şayet böyle yapmazsanız, o zaman Allah ve Rasûlü tarafından size savaş açılmış olduğunu bilin. Eğer tevbe edip vazgeçerseniz, sermayeniz sizindir; ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz.” (Bakara: 2/279) ayetleri ile faizin net bir şekilde yasaklandığı ve yasaklanmış hikmetleri açıklanmaktadır (Alkış, 1999:41).

2. Hadislerde Faiz

Hadisler de faizi yasaklamıştır (Serahsî, 1983:XII/109-111; Ibn Kudame, 1985:IV/25). Hz. Muhammed Veda Haccında “Cahiliye devrinde yer alan faizi kaldırılmıştır. Bu hususta ilk olarak Abbas b. Abdülmuttalib’in faiz alacaklarını kaldırıyorum. Muhakkakki Cahiliye Devri faizlerinin tamamı ilğa edilmiştir” (Müslim, Hacc, 147; Dâvûd, Menâsik, 1905) hadisi ile de faizin yasak olduğu anlaşılmaktadır.

Faiz konusundaki hadislere bakıldığında borç faizi dediğimiz cahiliye faizinden çok bahsedilmediği çoğunlukla alışveriş faizinden bahsedilmektedir. Bunun nedeni cahiliye faizinin Araplar içinde çok fazla kullanılan bir faiz şekli olmasıdır (Cessâs, 1986:I/465; Râzî, 1989:VI/7).

Alışveriş faizi olarak adlandırılan “ribe’l-bey” ise Arapların önceden bilmediği Hz. Muhammed tarafından açıklanan bir faiz türüdür (Rüşd, 1985:II). Hz. Muhammed devrinde

gerçekleşen birçok işlem aynî mübadele (muâvaza) yolu ile gerçekleşmekteydi. Gerçekleşen bu satışların çoğunun kazançları ve aldatmacaları da vardı (Alkış, 1999:44). Çünkü satışlarda bir yandan malın fiyatın kıymetini tespit etmek zor olduğu için diğer yandan da temin edilecek malların kalitesi farklı olduğu ve aynı malların birçok çeşidinin bulunması nedeniyle malların değiş tokuşunu engelleyen birçok yasak konulmuştur (İbn Aşûr, 1986).

Kur'ân-ı Kerîm'de faizin haram olduğuna dair ifadeler yer almaktadır. Fakat faizin hududu açıklanmamıştır. Hangi durumlarda haram olduğu hadislere bırakılmıştır ve faiz konusuyla ilgili çok sayıda hadis bulunmaktadır. Bu hadislerden önemli bir bölümü faizi açıklarken bir kısmı da faizi kötöleyen, lanetleyen hadislerdir (Alkış, 1999:44). Faizin illeti faizi açıklayan hadislerde yer almaktadır. Faizin illetinin yer aldığı bu hadisler şunlardır;

Übâde b. Sâmit Rasûlullah'tan şöyle rivayet eder: “Altın ile altın, gümüş ile gümüş, buğday ile buğday, arpa ile arpa, hurma ile hurma, tuz ile tuz misli misline birbirine eşit olarak peşin satılırlar. Ama bu malların cinsleri değişirse peşin olmak şartıyla istediğiniz gibi satın.” (Müslim, 1983)

Übâde b. Sâmit “Ben Rasûlullah “altın ile altın, gümüş ile gümüş, buğday ile buğday, arpa ile arpa, hurma ile hurma, tuz ile tuz satmayı yasak ettiğini duydum, ancak misli misline ve aynı aynına (peşin) satılırsa o başka. Her kim ziyade verir veya alırsa muhakkak ribâ yapmıştır.” rivayeti üzerine Muaviye “Dikkat, bazı kimselere ne oluyor ki, Rasûlullah'tan birtakım hadisler rivayet ediyorlar. Biz de onu görüyor ve sohbetinde bulunuyorduk, ama bunları ondan işitmedik.” der. (Müslim, 1983)

Hz. Ömer Rasûlullah'tan şöyle rivayet eder: “Altına karşılık gümüş faizdir, al-ver (hâ ve hâ) şeklinde peşin olursa o başka. Buğdaya karşılık buğday faizdir, al-ver şeklinde peşin olursa o başka. Arpaya karşılık arpa faizdir, al-ver şeklinde peşin olursa o başka. Hurmaya karşılık hurma faizdir, al-ver şeklinde peşin olursa o başka.”

Ebû Saîd el-Hudrî Rasûlullah'tan şöyle rivayet eder: “Altını altınla, gümüşü gümüşle satmayın. Ancak tartısı tartısına, misli misline, birbirlerine tamamen eşit olurlarsa o başka (mislen bi mislin, sevaen bi sevain).” buyurdular (Müslim, 1983).

Fadale b. Ubeyd Rasûlullah'tan şöyle rivayet eder: “Altın ile altını ancak tartısı tartısına satın.” buyurdular (Müslim, 1983; Ebû Davûd, Buyû', 1981).

Ebû Hureyre Rasûlullah'tan şöyle rivayet eder: “Hurma ile hurma, buğday ile buğday, arpa ile arpa, tuz ile tuz misli misline peşin satılır. Her kim ziyade verir veya alırsa muhakkak ribâ yapmıştır. Ancak cinsleri değişirse o başka.” Nesâî'de ise “misli misli” yerine “yeden bi yedin” (elden ele, peşin olarak) lafzı vardır (Nesâî, Buyu' 1981).

Ebû Salih şöyle der: “Ben Ebû Saîd el-Hudrî'yi: Dinar ile dinar, dirhem ile dirhem misli misline satılır. Kim fazla verir veya alırsa muhakkak ribâ yapmıştır, derken işittim de kendisine: Ama İbn Abbas böyle söylemiyor, dedim. Bunun üzerine, ben İbn Abbas'la görüştim ve “Ne söylediğinin farkında mısın? Bu senin Rasûlullah'tan işittiğin bir şey midir, yoksa bunu Allah'ın kitabında mı buldun?” diye sordum. “Bunu ne Rasûlullah'tan işittim ne de Allah'ın kitabında buldum. Lâkin bana Üsame b. Zeyd rivayet etti ki, Rasûlullah “Ribâ ancak nesîdedir.” buyurmuştur.” cevabını verdi.” Bu hadisin lafzı hem “Ribâ ancak nesîdedir.” Hem de “Muhakkakki ribâ nesîdedir.” şeklinde rivayet edilmiştir. İbn Abbas'ın

“Peşin olanda faiz yok.” hadisi, hadis değil İbn Abbas’ın kendi sözüdür (Şevkânî, ty:V/216-218).

Süfyan b. Uyeyne, Amır’dan, o da Ebu’l-Minhâl’den şöyle nakletti: “Benim bir ortağım bir gümüşü mevsime yahut hacca kadar veresiye sattı. Sonra bana gelerek haber verdi. Ben, bu caiz olmayan bir iştir, dedim. Ben hemen Berrâ b. Azib’e giderek meseleyi sordum. Şöyle dedi: Hz. Peygamber Medine’ye geldiğinde biz bu alışverişi yapıyorduk. Bunun üzerine şöyle buyurdular: “Hangi mal peşin olarak satılıyorsa onda bir beis yoktur, fakat veresiye satılan ribâdır.” (Müslim, 1983, 86; Nesaî, 1981). Cabir şöyle rivayet eder: “Rasûlullah peşin olarak hayvanların bire iki olarak satışında beis yok.” dedi (İbn Mace, Ticaret 1981; Tirmizî, Büyü, 1981).

2. Bankacılığın Gelişimi

Bankacılık sektörünün gelişimi, tarih boyunca para kavramlarının gelişimi ile iç içe geçmiştir. Paranın profesyonel hayatta değiştirme aracı olarak kullanılmasıyla birlikte parayla ilgili kuruluşlar da ortaya çıkmaya başladı. İnsanların kredi ve saklama ihtiyaçlarını karşılayacak, dolaşım için para birimi sağlama, ayarlamalarını belirleme, bireyler ve bölgeler arasında transfer gibi işlemleri yürütecek bir kuruma her zaman ihtiyaç olmuştur. Bu nedenle bankacılık sektörünün temelini atılması gerekmiştir.

1. Faizli Bankacılık ve Gelişimi

Bankacılık sektörünün ilk çağlarda ibadet merkezlerinin çevresinde din insanları aracılığıyla başlayıp geliştiği, ilk bankaların ibadet merkezleri, ilk bankacıların da din insanları olduğu ileri sürülür. Eski zamanlardan beri insanlar dokunulmazlıkları bulunan ibadet merkezlerine güven duymuşlar, din insanları, toplumda saygın ve etkin insanlar olarak, toplumun manevî problemleri yanında ekonomi problemleri ile de ilgilenmişlerdir. Birikimlerini, hırsızlık ve kaybetme tehlikesinden koruma ihtiyacında olanlar, din merkezlerinin dokunulmazlığına, din insanların doğruluğuna güvenerek onları buralara emanet bırakmışlar. (Orman, 1987; Bayındır, A., 2002: 5-11).

Bankacılık tarihi, MÖ 3.500'e kadar izlenebilir. Mezopotamya, Uruk yakınlarındaki "Kızıl Tapınak" (MÖ 3400-3200) bilinen en eski banka yapısıdır (Eyyüpgiller, 2000:6). MÖ 1800'de Babil'in Haham Han yönetimi tarafından ilan edilen Haham Hammura Yasası, müdahalenin ilk örneğiydi. Antik Yunanistan'da, Parthenon ve Apollo onları kabul etti, para darp etti ve onlara borç verdi (Urgancı, 1982:7).

Bazı kültürel eserler ibadet merkezlerine Tanrı adına sadaka veya kurban olarak bağışlanmış olsa da din insanları bu eşyaları ihtiyacı olanlara ödünç verdiler. Yaşamın değişimlerinin getirdiği güven, insanların diğer mülklerini de terk etmelerine neden olur. İbadet merkezleri bu malları tutma yetkisine sahiptir ve zararlarından sorumlu değildir. Herkesin emanet ettiği eşyayı geri almadığını gören din insanları bu eşyaları belli bir şartla ihtiyacı olanlara ödünç vermeye başladı. Kredi bir gelir kaynağı haline geldiğinde, birçok varlıklı insan ve ibadet merkezinde bankacılık ile uğraşmaya başladı (Garîb, 1972: 8-11).

Büyük İskender'in işgalinden sonra (M.Ö. 356-323), Mısır bankacılık endüstrisinin gelişimi görülebilir. Eski Mısır'da "bileşik faizi" yasaklayan düzenlemeler vardı. Daha önce para ekonomisine giren Yunanlılar ve İtalyanlar arasındaki ticari bağlar nedeniyle, para biriminin değeri değişti, bu da Roma'da para ve kredi işlemlerinin gelişmesine yol açtı. Orta çağda kilise, Hıristiyanların para ve kredi işlemlerine girmesini hoş karşılamadı çünkü İslam dininin faizi yasakladığına ve bu eserlerin Yahudilerin ellerinde toplanmasına neden olduğuna inanılıyordu. Lombardiya Yahudileri ilk bankacılar olarak kabul edilirler ve piyasada bulunan masalar (bankalar) üzerinde bankacılık işlemleri yaparlardı (Parasız, 2000: 5).

Orta çağda kilisenin kredi ve faiz yasağı, bu dönemde devam eden savaşlar ve siyasi çalkantılar nedeniyle Avrupa'daki ekonomik faaliyetler ve bankacılık sektörünün gelişimi kısıtlandı. Ancak reform hareketinden sonra çıkarların serbest bırakılması gerçekleştirilebilir (Urgancı, 1982:49). Bu süreç, kilise hukukunun Roma hukukuyla değiştirilmesini ve kilise hukukunun değiştirilmesini, yani dini çıkarların algılanmasını içeren İstanbul'un fethinin yol açtığı Rönesans ile başlamıştır. Avrupa'da değişiklikler oldu ve o ana kadar bankacılığın gelişmesini teşvik eden faiz oranlarını kabul etmesi yasaklanmadı (Parasız, 2000:6). İtalya'nın Cenova kentindeki bankacılar nedeniyle, geçmişi antik dünyaya kadar uzanan bankacılık 12. yüzyılda özellikle önemli hale geldi. Bankacılar 13. ve 14. yüzyıllarda diğer ticaret merkezlerine yayıldı (Altuğ, 2000:3).

Kredi tahsis etmek için öz kaynaklarını kullanan bankalar, piyasada kalan fonları kendi garantilerine (ekonomik yatırım, yatırım, gelir getirici işler) koymaya başladılar. Böylece banka mevduatın bugünkü anlamıyla devreye girmesi kabul edildi. Mevduat kabulü ve kredi işlemleri tanıkların huzurunda sözlü anlaşmalar şeklinde yapılmış, daha sonra 13. ve 14. yüzyıllarda anlaşmanın önemli şartlarını içeren "holograph" belgeler yazılmaya başlanmıştır. Bu belgede, mektubu imzalayan (çapraz kesme makinesi, düzenleyen) alacaklı olarak bankacıya belirli bir tarihte lehdarın ödemesi için belirli bir miktar para göndermesini söyler. Bu mektup bugünün politikasına benzerdir ve daha önce kullanılmamıştır. 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar politikalar ve çekler modern biçimleri benimsemiş, mevduat ve kredi bankacılığı hizmetleri oluşturulmuştur (Keskin ve İnan, 2008:127).

1401'de Barselona Bankası ve 1407'de Cenova Bankası olarak adlandırılan "Casa di San Giorgio" kuruldu. 16. yüzyılın başından itibaren, kuzey Almanya'daki liman kentlerinde tüccar bankacılar gelişti. Yeni dönemde devletler, sömürge politikalarıyla yeni ülkeler edinmiş ve ekonomik yaşamları da yeniden canlanmıştır. İlk banka, çağdaş faiz bankasının kuruluş ve işletim sistemi ile uyumluydu ve onlara örnek oldu: Bu, 16. yüzyılın son çeyreğinde 1578'de Venedik'te kurulan Banco Della Pizza Di Rialto'ydu (Özcan, 2009:26). 1609'da İngiltere Bankası ve 1694'te İngiltere Bankası'ydı. Fransa Bankası 1800 yılında, Rayşbank (Almanya) 1875 yılında kurulmuştur. Tüm bu bankalar günümüz faiz bankacılığı sisteminin öncüleri olarak kabul edilmektedir. (Kocaimamoğlu, 1983:69).

17. yüzyılın başından itibaren, bankaların yatırım kaynakları olan sermaye ve mevduata banknot ihraç işlemleri eklendiğinde, banka işlemleri hızla büyümeye başladı. Bank of Venice 1637'de kuruldu. Banka, çek ve banknot kullanımına yol açan "Contadi di Banka" sistemini geliştirdi. 1782'de, Kuzey Amerika'daki North America Bank'ta modern ticari bankacılık başladı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, çeşitli ülkelerin gelişiminde farklılıklar

ortaya çıkmaya başladı. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik anlayış farkı bankacılık sektörüne de yansımaktadır.

18. yüzyılda bankalar Avrupa'nın her yerindeydi. 18. ve 20. yüzyıllar, Avrupa ülkelerinin köklü bankalar kurup geliştirdiği, merkez bankalarına yöneldiği ve ilgili bankacılık yasa ve yönetmeliklerini formüle ettiği bir dönemdi. "İngiltere Bankası", Hazine bonoları için kâğıt para basma yetkisine sahipti ve 1829'a kadar İngiltere'de imtiyaz yoktu. 1844 Bankacılık Kanunu, bu imtiyazı o tarihe kadar ihraç yetkisini kullanan bankaların tekeline tanıdı. Fransa'da, "Bank of France" ayrıcalığı 1848'de elde etti. Amerika Birleşik Devletleri'nde uzun vadeli ücretsiz banknot ihracı, 1863 tarihli Ulusal Banka Yasası ile düzenlenir. Öte yandan Sovyet Rusya'da 1921'de kurulan "Gosbank" hem sürüm yetkisine hem de kısa vadeli krediye sahip tek kurumdur (Uzundağ, 2013:9).

1970 petrol krizinden sonra, petrol ülkeleri bankalara fon yatırırken, bankacılık işi gelişti. 1980'lerde bilgisayarlar, İnternet bankacılığı, 1990'da elektronik para ve 2000'lerde bankacılık hizmetleri yavaş yavaş gelişti (Aydın, 2012: 53-55).

Ülkemizde faiz bankaları Batı ülkeleri gibi hızlı bir gelişme göstermedi. Bu durumun nedeni, ülke halkının dini, ekonomik ve sosyo-kültürel değerleri gibi değerleriyle ilgilidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılık sektörü yavaş gelişti. 1517'de Halifeliğin devredilmesinden sonra, Osmanlı İmparatorluğu İslam coğrafyasının çoğu bölgesine hâkim oldu ve bankayla bugünkü anlamıyla karşılaşması Tanzimat'a (1839) kadar değildi. 19. yüzyılda dış ticaret açığı ve kâğıt paranın altın karşılığında değerinin düşmesi nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu ithalat için zor günler yaşadı. Bu dönemde Osmanlı hükümeti ile anlaşan ve devletten borç para alan iki bankacı, Fransız Jacques Aleón ve İtalyan Teodor Bartazi, kredilerle ithalatı rahatlattı ve Sultan Abdülmecit'in güvenini kazandı. Daha sonra iki bankacı, döviz kurunu sabit tutmak için 1847'de İstanbul Bankası'nı (Bank of Constantinople) kurdu. Ancak Osmanlı Devleti'nin borçlarını ödeyememesi ve 1848'de Fransa'da Fransız Devrimi'nin olumsuz etkisi nedeniyle banka uzun süre faaliyet gösteremedi ve 1852'de işine son verdi. Etkinlik sona ermeden önce İstanbul Merkez Bankası, sakinlerinin dış değerinin korunmasına önemli katkı sağladı (Uzundağ, 2013:9).

Türk bankacılığına ilişkin ilk önemli yasal metin, faiz oranlarını sınırlandırarak tefeciliği önlemeyi amaçlayan 1852 yılında çıkarılan Murabaha Yönetmeliğidir. Bu düzenleme birçok revizyona uğramış ve Çin Cumhuriyeti döneminde uygulanmıştır Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile yönetmelik 01.01.1957 tarihinde kaldırılmıştır. İstanbul Bankası'nın kısa faaliyet süresi göz önüne alındığında, Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılık sektörünün 1856 yılında İngiliz birikimiyle kurulan Osmanlı Bankası ile başladığı anlaşılmaktadır. 1863'te Fransız başkenti ve 1875'te Avusturya başkenti bankaya ortak oldu. Osmanlı Bankası'nın kuruluş amacı, bu dönemde Osmanlı hükümeti ile yabancı sermaye arasında dış kredilere aracılık etmeyi ve Sudan kararnamesiyle kendisine tanınan imtiyazlara göre bedelini altınla ödemek koşuluyla kâğıt para ihraç etme hakkını verdi. 1863'te.Banka ayrıca yurtiçi ve yurtdışında ulusal bir finans kurumu olarak hizmet vermekte ve devlet hazine işlemlerini yürütmeye devam etmektedir. Osmanlı Bankası'nın çıkardığı banknotlar kamu tarafından kabul edilmediği için banka, ekonominin likiditesini ve kredi hacmini belirlemede aktif rol oynayamamıştır (Keskin ve İnan, 2008:1).

1863 yılında Pirot kasabasında ilk kooperatif deneyi başladı ve tarımsal kredi fonları faaliyete geçti. Bu fonlar, tarımsal kredilerin işlenmesi ve ilk ulusal bankanın kurulması açısından önemlidir. Çünkü daha önce yabancılar tarafından kurulan tüm bankalar ticari kredi işi yapmaktadır. 1867'de "Arazi Fonu Yönetmeliği" ilan edildi. Kanunlarımız söz konusu olduğunda, Arazi Fonu Yönetmelikleri çok önemlidir. Bu düzenleme, ilk banka ve ilk kooperatifin yasal metnidir (Keskin ve İnan, 2008:2). II. Anayasal monarşi ile gelişen ulusal ticari kurumlara ve bankalara sahip olma fikri, Milli Sermaye Bankası'nın kurulmasına yol açtı. Bunlar çoğunlukla Anadolu'da kurulmuş yerel bankalardır. Rumeli ve Çerkes Müslümanlarından oluşan bir ticaret grubu olan Adapazarı'nda, 13 Ocak 1913'te İslam Ticaret Bankası döneminde kurulan ve 1917'de Birinci Dünya Savaşı sırasında kurulan Osmanlı İtibari Millî Bankası ile yerli bankaların gelişimi devam etmiştir. Şu anki seviyesine ulaşmıştır. Bu nedenle yerel bankacılık işimizin tarihi, ulusal bankacılık işimizin tarihi ile birlikte ifade edilmektedir.

1883 yılında "Yönetmelik" te bazı değişikliklerle "Memleket Sandıkları"nın adı "Menafi Sandıkları" olarak değiştirildi. Kısa bir süre sonra bu fonlarda kullanılan kaynakların kullanımına ilişkin bazı şüpheler nedeniyle 1888 yılında çıkarılan yönetmelik uyarınca fon tahsis edildi ve tarım kredilerini devletin kontrolüne veren Ziraat Bankası kuruldu. İlk kamu bankası olarak kurulan Ziraat Bankası'nın sermayesi, o tarihte sosyal yardım fonu ile oluşturulmuştur. 1923 ülke genelinde 22 bankaya işaret etti, bunların 13'ü Türkiye'de yabancılar dahil 35 banka olduğunu ve bankanın 139 şubesi olduğunu belirtti (Keskin ve İnan, 2008:2). 1923 yılında yapılan İzmir Ekonomi Konferansı, bankacılık sektöründe önemli gelişmelere yol açtı. Konferansta ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için Merkez Bankası'nın kurulması ve geliştirilmesinin gerekliliği vurgulandı. Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatına göre 26 Ağustos 1924'te 1 milyon Türk Lirasıyla, Cumhuriyet döneminde Türk İş Bankası ilk özel sektör bankası oldu (Uzundağ, 2013:12). İş Bankası'nın ilk genel müdürü Celal Bayar'dır. İş Bankası, seyahat çeklerini ülkeye getiren ilk bankadır. Aynı zamanda sigortacılık alanında da öncü olup Anadolu Türk Sigorta Şirketi ve Reasüran Anonim Şirketi'ni kurmuştur.

Türkiye Sinaî ve Maadin Bankası ile Emlak ve Eytam Bankası kuruldu. Bu bankaların kurulması tek şubeli yerel bankalarda da artış sağladı. Cumhuriyet döneminde bankacılık sektörü ile ilgili ilk önemli yasal metin 1715 sayılı 30 Haziran 1930 tarihinde hazırlanan T.C. Merkez Bankası Kanunu'dur. Kuruluş döneminde, ulusal yapı ve kalitenin ekonomiye kazandırılması, döviz ve kredi piyasalarının milli ilkelere göre düzenlenmesi ve vatandaşların vatandaşlık ilkesinin hayata geçirilmesi amacıyla merkez bankasının hazırlık çalışmaları 1929 yılında başlamıştır (Uzundağ, 2013:12). Sümerbank(1933), Belediyeler Bankası (1933), Etibank (1935), Deniz Bank (1937) ve Halkbank (1938) kuruldu. Bu bankalar işletme ve işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaktır. Sanayi planında ve özel amaçlı banka statüsündedir. Mevduatın, özellikle de tasarruf mevduatlarının korunması amacıyla, 2243 sayılı Mevduatın Korunması Kanunu 30 Mayıs 1933 tarihinde çıkarılmıştır.1936 yılında yürürlüğe giren 2999 sayılı Bankacılık Kanunu, 23 Haziran 1958 tarihinde 7129 sayılı Bankacılık Kanunu ile değiştirilmiştir. Türkiye'nin yeni yasası "Bankacılık işi sektörü geliştirir, bankalar arası birlik sağlar ve haksız rekabeti engeller"dir. Ardından Türkiye Bankalar Birliği oluşturulmuştur (Keskin ve İnan, 2008:14). Bankacılık sektöründe daha fazla gelişme görülmüştür. Özel bir ticari bankalar holding bankası olmuştur. 1980-2002 yılları arasında dış pazarlara açıldı ve ihracat yönelik çalışmalar yapılmıştır. Yeni stratejiyi

desteklemek, ekonomik yapıyı serbest piyasa ekonomisinin kurallarına göre ayarlamak ve tasarrufları gereken düzeye çıkarmak, serbestleşme ve serbestleşme ile ilgili düzenlemeler yapmak için esnek döviz kuru ve aktif reel faiz politikaları uygulanmıştır. Bu amaçla çıkarılan 3182 sayılı Bankacılık Kanunu 2 Mayıs 1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bankacılık sistemimiz, uluslararası bankacılık standartlarında bir denetim ve gözetim sistemi getirmiş, birleşik bir hesap planı oluşturmuş, bir bilanço dışarıdan denetlenmiş ve bir mevduat sigortası fonu ve bir bankalar arası piyasa oluşturulmuştur.

1980-2002 dönemindeki önemli gelişmeleri şu şekilde aktarabiliriz: (Keskin ve İnan, 2008:14)

1. 1987 yılında Merkez Bankası açık piyasa işlemlerine başladı.
2. 1988 yılında ülkeler arası ödemelerde kullanılabilir her türlü ödeme aracı piyasası kuruldu.
3. 1989 yılında ülkeler arası ödemelerde kullanılabilir her türlü ödeme aracı piyasası işlemlerine ve sermaye akışlarına izin verildi.
4. 1990 yılında TL'nin diğer ülkeler arası ödemelerde kullanılabilir her türlü ödeme aracı piyasası türlerine çevrilebileceği açıklandı.
5. Türkiye dışında yerleşik kişilere TL ve ülkeler arası ödemelerde kullanılabilir her türlü ödeme aracı piyasası yatırımına izin verildi.
6. 1990 yılında, merkez bankası para planının tanıtımına ve uygulamasına başlamıştır.
7. 1992 yılında Elektronik Fon Transferi (EFT) sistemi faaliyete geçti.

Tıpkı Türkiye'nin tüm dünya finans sistemi gibi, küreselleşme, uluslararası sermaye hareketleri, finansal serbestleşme ve teknolojik gelişmenin hızlanmasıyla aynı zamanda önemli yapısal değişimler yaşadı. Bu değişiklik, finans sektörünün uluslararası gelişiminin sürekli izlenmesini, değişikliklere adaptasyonu ve bankacılık denetiminden sorumlu yabancı kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğini gerektirmektedir. Bu nedenle, bankacılık sektörünün gelişmesiyle birlikte birçok yerde yasal reformlara geçilmiştir.

1. Katılım Bankacılığı Kavramı ve Gelişimi

“Katılım Bankacılığı” dünya çapında “faizsiz bankacılık” adı altında yaygın olarak kullanılmaktadır. Çünkü insanlar özellikle dini düşünceler nedeniyle birikimlerini bankacılık sistemine dâhil etmemektedir. Bu etkisiz fonları sisteme katmak için bu bankacılık oluşturulmuştur (Aktepe, 2010:15). Ülkemizde olduğu gibi diğer İslam ülkelerinde de faizsiz bankalar kurulmuştur. 1950'li yıllarda konvansiyonel bankacılık sektörünün faiz temeli sorgulanmaya başlanmıştır ve hararetli münakaşalara sebebiyet verdi. Bankalarda faiz uygulanmamasına adına çalışmalar yapılmaya başlanmış. Müslüman kişilerin yoğunlukta olduğu bölgelerde faizsiz bankacılık benimsenmiştir ve 1970'li yılların ortasında konvansiyonel bankaların yanında kendilerine bir yer bulmaya başlamışlardır. Bu şekilde finans sistemlerine de dahil olmuştur. 1990'lı yıllarda faizsiz bankacılık, İslami öğretilere uygun olarak Müslüman nüfusun bulunduğu ülkelerde hizmet vermeye başlayan uluslararası bankaların ilgisini çekmiştir (TKBB, 2015:9).

1. Katılım Bankacılığı Kavramı

Dünya literatüründe İslami bankacılık, "İslam'ın belirlediği ve onayladığı ilkeler çerçevesinde bankacılık ve yatırım faaliyetlerine yönelik kurumların kurulması" olarak tanımlanmaktadır. Bu bankalar yapacakları her türlü işi İslami kurallara göre yapmak zorundadır. Bu nedenle faizsiz bankacılık kavramı İslami bankacılıktan farklıdır. İslami kurallara elverişli olması için yapılan işlemlerin faizsiz olması yeterli değildir. İslami bankalardan bahsedebilmek için ülkenin tüm ekonomik yapısının ona uyması gerekir (Wassey vd., 2000:7).

Katılım bankaları, finans sektöründe çalışmaya devam eden ve reel ekonomi yapısında bankacılık hizmetleri veren kuruluşlardır. Kur'an-ı Kerim'deki faiz yasağı çerçevesinde, sistemde fon fazlası bulunan mudilerden toplanan fonların ticari ve sınai işlerin değerlendirilmesi ve elde edilen kâr ve zararların mudiler ile paylaşıldığı sisteme katılım bankacılığı denir

Kur'an'da faizin yasak olması üzerine kurulan bankacılık sistemine katılım bankacılığı denir (Bakara: 2/275-276-277-278-279, Al-i İmran: 3/130, Nisa: 4/161, Rum: 30/39). Bu şekilde olmaması sebebiyle ek bir faiz getirisi eklenmemektedir. Katılım sisteminden anlaşılacağı gibi; bu bankalar, kendi kaynaklarını ve müşterilerinden topladıkları fonları işlem veya yatırım faaliyetleri yoluyla kullanmakta ve ortaya çıkan kar ve zararları müşterilerle paylaşmaktadır (Tunç, 2010:113).

2. Dünya'da Katılım Bankacılığına Genel Bakış

Katılım bankacılığının geçmişi ilk çağlara kadar uzanır ve bir ortaklık mevcuttur. Günümüze de faizsiz bankalar olarak uyarlanmıştır. Bu bankalar sarraflar, beytü'l mal, vakıflar, özellikle para fonu ve mudarabe ortaklığı gibi kurumlardan ayrıdır. Finansal aracılık ve diğer finansal hizmetleri sağlamaya çalışırlar. Bu hizmetleri tek bir çatı altında yapmaya çalışırlar (Bayındır, 2005:34-40).

Faizsiz bankacılığın tarihi M.Ö. 2123-2081 yıllarında Hammurabi'ye kadar uzanır. Meşhur Hammurabi Kuralları'nda borçlanma işlerinin düzenlenmesinin nasıl olacağını gösterirken ilk örnek olarak faizsiz yatırım ortaya çıkmaktadır. İslamiyet'in doğuşu ve yayılması ile beraber şimdiki zamanda bilinen faizsiz bankacılığın temel kavramları da gelişmiştir.

Faiz, İslâm'dan önce yaygındı. Borçların zamanında geri ödenmemesi durumunda faiz eklenir ve buna bağlı olarak vade alınır. Bugün için değerlendirirsek, bileşik faiz tanımlanmış olur. Kur'an-ı Kerim'de geçen: *"Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz."* (Al-i İmran: 3/130) ayeti de bunu açıklamaktadır.

İslam dini faizi kesin olarak yasaklamıştır (Bakara: 2/275-276-277-278-279, Al-i İmran: 3/130, Nisa: 4/161, Rum: 30/39). Fakat diğer sermaye yöntemlerinde bir kısıtlama bulunmamaktadır. Hz. Muhammed (s.a.v.) Medine'de ilk İslam Devleti'nin temellerini attı. Buna bağlı olarak da yeni bir pazar kurmuş (İbn Mâce, "1981, 40; Belâzurî, 2002:19) ve halkı alışveriş yapmak için teşvik etmiştir. O zamanlarda pazarları daha çok Yahudiler ve müşrikler biliyordu. İslamiyet'in gelişinden sonra faize karşı sıkı önlemler alınmıştır. Bununla birlikte,

İslam devleti zayıf olduğunda özellikle Yahudiler tarafından suiistimal edildiklerinde faize karşı etkin bir şekilde mücadele edemedikleri gözlemlenmiştir. Oysaki Tevrat'ta da faiz haramdır (Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit, Tevrat 1988. Kitabı Mukaddes Şirketi, Çıkış 22/ 25; Levililer 25/ 35-36-37; Tesniye 15/1-8; Tesniye 23/19-20; Yeremya 15/10).

İslamiyet sonrasında fetihler Hz. Ömer ile başlamıştır ve Emeviler (641-750) ile Abbasiler ile (750-1258) devam etmiştir. İslam coğrafyasının sınırları Atlas Okyanusu'ndan Çin Seddi'ne, Hint Okyanusu'ndan da Hazar Denizi'ne kadar genişlemiştir. Bu fetihler nedeniyle Avrupa-Ortadoğu-Orta Asya ve Kuzey Afrika'daki önemli merkezler Müslümanlara ait olmuştur ve ortak pazarlar haline gelmiştir (Bayındır, 2005:54.) Yahudilik, Hıristiyanlık ve Mecusilik fethedilen bölgeler arasında olup dini ve kültürel merkezleri bulunmaktadır. Din adamlarının kiliselerde ve tapınaklarda biriktirdikleri değerli madenler ve paralar vardır (Tabakoğlu, 1987:144).

İslam coğrafyasının genişlemesi, ticarete banka görevini gören finansal kurumların gelişmesine yol açtı. Devletin gelirlerinin ve giderlerinin takibinin, para siyasetinin farklı yönetimlere ait işlemlerin yerine getirilmesine ihtiyaç yaratmıştır. Beytü'l Mal, Sarraflar, Cehbezler, yardım sandıkları, para vakıfları ve Mudârebe şirketleri bu ve bunun gibi hizmetleri İslamiyet'ten sonra yerine getirilmiştir (Bayındır, 2005).

Hz. Muhammed (s.a.v) zamanında Beytü'l Mal kurulmuş olup Hz. Ömer zamanında da organizasyonlu bir mali kurum olarak devam etmiştir (Yeniçeri,1984:46). Medine'ye göç edildikten sonra bir devlet kurulmuştur ve buna bağlı olarak da ihtiyaç olan kurumlar oluşturulmuştur. Kurulan bu devletin ilk geliri Bedir Savaşı'nda elde edilmiş olan ganimetler ile tutsakların serbest bırakılması üzerine alınan fidyelerdir. Alınan bu fidyeler sadece savaşta rol alanlara dağıtılmıştır (Erkal, 1992:VI/94-95).

İslam Devletlerinde Beytü'l Mal'ın en önemli gelir kaynaklar şu şekilde sıralanabilir;

- Müslümanlardan alınmış olan vergiler,
- Müslüman olmayan diğer insanlardan alınmış olan vergiler,
- Madenlerden, ormanlardan ve tuzlalardan sağlanan kiralalar,
- Gümrük vergileri ve savaş ganimetleridir.

Beytü'l Mal kuruluşu hem Kur'an (Enfâl:8/4.1) hem de Hadis tarafından tasvip edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de, "Onların mallarında sail ve mahrum için hak vardır." (Zariyat: 51/19.) ifadesinde de zenginlerin sahip olduğu malların, yoksullara tanınan bir hak olduğu vurgulanmaktadır (Ahsen, 1986: 6/221.).

İslam topraklarının genişlemesi ve milli gelirlerin artması ile devletin finansal yapısı Hz. Ömer zamanında hızla örgütlenmeye başlamıştır ve Beytü'l Mal bu sayede kurumsallaşmıştır. Bu dönemde merkeze bağlı olan hazineler oluşturulmuştur ve gereken memurlar getirilmiştir (Yeniçeri,1984). Hz. Ömer'in halifelik zamanlarında Basra valisi olan Ebû Musa el-Eş'arî Halifenin iki oğlu Abdullah b. Ömer ve Ubeydullah b. Ömer'e Beytü'l Mal'ın Basra şubesinden Medine'deki merkez Beytü'l Mal'a götürülmek üzere bir miktar para vermiştir, onlar da bu para ile Irak'tan mal alıp Medine'de satmışlardır. Beytü'l Mal için alıkoymuştur (Bayındır, 2005:70-75). Bu uygulamanın Beytü'l Mal'ın ticari amaç doğrultusunda kredi verilmesi şeklinde yorumlandığı görülmektedir (Erkal, 1992:VI/94-95).

Faizsiz bankacılık uluslararası literatürde İslami bankacılık olarak adlandırılmaktadır. Faizsiz bankacılığın en önemli ve en bilindik özelliği faizin haram olmasından dolayı faizsiz bir sistem geliştirmeye çalışılmasıdır. Bu bankacılığın temeli paranın bir finansman aracı olduğu emeğe ve sermayeye yatırım yapanların kâr veya zarara birlikte katlanmasına dayanmaktadır (Öztin,1992:160).

1942’li yıllarda ortaya çıkmaya başlayan faizsiz finansman kuruluşları ile ilgili söylemler bulunmaktadır. 1945 yılından sonra da İslam ekonomisi ifadesi ortaya çıkmıştır. Bu yıllar içerisinde bağımsızlığını kazanmış olan Hindistan’da Müslüman Hint aydınları İslam’dan yararlanırken yeni bir sistemin nasıl yaratılacağını düşünmeye başlamışlardır. Bu alanlardaki araştırmalar tek tek ortaya çıkmış ve bazı âlimler dünya çapında çalışmalarını paylaşmaya başlamışlardır (Tabakoğlu,--). 1963’te Mısır’ın Mit-Gamr kasabasında ortaklık olan ilk faizsiz banka, üreticileri kurtarmak için Ahmed en-Naccar tarafından kurulmuştur. Ahmed en-Naccar, doktorasını 19.yüzyılda 1952-1956 yılları arasında Almanya’da “Yerel Tasarruf Bankaları” üzerine yapmıştır. Ayrıca bu bankanın hissedarı ve ilk yöneticilerinden olmuştur. En-Naccar, Almanya’nın hızla kalkınmasından etkilenmiştir ve buna bağlı olarak da yerel tasarruf bankaları sistemini İslam’ın iktisadi ve kültürel değerleri ile birleştirip Mısır’da uygulamaya çalışmıştır. Bankanın kuruluşu sırasında Almanya’dan destek almıştır. Fakat Almanlar bu desteği kısa süre sonra yarıda kesmişlerdir. Çünkü En-Naccar’ın faizsiz bankacılık uygulamalarını yapmaya çalıştığını öğrenmişlerdir. En-Naccar’ın söylediklerine göre banka, o dönemde ağır baskılar sonucunda sadece dört yıl hizmet verebilmiş olup 1967 yılında verdiği hizmetlere son vermek durumunda kalmıştır. Bu durum yaşanmış olsa da kendisinden sonra kurulacak olan faizsiz bankalara öncülük etmiştir (Bayındır, 2005:78-80). İslam iktisatçılarından Mahmud Ahmad, Mawdudi, Naime Siddiqi, En-Naccar’ın yaptığı bu çalışmalarından dolayı etkilenmiştir ve buna bağlı olarak da önemli işler yapmaya başlamışlardır. 1944-1962 yıllarında Muhammed Hamidullah da çalışmalar yapmıştır. Bu çalışma; ortak özelliği, mevcut faize dayalı ticari bankacılık sisteminin yerini alacak kâr-zarar paylaşımı ile kullanılmayı planlayan bir banka türü önermektir (TKBB, 2021 25)

Tablo 1: 1963-1969 Yılları Arasında Bankaların Açılış Tarihleri

Mit- Gamr 5.7.1963	Zifta 9.12.1965
Şirbin 14.8.1965	El- Mahatta 24.7.1966
El- Mansure 11.9.1965	Mısru’l- Cedide 23.7.1966
Dikirnis 9.10.1965	Bilkas 1.10.1966
Kasrul- iyni 14.10.1965	Tabung Haji (Hac Sandığı) 1969

M. Neccar'ın çalışmasından ilham alınarak modern bir yapı altında kurulan ilk İslami banka Kahire'de 1971'de kurulan Nasser Social Bank (Sosyal Nasır Bankası)'tır (Şener, H.,1983). Bankanın faaliyet alanları şunlardır:

- Sosyal sigorta
- Sosyal kredi
- Üretim kredisi
- Yatırımlar
- Sosyal yardımlar
- Talebe kredileri
- Tasarruf mevduatı
- Hazine

Tüm bu faaliyetlerde faizsizlik ilkesi esas alınır (Karaman 2010, H.).

Ayrıca Endonezyalıların ve Malezyalıların genç yaşta hac yapmalarının en büyük nedeni, hac yolculuğuna yardımcı olmak için "Tabung Haji" adında bir hac kutusu kurmalarıdır. Hacca gitmek isteyenler bu sandığa üye olacak ve ülkemizdeki emekli keseneği gibi ödenti alınıyor.

Para üye hesabında biriktirilir ve hac parası tamamlanır. Malezya'da yapılan bir araştırma, hac hazine sandığının ilk temelini atılmasına yardımcı olmuştur. 1950'de Malezya'da yapılan bir araştırma, hac yolculuğuna çıkmayı planlayan vatandaşların birikimlerini ilkel yollarla korumaya çalıştıklarını gösterdi. Araştırmacı ve bilim adamı profesör Dr. Raja Ungku Aziz, 1963 yılında hazırladığı hac sandığı planını bir yasa tasarısı şeklinde meclise önerdi ve 1969'da onaylandı. Uygulamaya göre hacca gitmek isteyenler, kanunla kurulan hac mahalline üye olabiliyor. Dileyenler doğum gününde oylamaya çocuklarını kaydettirebilirler. Her vatandaş, iradesi ve maddi gücü ölçüsünde sandık başına aidat öder. Üyelik tarihine ve ödenen aidatlara göre hacca gidebileceği yıl ve tarih kendisine bildiriliyor. Fonda biriken paralar gıda, sağlık gibi çeşitli kesimlerde değerlendiriliyor. Elde edilen kazanç helal kazanç olarak hacıların hesaplarına yansıyor. Endonezya'da hac ile ilgili tüm işlemler hac sandığı tarafından İslam'ın temel ilkelerine uygun olarak yapılır. Hac sandığı yalnızca hacıların para biriktirmesine yardımcı olmakla kalmaz. Toplanan para üyelerin hac eğitimi için kullanılır ve kutsal topraklarda konaklama ve yemek gibi organizasyonlar düzenlenir. Kısacası, hac yolculuğunun tüm hizmetleri / masrafları burada karşılanmaktadır (TubangHaji).

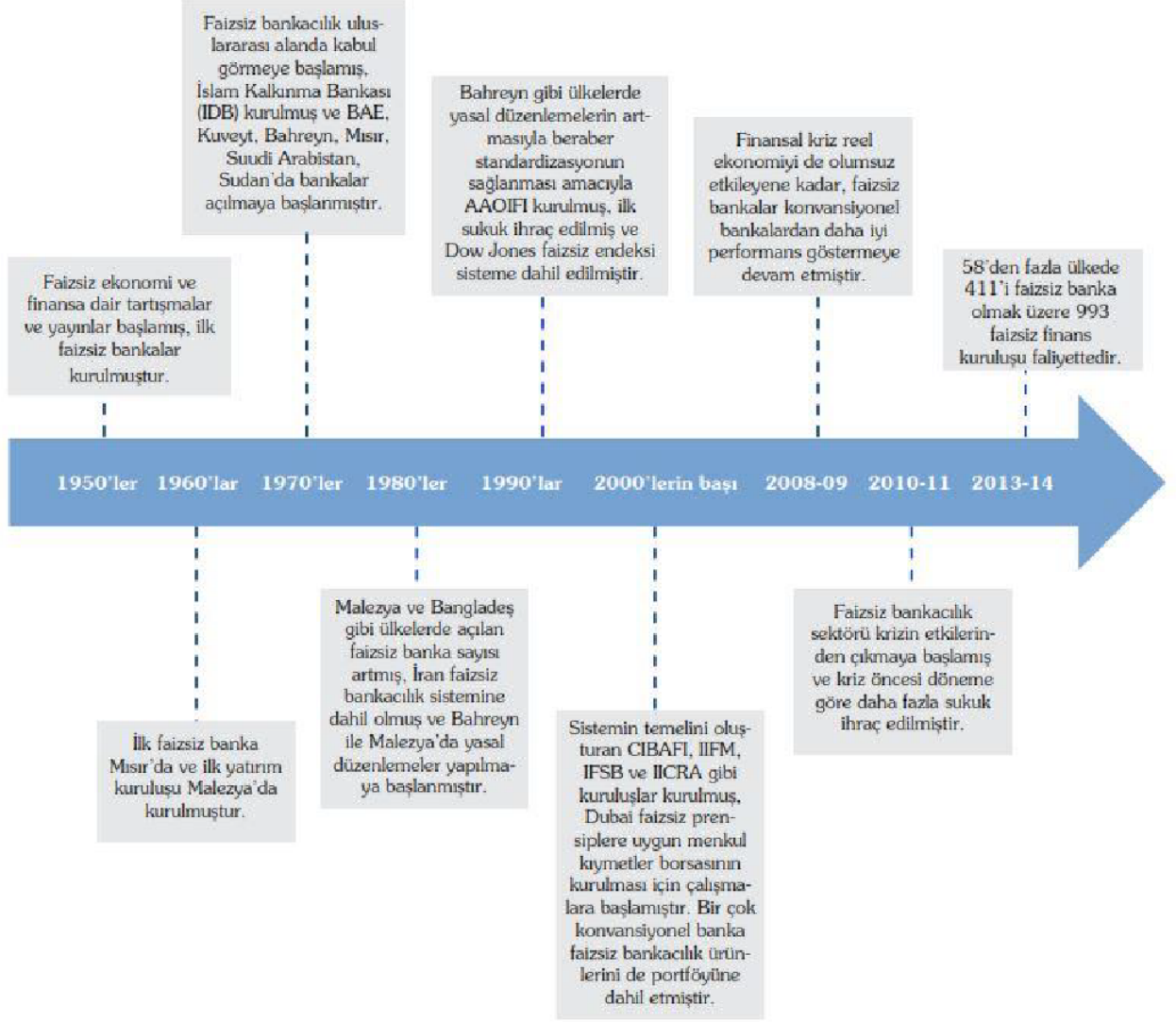
Pakistanlı filozof Muhammed Abdu'l-Mennan, Müslümanları geri kalmışlığın zincirlerinden kurtarmak için ilk olarak 1960'larda tüm İslam ülkelerinin katılımıyla uluslararası bir İslami banka kurma fikrini ortaya attı. Aralık 1973'te Cidde'de yapılan "İslam Ülkeleri Maliye Bakanları Toplantısı"nda İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) (İslam ic Deue Jopment Bank: IDB) kurulmasına karar verildi ve 20 Ekim 1975'te Türkiye'nin de dahil olduğu 29 İslam ülkesinin katılımıyla uluslararası düzeyde ilk faizsiz banka (İKB) kuruldu (Bayındır, 2005b). İslam Kalkınma Bankası'nın 56 üyesi var ve Türkiye kuruluş aşamasına dahil edildi.

Tablo 2: İslam Kalkınma Bankasına Üye Ülkeler

Suudi Arabistan	Fas	Tunus	Maldivler
Irak	Ürdün	Togo	Kazakistan
Libya	Yemen	Suriye	Benin
İran	Gabon	Afganistan	Gine-Bissau
Mısır	Sudan	Kırgızistan	Arnavutluk
Türkiye	Kuveyt	Moritanya	Sierra Leone
B.A.E.	Senegal	Lübnan	Uganda
Umman	Gine	Mali	Surinam
Cezayir	Brunei	Azerbaycan	Bahreyn
Endonezya	Kamerun	Çad	Komoros
Malezya	Gambiya	Somali	Fildişi Sahilleri
Bangladeş	Burkina Faso	Mozambik	Nijerya
Katar	Nijer	Tacikistan	Türkmenistan
Pakistan	Filistin	Cibuti	Özbekistan

İslami banka ve kurumların sayısının 1980’li yıllarda büyük ölçüde arttığı görülmektedir. Bu kurumun kurulması ile 1990’lı yıllarda İslami bankacılık ürünlerinin geliştirilmesine yönelik araştırmalar giderek artmıştır (Baykara ve Yayar, 2012:IV/23).

Katılım bankacılığı hizmetlerinin olduğu ülkeler arasında, sistemin kapsamı ve ölçüğü ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bir yandan finansal sistemin İran ve Sudan katılımcı banka ürünlerinden oluşurken, diğer ucunda Endonezya, Malezya, Pakistan veya Birleşik Arap Emirlikleri bulunuyor. Bu ülkelere ek olarak son yıllarda İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İsviçre gibi ülkelerin de (HSBC, Citibank) katılım bankacılık ürünlerini kullandığı görülmektedir (Ece, 2011:XXV/6.).

Şekil 1: Küresel Faizsiz Bankacılığın Kilometre Taşları

Kaynak: www.tkbb.org.tr

Şu anda, dünya çapında faizsiz finansman kurumu olarak faaliyet gösteren ve 150 milyar ABD dolarından fazla kaynak kullanan 135 kurum bulunmaktadır. İstatistiksel veriler yıllık olarak yayınlanır ve buna bağlı olarak dünyanın en büyük 1000 bankasından 89'unun İslam ülkelerinde kurulmuş olup faizsiz bir sistemde faaliyet gösteren finansal kuruluşlar olduğu görülmektedir.

2. Ülkemizde Katılım Bankacılığına Genel Bakış

İslam dininde faizin haram olması nedeniyle bazı kişileri faizden uzak durmuş, klasik bankalar harici farklı seçenekli kuruluşların olmaması kişilerin tasarruflarının altın, döviz, gayrimenkul gibi bankacılık dışı yöntemlere kaymasına neden olmuştur. Başka bir deyişle bu tasarruflar üretime elverişli olmayan alanlara dönerek tasarrufların âtil durumda kalmasına neden olmuştur (Bulut, 2009:18.). Türkiye'de 1970'lerde faizsiz sistemin ortaya çıkmasında

pratik uygulamalarda ve teorik çalışmalarda yabancı dillerden çevrilen yayınlar önemli bir rol oynamıştır (Canbaz, 2012:167.).

Türkiye Hükümeti 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu üyesi olarak yer alırken 1984 yılında sermaye payını yükselterek İslam Kalkınma Bankası'nın ortağı olarak yönetim kurulunda sürekli üye bulundurma hakkı kazanmıştır. Bu sayede 56 İslam Ülkesi içinde Türkiye İslam Kalkınma Bankası bünyesinde etkin rol alma imkanını artırmıştır. Ayrıca birikimlerini faizsiz sistemde değerlendirmek isteyen vatandaşlar için 1975 yılında Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın çabalarıyla kurulmuş ve kuruluş amacı İslami hassasiyetlerden daha çok yurt dışında faize duyarlı işçilerin dövizlerini ülkeye çekmek olan ve 1978'e kadar faaliyet gösteren Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası(DESİYAB) Türkiye'ye önemli ölçüde deneyim kazandırmıştır. Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası, bankacılık hizmetleri sektöründe kâr-zarar ortaklığı belgesi (KZOB) çıkarma prensibiyle faizsiz kredi ve finansman sağlamak amacıyla kurulmuştur (Uçar, 1993:61.).

22 Temmuz 1983'te, katılımcı bankalarla ilgili ilk düzenleme (o zamanlar Özel Finans Kurumları olarak adlandırılıyordu) yürürlüğe girmiştir. Bakanlar kurulunun bu kararındaki düzenleme Bakanlar kuruluna bankalar harici mali kuruluşlar kurma yetkisi tanımıştır. Bülent Ulusu'nun Başbakanlığında Türkiye'nin gündemine gelmiş ve Başbakan Turgut Özal'ın hazırlayıp Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in onaylamasıyla 16.12.1983 gün ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Özel Finans Kurumları" kurulmasına olanak sağlanmıştır (Güngör, 2012:234.). Yeni gelişen bu bankacılık/finansman kavramının temel amacı , ekonomik faaliyetlere dahil olmayan etkisiz finansal değerleri yastık altından kaldırmak ve İslami duyarlılık çerçevesinde ekonomiye kazandırmaktır. Aynı zamanda İslam Kalkınma Bankası'nın gayeleri arasında, üye olan İslam ülkelerin ilişkilerini iyi yönde geliştirme hem de petrol zengini olan ülkelere Türkiye'ye kaynak aktarımı sağlamak hedeflenmiştir (Ustaoglu, 2014:25.).

1985 yılından bu yana Türk toplumu kısa bir süre içinde Özel Finans Kuruluşlarını benimsemiş ve bu kuruluşlar kaynak yaratma, iş hacmi ve proje yeteneklerinde hızlı bir gelişme göstermiştir. Sırasıyla;

1. Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. 1985'te, (Yabancı Sermaye)
2. Family Finans Kurumu A.Ş. 1985'te, (Yerli Sermaye)
3. Faisal Finans Kurumu A.Ş. 1985'te, (Yabancı Sermaye)
4. Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. 1989'da, (Yabancı Sermaye)
5. Anadolu Finans Kurumu A.Ş. 1991'de, (Yerli Sermaye)
6. İhlas Finans Kurumu A.Ş. 1995'de, (Yerli Sermaye)
7. Asya Finans Kurumu A.Ş. 1996'da (Yerli Sermaye) kurulmuştur.

Bu sayede faizsiz bankacılık hizmetleri Türkiye'de meydana gelmeye başlamıştır. Bu kuruluşların üçü çoğunlukla yabancı sermaye olmakla birlikte diğerleri piyasaya girerken büsbütün yerli sermaye ile kurulmuştur. Özel finans kuruluşları dünya genelinde hızla gelişen faizsiz bankacılık sistemini 1985 yılına kadar başarıyla uygulamışlardır. 1985-1996 yılları arasında ülke ekonomisine faydalı olan yabancı sermayenin ülkemize girmesinde önemli rol oynamışlardır (Özulucan ve Özdemir., 2010:15.).

29 Mayıs 2001 tarih ve 4672 sayılı kanuna göre, özel finans kuruluşları varlıklarını sürdürebilmek için vazgeçilmez kurumları olan Özel Finans Kurumları Birliği ve Güvence Fonu'na kavuşmuşlardır. Bu şartlar altında 2001 yılında Özel Finans Kurumlarının üye

olduğu, kuruluşların sorunlarını tartışan ve çözen , sektörü korumak, geliştirmek ve genişletmek için ortak bir tutum belirleyerek mevzuat, standartlar ve düzenlemeler oluşturmak amacı ile bir çatı kuruluşu olarak Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKBİR) kurulmuştur.

2001 Özel Finans Kurumları için en güçlük çekilen yıldır. Çünkü Özel Finans Kurumu olan İhlas Finans Kurumu topladığı fonları kanunlara aykırı bir şekilde kullanmış ve hem kendi kurumu ödeme krizine girmiş hem de sektörü güç duruma sokmuştur. Sektör büyüklüğü yarı yarıya azalmış hatta neredeyse çökme noktasına gelmiştir. Bu süreçte bir finans kurumuna devletin müdahale etmesi gerekmiştir. Bunun ardından ise tüm Özel Finans Kuruluşları kapsayan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu(TMSF) gibi bir Güvence Fonu oluşturulmuştur (Hazıroğlu, 2015:121.).

2005 yılında yeni çıkarılan “Bankacılık Kanunu”na göre uzmanlaşmış finans kurumları “Katılım Bankası” olarak adlandırıldılar. Bu kurumlar için “banka” statüsüne geçmek ve “Katılım Bankası” adını almak Özel Finans Kurumları için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu süreçte, Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKBİR) ismi Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) olarak değiştirildi. Güvence Fonu da TMSF ile birleştirildi. Bu gelişmelerle birlikte katılım bankaları yeni isimleri ile hayatlarını sürdürmeye devam etmeye başladılar.

(Katılım bankaları, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümleri uyarınca “banka” unvanını aldıktan sonra adı geçen Kanun hükümleri çerçevesinde BDDK tarafından yürürlüğe konulan Yönetmelik ve Tebliğ şeklindeki alt düzenlemelerin (Mevduat ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarına ilişkin THP Tebliği hariç) tümüne tabi tutulmuş olup, bu düzenlemelerin bazılarında, kendilerine özgü işlem ve uygulamalarından kaynaklanan nedenlerden dolayı bu bankalara ilişkin özel hükümlere yer verilmiştir.) (TKBB,2021)

Katılım bankaları, Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmakta ve Bankalar Kanunu’na göre faaliyet göstermiş, 30 yılı aşkın süredir yastık altı yapılan paraların ekonomide önemli bir rol oynamasını sağlamışlardır.

Tablo 3: Türkiye’de Katılım Bankacılığı Kronolojisi

1983	Devletin Özel Finans Kurumları Kararı.
1985	Albaraka Türk ve Faisal Finans Kuruldu.
1989	Kuveyt Türk Kuruldu.
1991	Anadolu Finans Kuruldu
1995	İhlas Finans Kuruldu.
1996	Asya Finans Kuruldu.
1999	Özel Finans Kurumları Bankacılık Kanununa Dahil Edildi.
2001	Faisal Finans Family Finansa dönüştü. İhlas Finans Sektörden Ayrıldı.

2005	Anadolu Finans ve Family Finans Birleşerek Türkiye Finans Oldu.
2006	Türkiye Katılım Bankaları Birliği Kuruldu.
2008	Türkiye Finans The National Commercial Bank (NCB) Tarafından Satın Alındı.
2010	İlk Sukuk.
2014	Albaraka Türk, Bank Asya, Kuveyt Türk, Türkiye Finans Faaliyet Göstermekte.
2015	Ziraat Katılım kuruldu.
2015	Vakıf Katılım Kuruldu. Faaliyetlerine 2016 Yılında Başlayacak.

1. Katılım Bankacılığının Oluşmasının Nedenleri

Katılım Bankacılığının oluşmasında çok fazla neden vardır. Ancak en önemlisi aşağıda sıralanmıştır.

1. Dini Nedenler

Katılım Bankacılığının kurulmasının en büyük nedeni “Faiz yasağı”dır. Ek olarak, faiz halkın ahlakı üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Ekonomik adaletsizliğe ve ardından gelen birçok soruna yol açar.

2. Sosyal Nedenler

Toplumdaki sosyal barışın sağlanması için gelir dağılımının dengelenmesi gerekir. İyi bir ilişki kurmak için öncelikle zengin ve fakir arasındaki boşluğun kapanması gerekir. Katılım bankacılığının kurulması sebeplerinden birini söylemek gerekirse servet sahibi olan kişilerin servetlerini daha da arttırmak ve gelir dağılımını stabil hale getirmek fikridir. Toplumda gücü olan kişiler sermaye sahibi olmuş kişilerdir. Para talebi arttıkça bazen bu güç istismar ediliyor, faiz oranları servetin zenginlere kaymasına neden olacak kadar yüksek alınmaktadır. Bu durum toplumdaki hiyerarşide sorunlar yaratmıştır (Mevdudi, 1985:57.).

3. Ekonomik Nedenler

İslam bankacılığının ortaya çıkmasının ekonomik nedenlerinden biri ülke sınırlarında çıkan petrollerden elde edilen gelirlerdir. 1970'lerde OPEC petrol fiyatını yükseltince petrol ihraç eden İslam ülkelerinin gelirleri de artmaya başladı. İslam ülkelerinin gelirlerinin artmasına rağmen büyümemelerinin sebebi batı ülkelerine yapılan tasarruf akışıdır. Gelirin artması toplumun gelir dağılımını olumsuz etkilemiştir ve ikili bir ekonomik yapı yaratmıştır. İslam ülkeleri eksikliklerini görmeye başlamakla beraber bu

eksikliklere ekonomik açıdan çözümler aramışlardır. Yeterli sermayeye sahip olmayan bu ülkeler, bol üretim faktörlerinden yararlanamadıkları için geride bırakılıyor. Sermayeli ve sermayesiz İslam ülkeleri arasında yapılacak bir anlaşma ile her iki tarafın da olumlu sonuçlar alacağına dair bir görüş var. Bu görüş İslam bankalarının kuruluş nedenlerinden biridir. Çoğu ticari bankanın kısa vadeli kredi vermesi İslam bankacılığının kurulmasına bir neden teşkil etmiştir. Fakat gelişimlerini sürdürmek isteyen ülkelerin uzun vadeli kredilere ihtiyaçları vardır. Bu amaçla İslam bankacılığı kavramı doğmuştur. Bu bankacılık türünde ama gelişme dönemindeki projelere desteklemektir. Faizli işlemler yapan bankalar kredi verdikleri kurumların faaliyetleriyle ilgilenmiyorlar. İlk amaçları kendi çıkarlarına göre hareket etmektir. İslam bankacılığında kullandıkları fonlar kontrol edilir çünkü ortaklık yapısı benimsenmiştir (Akgüç, 1987:161-162.).

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN KATILIM BANKACILIĞI

Faaliyet konuları bakımından Katılım Bankaları diğer finans kuruluşlarından ayrılır. Bu nedenle Katılım Bankalarının bu nedenle faaliyetlerine faiz dahil olmamalıdır. Faiz ile çalışan bankaların gerçekleştirmiş olduğu bazı işlemleri Katılım Bankalarının gerçekleştirememekle beraber daha farklı işlemlerin önem kazanmasına neden olmuştur (Çobankaya, 2014:13.).

Dinen yasaklanmış olan ve toplumu tehlikeye atan faaliyetlerde bulunan kurumlar ile Katılım Bankaları, iş yapamaz ya da bu kurumlara finans sağlayamazlar (Karapınar, 2003:32.)

2. Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankacılığında fon toplama yöntemlerinden olan cari hesaplar ve katılım hesapları gibi konular bu bölümde incelenecektir.

1. Cari Hesaplar

Ticaret ilişkisine girerken faizsiz bankalar cari hesap açmayı zorunlu kılmaktadır. Herhangi bir zamanda faiz ya da kâr ödemediği paranın tamamını veya bir kısmının çekilebileceği, gerçek ya da tüzel kişiler tarafından açılan hesaplara cari hesap denir (Günel, 1984:18.).

Bu hesaplar, faiz getiren bankalardaki vadesiz mevduat hesaplarına benzer. Hesap açma döneminde müşterilerin pazarlık yapma imkânı yoktur. Taraflara atfedilen cari hesabın sorumluluk ve menfaatleri kanun koyucu veya banka tarafından belirlenir. Cari hesap sözleşmesi bu yönüyle bir iltihâkı akittir (Huvarî, 1964:5/126.). Banka, hesaptaki parayı kendi mülküne aktarır ve ticari faaliyetleri için kullanır. Cari hesaba yatırılan fonlar esasında “faizsiz borç”tur.

Katılım bankaları hesap sahiplerine faiz ya da kâr adına herhangi bir ödeme yapmazlar, hatta bazı durumlarda sunulan hizmetlerin bedelini talep edebilir ve yatırılan fonları garanti altına alabilirler. Yatırılan bu fonları kullanabilmek için ise hesap sahibinin izni olması gerekmektedir. Ancak fonun kullanımından kaynaklanan bir zarar olursa, fon sahibi bu zarardan etkilenmez. Hesap sahiplerine çek defterleri verilebilir ve cari hesaplar genellikle sektörel çevreleri tarafından kısa vadeli bir ödeme ve transfer aracı olarak kullanılan bir hesap türüdür (Fidancı, 2011:24.). Cari hesaplarda biriken fonların işleyişinden kaynaklanan kâr ve zararı kurum hesabına kaydedilir. Sisteme göre bu hesaplar faizsiz bankalar tarafından garanti edilmektedir (Uçar, 1993:6.).

1 İltihaki akit, bir tarafın şartlarını önceden belirlediği, diğer tarafın ise pazarlık şansı olmaksızın mevcut şartları kabul ettiği akittir. (Bayındır,2015a *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, s.51.)

1. Cari Hesapların Fıkıhtaki Yeri

Mûdîlerin bankaya yatırmış olduğu paraya, Arapça vedia (el-vedia) kelimesinden türetilen bir kelime olan mevduat (el-mevdûât) denmektedir. İlk bakışta bu durum, banka ile hesap sahibi arasındaki hukuki ilişkinin vedia olduğunu düşündürmektedir. 19.yüzyılın son çeyreğinde İslam dünyasında bankacılığın doğuşu ve yükselişi ile cari hesap uygulaması başladığından fıkıh kaynaklarımızda konu hakkında doğrudan bir yargıya varmak zordur. Çağdaş İslam hukukçularının eserlerinde, çoğu cari hesapların hukuki durumuna ilişkin görüşlerle karşılaşmaktadır. Bu çalışmalarda, sözleşmenin içeriği ve tarafların amacı göz önünde bulundurularak cari hesabın hukuki niteliği konusunda farklı fikirler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden ilki cari hesap sözleşmesinin yeni bir sözleşme olarak klasik kaynaklarda yer alması, ikincisi vedia, üçüncüsü karz olarak yer almaktadır (Bayındır, 2005:53.).

Çağdaş İslam hukuku ve Muhammed Şahate el-Cündî'ye göre cari hesap sözleşmeleri banka ve mevduat sahipleri arasında karşılıklı anlaşma temelinde yürütülmektedir. Bu sözleşme ile birlikte hem banka hem mevduat sahibi kendi menfaatini gözetmektedir. Bu, cari hesap sözleşmelerinin karşılıklı bir anlaşma olduğunu göstermektedir. İslam, birbirine yardım etmeyi amaçlayan çeşitli eylemleri teşvik etmektedir. Yüce Allah *“İyilik ve takva üzere yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın”* diye buyurmuştur (Maide:5/2.). Dolayısıyla cari hesap sözleşmeleri fıkıh kaynaklarımızda adına karşılaşılmamış yeni isimli bir sözleşmedir. İhtiyaca binaen ortaya çıkmış ve ticari bir gelenek haline gelmiştir. Aynı zamanda yasaldır çünkü dayandığı ilkeler yasaldır (Bayındır, 2005b:2/12.).

Bir kesim bilim insanı (el-Kubeysi) göre, bankalar ile mevduat sahipleri arasındaki cari hesap ilişkisi mevduat sözleşmesinden ibarettir (El-Karî, 1196:9/732.). Vedia sözleşmesinde temel amaç malın korunmasıdır. Cari hesap sözleşmesinde mevduat sahibi bankaya parasını yatırarak malını güvenli bir ortamda korumayı amaçlamaktadır. Cari hesap sözleşmesindeki mevduatı kullanarak bankanın gelir elde etmesi, cari sözleşme akdinin vedia akdi olmasını engelleyememektedir. Çünkü malikin rızası durumunda vedia olarak verilen maldan yararlanması konusunda herhangi bir mahzur bulunmamaktadır (Kubeysi, 6:755.).

Cari hesapların vedia kabul edilmesi, hesap sahiplerine de fayda sağlamaktadır. Bankanın iflası durumunda ise hesapların tasfiyesi sırasında diğer alacaklılara göre mevduat sahiplerinin öncelik hakkına sahip olmaktadır (Bayındır, 2005a :54-55.).

Günümüzdeki akademisyenler olan Muhammed Ali el-Karî ve Sâmi Hasan Hammûd'a göre mevduat sahibi ile faizsiz banka arasındaki cari hesap sözleşmesi bir tür karz sözleşmesidir (Baysa, 2006:46.).

Karz sözleşmesi, borç verenin zengin biri olması ve ödünç alanın fakir biri olması gerektiğini şart koşmamaktadır. Zenginler fakirlere borç verebildiği gibi fakirler de zenginlere borç verebilir. Bu yalnızca Allah rızası için değil başka maksatlarla da yapılmaktadır. Bu görüş karz sözleşmeleri ile cari hesap sözleşmesinin yapılış maksatları ve keyfiyeti nedeniyle eleştirilmektedir. Yani karz sözleşmesinde zengin kişilerin Allah'ın rızasını alabilmek için fakirlere tüketim malı vermesi söz konusuysa, cari hesap sözleşmelerinde hesap sahibi parasını kendisinden daha zengin ve güvenilir olan bir finans kuruluşuna vermektedir. Sahabelerden Abdullah ibni Zübeyr (r.a) uygulaması bir örnektir. Zübeyr paralarını emanet

bırakmak isteyen kişilere “*Emanet kabul edemem, borç olarak verirseniz başka. Çünkü ben paranızın zayi olmasından korkarım*” derdi. Buna binaen ödünç aldığı paraları ticari eylemlerinde çalıştırarak para kazanıyor, parasını ödünç verenler ise paralarının güvenli bir yerde korunmasını sağlıyorlardı (Buhârî,1981 13/204.).

Cari hesaptaki paraların zarara uğraması ya da kaybolması durumunda kurumun kusuru olmasa da parayı ödemek kurumun sorumluluğundadır. Benzer şekilde, karz sözleşmesi sonucunda karz olarak verilen mallar ödemeye tabi olarak karz alan kişinin zimmetinde bulunmaktadır (Baysa, 2006:47.).

Lakin günümüzde çağdaş İslam iktisatçılarından Münzîr Kahf cari hesap sözleşmelerinin karz sözleşmeleri olarak değerlendirmenin bazı dezavantajları olduğunu söylemiştir. Şöyle ki bankanın gelirlerinin çoğunu cari hesaplar oluşturmaktadır. Bu hesaplarda toplanan fonların banka hesap sahiplerine herhangi bir ücret ödemediği kullanması İslami haklar ve adalet anlayışına bağdaştırılamaz. Bu hesapların durumu yeniden planlanmalıdır. Mevcut duruma göre hesap sahiplerine bir avantaj bulunmamaktadır. Yeni bir düzenleme yapılacak olursa şu şekilde yapılabilir; cari hesaplar kendi içinde ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi, bir bölümüne katılma hesaplarındaki gibi kâr dahil edilir. İkinci olarak ise mevduat sahiplerinin nakit ihtiyaçlarını karşılamak için bugünkü haliyle bırakılabilir.

Cari hesaplar genel olarak bakıldığında, cari hesaplar vedia sözleşmesi olamaz. Çünkü vedia koruma sözleşmesidir ve bankalar bu emaneti korumalıdır. Bu emaneti koruyacağını sözleşmede bildirmiş olsa da emanetçi emanetten yararlanamaz. Yalnızca emanet sahibinden izin alındığı taktirde kullanılabilir. Bu durum belirlenirken de sözleşmede belirtilmelidir. Kuruluş amacı bakımından karz sözleşmesi ile cari hesap sözleşmesi birbirinden farklıdır. Yani karz sözleşmesinde karz veren kişi borç vererek karşı tarafa yardımcı olmayı amaçlarken mevduat sahipleri cari hesap sözleşmesi yaparak bankaya borç vererek bankaya yardımcı olmayı değil öncelikle parasını korumak başta olmak üzere birtakım imkanlardan yararlanmayı hedeflemektedir.

Cari hesap uygulamasında mevduat sahipleri, bankaya para yatırdığında bankanın mevduat sahibinin parasını kullanacağını ve iade edeceğini bilir. Dolayısıyla bunun bir karz sözleşmesi olduğu görüşü daha uygun olacaktır. Ancak bu noktada Rum suresinin 39. Ayeti göz ardı edilmemelidir. Ayeti Kerime’de “*İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz*” (Rum:30/39.). Bu ayete baktığımızda başkasının mallarında artış olması için verilen mallardan söz edilmektedir. Bir kimse malını faiz getirecek şekilde malını artırmak istiyorsa ayeti kerime o kimseleri belirtmiştir. Ancak bankalar ve cari hesap sahipleri arasındaki ilişki bu şekilde değildir. Mevduat sahibi, parasını bankaya yatırarak kendisini ve parasını korumayı umut eder. Çünkü bu, mevduat sahibini gasp edebilir ya da daha talihsiz olaylara neden olabilir. Ayrıca mevduat sahipleri, bankaların sağladığı bazı fırsat ve avantajlardan da yararlanabilmektedir. Bankaların temel amacı paraları korumaktır. Paraları korurken ticari faaliyetlerde bulunmayı ve bunların yarattığı gelirlerden yararlanmayı hedefler. Ancak karz sözleşmesini eleştiren Kahf’ın yukarıdaki önerilerini uygulamak daha faydalı olacaktır.

2. Katılma Hesapları

Diğer bankalarda olan vadeli hesaptan farklı bir hesaptır. Hesap sahibi ile banka arasında borç verme ilişkisi vadeli hesaplarda söz konusu iken, katılma hesabında hesap sahibi ile faizsiz finans kuruluşları arasında kar ve zarar ilişkisinden bahsedilebilir (Büyükdeniz, 2000:25.). Katılma hesabındaki fon işlemlerine katılarak kâr elde edilmesi halinde elde edilen kârın en az %80'i hesap sahiplerine dağıtılır. Zarar söz konusu ise hesap sahibi tarafından ödenecek tutar yatırılan fon tutarını geçemez. Katılma hesaplarına kâr ve zarar payı dışında ne şekilde olursa olsun kurum herhangi bir menfaat sağlamamıştır (Atıcı, 1990:367.). Katılma hesabı sahibi "sermayedar", katılım bankası "mudarip" sıfatını taşır.

Bunlara dayanarak katılım bankasına katılma hesabı açıldığında;

1. Borç yerine sermaye bankaya verilir. Bu sermayeyi banka işletecektir.
2. Banka fonları dilediği gibi kullanamaz, yasal ve faizsiz bir alanda kullanılmalıdır.
3. Banka, kâr ve zarar dağılımını sürekli olarak hesaplamalıdır.
4. Vade sonunda bu hesaplarda fazlalık alınacağı belirsizdir. Zarar olasılığı vardır.
5. Bu nedenle, hesap açılışı sırasında tahsil edilecek fazla tutar net değildir.
6. Bankanın dönem içindeki kârına bağlı olarak alınacak fazlalık belirlenir (TKBB,2021)

1. Katılım Bankacılığında Sermaye Kullanma Yöntemleri

Şirketlerin, kişilerin ihtiyaç fazlası ve ödünç verilen birikimleri bir araya getirip ekonominin hizmetine sunması bankaların temel amacıdır. Faiz uygulayan bankalar bunu ödünç(karz) olarak alıyorlar, faiz uygulamayan bankalar ise ortaklık sermayesi adı altında bunları toplarlar. Karz yönetmeliklerine uygun olarak toplanan kaynaklar, kredi sistemi çerçevesinde faiz getiren banka tarafından değerlendirilir. Faizsiz bankacılık kavramında, toplanan sermayeye yapılan işlemler, kiralama ve çeşitli ortaklıklar yoluyla yatırıma dönüştürmek çok önemlidir (Bayındır, 2005c :53.).

1. Murabaha

İslam hukukunda bey başlığının altında yer alır. Bey, "b-y-a" kökünden bir kelime olup sözlükte, "bir şeyi başka bir şeyle değiştirmek, sözleşme yapmak, taahhütte bulunmak, bir şeyi satmak veya satın almak" anlamlarına gelir (İbn Manzur,1990:VIII/23-24.). İslami kitaplarda bey'in dört çeşit olduğu belirtilir; her iki bedelin ayn olması (ayn – ayn: trampa), ayn karşılığı deyn olması (ayn – deyn: mutlak bey' / satım akdi), iki bedelin de deyn olması (deyn – deyn: sarf), deynin ayn karşılığı olması (deyn – ayn: selem). İslam hukuku yazınında

buyu' kelimesinin çoğul kullanımı bu çeşitlilikten kaynaklanır. Semen çeşitleri ise dört grupta mütalaa edilir: Müsaveme, murabaha, tevliye ve vadia (Kâsânî,1974 V/ 134-133).

Semen çeşitleri içerisinde değerlendirilen murabahanın terim anlamı şudur: "Satın alınan malları, satın alma fiyatına veya maliyetine belirli bir kâr ekleyerek satmak." (Kasanî,1974 1910:V/220; İbn Kudame,1985:VI/266; İbn Abidîn, 1984:IV/132-133.). İslam Ticaret Hukukunda "güvene dayalı alışveriş sözleşmeleri" arasından yer alan bir murabaha örneği vermek gerekirse; mal maliyetinin müşteriye söylenmesi ve elde edilen kârın satış fiyatına eklenerek satılması.

Bu durumda satın alınan malın satıcıya ne kadar kâr getirdiği bilinir.

Bazı İslam hukukçuları ülkemizde geçerli olan murabaha kavramının klasik fıkhıdaki vadeli satımla aynı anlama geldiğini dile getirmiştir. Günümüzde katılım bankaları murabaha ile para kazanmaktadır. Banka adına mallar satıcıdan alınır. Müşteri bankayı temsil eder. İslam hukuku söz konusu olduğunda, mallarla ilgili belgelerin müşteri adına verilmesi önemli değildir. Çünkü İslam hukukunda müvekkiller adına belge düzenleme zorunluluğu yoktur (Aktepe, 2015:84.).

Murabahanın ortaya çıkması için aşağıdaki şartları sağlaması gerekir.

1. Satın alma fiyatı veya maliyeti belirlenmelidir. Murabahalı satışlarında müşterilerin malların ilk fiyatını veya maliyetini bilmesi gerekir. Bu şart aynı zamanda tevliye, işrâk ve vedî'a aracılığıyla imzalanan akitleri de içerir. Çünkü böyle bir akit ilk fiyat üzerinden oluşuyor. İlk fiyat veya maliyet bilinmediğinde, sözleşme komitesi durumu netleştirene kadar akit fasittir. Konferans bu şekilde feshedilirse, akit batıl olacaktır (Kasanî, 1974:V/220; İbn Abidîn, 1984:V/124.).
2. Kâr miktarı belirlenmelidir. İslam hukuku, satın alımlar için belirli kâr limitleri koymaz. Bu nedenle, müşterinin satın alma fiyatına veya maliyetine eklenen kâr miktarını bilmesi gerekir. Çünkü kâr, satış fiyatının bir parçasıdır (Kasanî, 1910:V/221; Damad, 1328:II/75.).
3. Anaparanın bir parçası olarak kârın belirlenmesine izin verilmez.

Fıkıh kitaplarında murabaha, alıcı ile satıcı arasındaki ikili bir sözleşme olarak görülmektedir. Faizsiz bankacılıkta ise siparişi veren müşteri ile banka ve satıcı arasında üçlü bir sözleşmeden oluşur. Bu yüzden fıkıh kitaplarında gösterilen murabahayı klasik murabaha, faizsiz bankacılıktaki murabaha çağdaş murabaha olarak kabul edilmektedir.

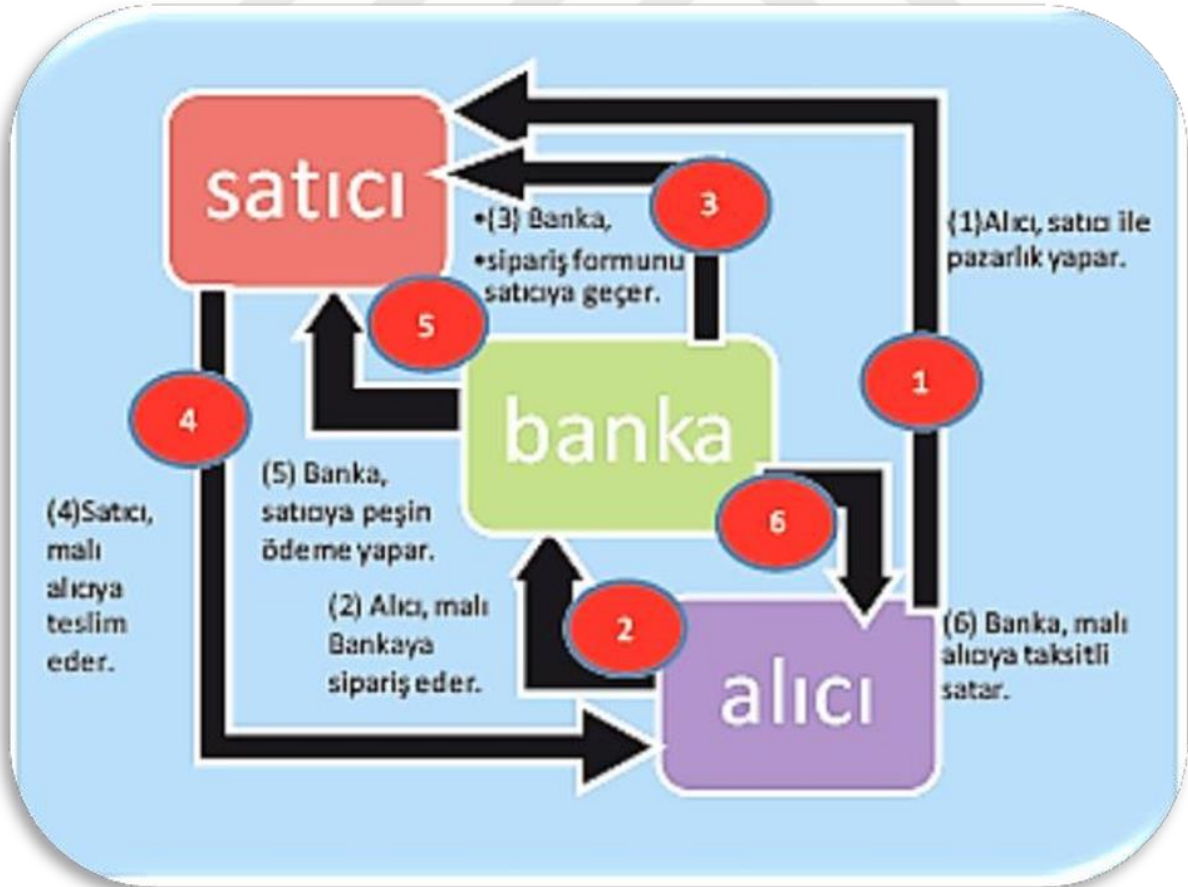
1. Klasik Murabaha

Alıcı, malları peşin veya taksitle ödeyebilir. Taraflar iki kişiden oluşur. Bunlar; alıcı ve satıcılardır. *Kur'an'daki "Ey iman edenler! Birbirinizin mallarını haksız yollarla değil, karşılıklı rızaya dayanan ticaret yolu dışında tüketmeyin."* (Nisa:4/29.). Bu ayet, yapılan işin delili olarak gösterilmektedir.

2. Çağdaş Murabaha

Modern murabaha katılımcı bankaları tarafından benimsenen bir yöntemdir. Bu tür murabaha, üç birim (müşteriler, bankalar ve satıcılar) tarafından gerçekleştirilen tüm işlemleri içerir. Burada müşteri almak istediği ürünü görebilir, beğenebilir ve fiyatını anlayabilir. Sonrasında katılım bankalarının gelip fiyatını bildiği ürünü satın almak ister ve düzenli olarak ödemeyle kendisine satılmasını talep eder. Katılım bankaları alıcıyı inceler, ödemeyebilme garantisini test eder ve alıcıya ne kadar faiz farkının uygulanacağını açıklar. Ardından satıcılardan peşin ödemeyle ürünü alır ve bunları alıcılara düzenli aralıklarla satar. Katılımcı bankalar, ürünün peşin fiyatı ile faizli fiyatı arasındaki farkı kendisine alır. Burada bankanın önce ürünü satın alması önemlidir. Alıcının satın aldığı ürünler için finansman talep etmesi durumunda katılımcı bankalar talebi kabul etmeyecektir. Burada borç finansmanı yani faiz devreye gireceğinden kabul etmez (Odabaşı 2021).

Murabaha Sözleşmesinde birçok madde vardır. Bunlardan bazıları; ticari ilişki kurulmadan önce banka ile müşteri arasında bir ön anlaşmaya varılması gerekliliğidir. Yapılan bu anlaşma, ticari işlemlerin kurallarını ve kapsamını ve aralarındaki sorumlulukları belirler. Hem alıcı hem de banka sözleşmedeki maddelere uyacağına dair söz verir. Ardından alıcı özelliklerini bildiği ürünü sipariş eder. Banka, siparişte istenen ürünü satın alır ve kararlaştırılan kar tutarını maliyetine ekleyerek müşteriye satar (Bayındır, 2005b.).

Şekil 2: Murabaha Mekanizması.

Murabaha'nın yukarıda anlatıldığı gibi uygulanması bazı güvensizliklere neden oldu. Çünkü ürün olmamasına rağmen banka ve alıcı bazı sorumluluklar üstleniyor. Banka ürünleri alıcıya ulaştırmakla yükümlü olup, alıcı o ürünü almakla yükümlüdür. Aksi belirtilmedikçe ne banka ne de alıcı anlaşmayı fes edemez. Bu koşullara sahip bir sözleşme, şahsen sahip olunmayan mülklerin satışı ile karşılaştırılabilir (Bayındır, 2005.). İslam hukuku, anlaşma yapılırken var olmayan ürünlerin satışını yasaklar. Bu durum taraflar arasında aldatmaya (garara) veya anlaşmazlığa (yalvarmaya) yol açabilecek sorunları ortadan kaldırmak için tasarlanmıştır. Peygamberimiz “*erkek devenin sulbünde ve dişi devenin karnında bulunan ceninin satışı*” (Buharî, 1971, 34/61; Müslim, 1983, 21/5-6; Şevkânî, ty:V/147.) ve “*ağacında olgunlaşmadan önce meyvenin, kırılmadan önce hayvanın sırtındaki yünün, sağılmadan önce de memesindeki sütün satışını yasaklaması*” (Buharî, Zekat, 24/58; Büyü, 34/82-83-87; Müslim, Büyü, 21/51-52-56.) bu tarz sorunlar çıkmadan aldığı tedbirlerdendir.

2. Mudârabe (Emek-Sermaye Ortaklığı)

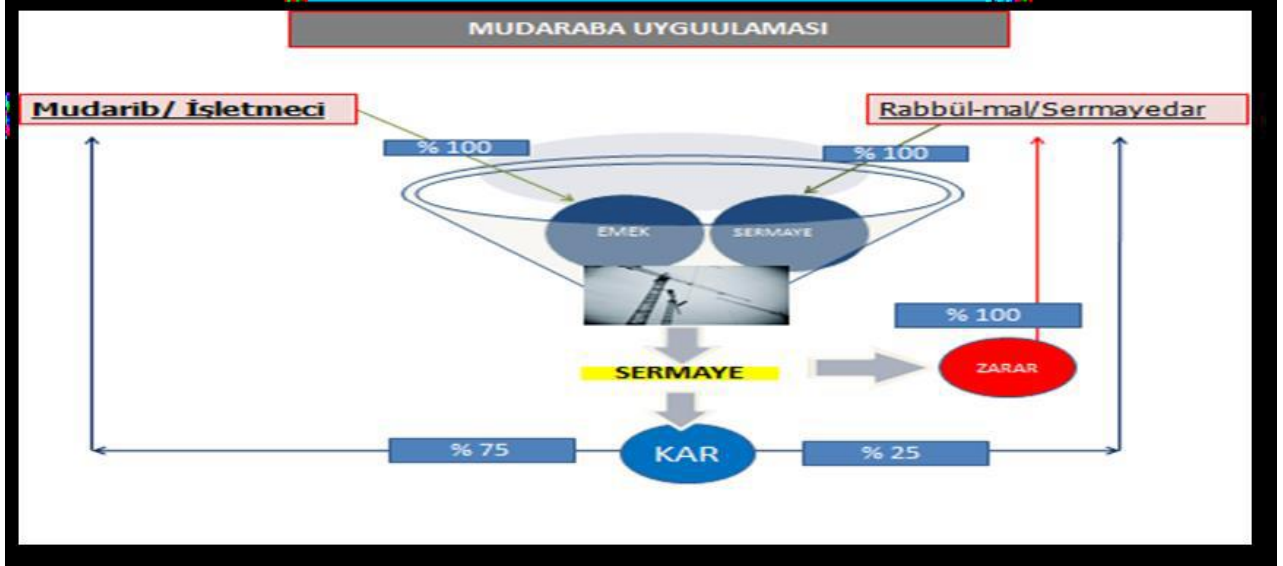
Mudârebe, Arapça “darb”tan türeyen bir kelime. Kök anlamı seyahat, bir yerden başka yere gitme ve geçim için emek harcamadır. Bir tarafın sermayeye yatırım yaparken diğer tarafın firmaya yatırım yapma şekline dayanan fayda paylaşımına dayalı bir ortaklığı ifade eder (Kallek, 2005:30/359-363.). İslam'dan önce var olan bu ortaklık sistemi, İslam'dan bu yana devam eden zengin bir gelir kaynağıdır. Rivayete göre Resulullah hadiste şöyle buyurmuştur:

“*Üç şeyde bereket vardır: Vadeli satış, mukâraza (mudârebe) ve satmak için değil de evde yemek için buğdayla arpayı karıştırmak.*” (İbn Mâce, 1971Ticaret, 65.)

Mudârebe, modern ekonomiyi faizsiz bir ekonomik sisteme dönüştürmek yerine, klasik bankacılığı faiz dışı değil faizsiz bir bankacılık işine dönüştüren temel bir düzenleme içerir. Toplumda büyük miktarlarda nakdi olan birçok insan onu işletmek ve iş faaliyetleri için kullanmak ister. Ancak bilgi, tecrübe ve sağlık eksikliği nedeniyle bu dileğini gerçekleştiremedi. Benzer şekilde, fon eksikliği nedeniyle, toplumdaki birçok bilgili, yetenekli ve iş odaklı insan kendi işini kuramıyor. Burada muderebe birbirine bağlı bu iki unsuru bir araya getiriyor ve her iki taraf da bundan yararlanıyor. Toplumda hâkim olan sermaye ve iş bulma yeteneği değerlidir. Bu ortaklık güvene dayalıdır. Bu tür bir ortaklıkta, bir taraf sermaye, diğer taraf emektir ve her iki tarafın ödeyeceği kâr yüzdesi, sözleşme imzalandığında önceden belirlenir (Özsoy, 1997.). Bunlar;

1. Rabb-ul mal: birikime sahip bir yatırımcı,

2. Amil: birikimi çalıştırıp değerlendirecek girişimciler,
3. Banka: İki tarafı birleştiren köprü.

Şekil 3: Mudârabe Mekanizması. **Kaynak:** www.tkbb.org.tr

Mudârebe; Kitap, Sünnet ve İcmâ delillerine dayanır. Kur'ân'da der ki;
“Kimileri Allah’ın lütfundan nasiplerini aramak için yol tepecek, dünyanın çeşitli yerlerinde dolaşacaklardır.” (K.Kerîm, Müzzemmil: 73/20.)

“Yeryüzüne yayılın ve Allah’ın lütfundan nasibinizi arayın!” (Cum’a: 62/10.)

“Hac mevsiminde ticaret yaparak, Rabbinizden size gelecek kâr ve yarar talep etmenizde size bir vebal yoktur.” (Bakara: 2/198)

Fark edilirse, ayetlerin ortak noktası dünyada rızkını aramaktır.

Herkes bu aramayı aynı seviyede gerçekleştiremeyeceğinden, herkes kendi imkanlarını bir araya getirerek ortak bir rızık arayacaktır. Dolayısıyla Kuran’dan “rızk arama” kavramından günümüzdeki anlamlar çıkartılmıştır

Bir topluluk yetimlerin parasını mudârebeyle işletti. Hz. Ömer Hz. Osman, İbn Ömer ve İbn Mes'ud bunlar arasındadır. Onun zamanında görüşlerine herhangi bir itiraz gelmediği için bu konuda fikir birliğine varıldı (Kasani, 1974:VI/79.). Hz. Ömer döneminde Irak'tan devlet hazinesindeki para mudârebe ile Hicaz'a gönderildi (Kasani, 1974:VI/60.).

Hanefilere göre, mudarebe kabul edilebilirdir (Kasani, 1974:VIII/9; Mecelle, md:101-102). Diğer mezheplere göre sermayenin, kâr oranının belirlenmesi de gerekliliktir (Kallek, 2005:30/359-363.).

İcap-kabul: Bir taraf bir iş teklif ettiğinde ve diğer taraf olumlu yanıt verdiğinde gerçekleşir. İcap ve kabuller kişinin isteğini söylemesiyle yapılır. Tutumlar ve duygularla

sözleşme yapmak tartışmalı bir konudur. Mudârebe teriminde istemek ve kabul etmek zorunlu değildir. Bir anlaşmaya varmak için başka koşullar kullanılabilir. Çünkü sözleşmelerde, lafza değil manaya itibar edilir.

Anlaşmada sermaye sahipleri, rabbü'l-mal ve fonları işletecek işçi sahipleri yani işçi sahipleri amil veya mudarib olarak adlandırılıyor. Literatürde aynı zamanda Mudaraba, Qirad, Kâr ve Zarar Ortaklığı, Emek Sermaye Şirketi, Uyuyan Ortaklık olarak da anılmaktadır (Akın,1986:124.).

Mudaraba sözleşmesinin içermesi gerekenler geniş kapsamda aşağıdaki gibidir (Özsoy,1987.).

1. Rabbü'l malın tevkiyle, mudaribin de vekâlete ehliyetleri şarttır.
2. Belirlenecek nesne veya konu şirket sermayesi olabilecek niteliklere sahiptir.
3. Paraya veya nakde dönüştürülebilen kıymetli evraklar veya metaller vb.
4. Sözleşme gerçekleştiğinde birimlerin kâr payı belirlenmelidir.
5. Yani kâr payı 1/2, 2/3 gibi önceden netleştirilmelidir.
6. Belirli bir miktar tahsis etmek uygun değildir. Mudâreba payı kardan ödenmelidir. Bu pay; asıl veya anaparadan ödenmesi uygun değildir.
7. Sermaye, sözleşme imzalandığında belirtilmeli ve hem işverenlere hem de çalışanlara teslim edilmelidir.

Bir emek-sermaye birleşmesi olan mudarebe, dinimiz tarafından yasal kabul edilir ve bir helal gelir kaynağı olarak teşvik edilir. Aynı zamanda mudârebe faiz içinde önemli bir farklı alternatiftir. Faizde para kullanarak para kazanılırken mudârebe o parayla ticaret yapılır. Öte yandan ticaret, güvenin büyük bir bölümünü oluşturur. Günümüzde az çok sermayeye sahip kişiler, faizsiz bankalar aracılığıyla çeşitli alanlarda ortaklıklara girmişlerdir. Aslında bu, sermaye sahibinin katılımcı bankada bir katılımcı hesap açmasıyla başlar ve daha sonra katılımcı bankanın çeşitli ortaklıkları aracılığıyla sermayeyi işletmeye devam eder. Ortaya çıkan kar, alıcılara düzenli olarak yansıtılacaktır (Mudarebe).

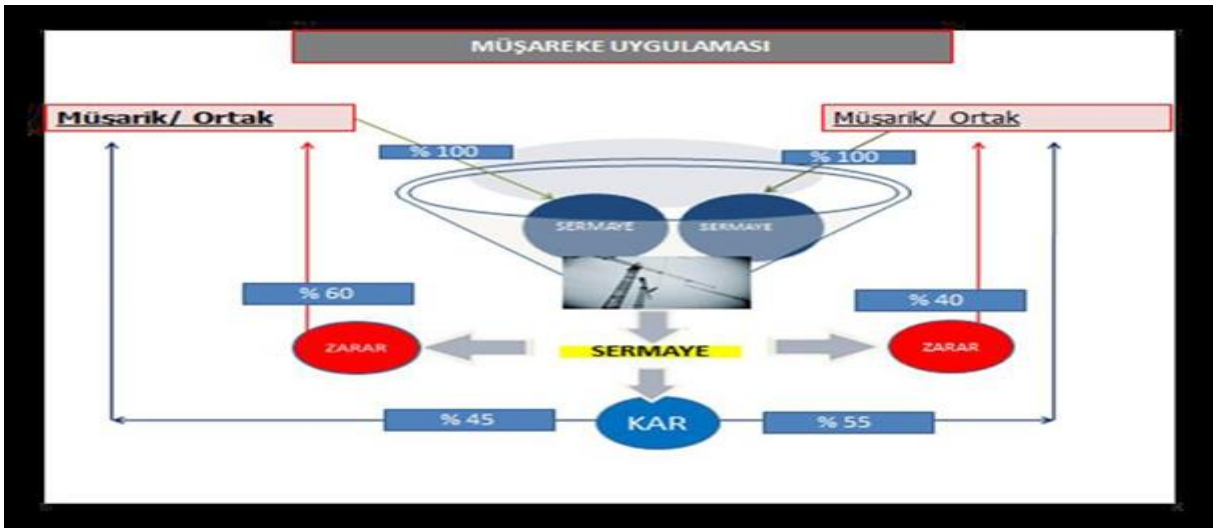
1. Müşareke

Müşareke, İslam hukukunda Şirket-ül İnan olarak tanımlanmıştır. İki veya daha fazla kişi tarafından ortaklaşa iş yapmak ve ortaya çıkacak kâr ve zararları paylaşmak için belirli bir miktar sermaye yatırarak kurulan ortaklıktır (Hammad, 1996:318.).

Mudarabada bir yandan ticari faaliyetlere katılmayan pasif bir sermayeci, diğer yandan ise aktif olarak emekle uğraşan bir girişimci olması müşarekede hem sermayenin hem de emeğin aktif olarak uygulandığı tam bir ortaklıktır. İki taraf, anlaşmada birbirlerinin çalışmasını engelleyecek herhangi bir şart koymayacaktır (Akın, 1986:124.).

Sermaye ve kârda birkaç şart aranır. Çünkü İslam hukukunda sermaye ortaklığının sahih olması gerekmektedir. Ortakların bir vekilde bulunması zorunlu olan tüm şartlar olması gerekmektedir (Şirbînî, 1556:II/213.). Tedavüldeki para birimi ile altın ve gümüş gibi kıymetli madenlerde üretilen para ortaklığın sermayesi olabilir (İbn Kudame, 1985:VII/123.). İttifaklar ve ticari sermaye konusunda, fakihler arasında anlaşmazlıklar vardır (Bayındır, 2005:149-157.).

Müşareke finans yönetimi şu şekilde uygulanır ve yürütülür; faizsiz banka, ortak müşteriler tarafından talep edilen sermayenin bir kısmını sağlamaktan sorumludur. Öte yandan, müşteri proje sermayesinin geri kalanını finansal yeteneklerine ve projenin niteliğine göre sağlar. Müşteri, kendi mesleki bilgileriyle, gerekli eylemlerin gözetiminden ve izlenmesinden sorumludur. Bu sorumlulukları müşteriye bırakmak ona daha büyük bir kâr payı hakkı verir.

Şekil 4: Müşareke Mekanizması.

Kaynak: www.tkbb.org.tr

Bu yöntemde net gelir banka ve ortak-müşteri arasında şöyle dağılmaktadır: müşteri ortaklardan biridir. İşi ve uzmanlığından dolayı da bir pay almaktadır. Gelirden geri kalan pay, katılım paylarına göre yatırıma katkıda bulunan iki ortak arasında paylaşılır. Zarar durumunda ise zarar tarafların ortaklıktaki sermaye payları ile aynı oranda dağıtılır. Müşteri başka bir zarara uğratılmayacaktır. Sanayinin finansmanında genellikle müşareke yönetimi kullanılır. Müşareke yöntemi, ekipman ve makine sağlamak için başarıyla uygulanabilir. Bu yöntem aynı zamanda ticaret finansmanında da kullanılabilir.

2. İcare (kiralama- leasing)

Faizin belirli bir fiyattan satılması kira olarak adlandırılır (Bardakoğlu, 2000:XXI/381.). Terimi, “belirli bir tür ve miktarda faydayı belirli bir fiyata satıp, faydaları belirli bir fiyattan geri kazanmayı veya kira sözleşmesini yenilemeyi ifade eder.” (Zuhayli, 1994:IV/21-23.).

İcâre akdi; Kitap ve Sünnet’e dayanmaktadır (El-Hin,1994:III/121.).

“Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçinmelerini aralarında biz taksim ettik. Birbirlerine iş görmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir.” (Zuhruf: 43/32.).

Burada, Allah'ın her insana, bazıları mülkiyet açısından diğerlerinden üstün olan farklı yetenekler vermiş olduğuna işaret edilmektedir. Doğal sonuç, bir kişinin diğerine ihtiyaç duyması ve bu ihtiyaçların belirli bir fiyata karşılanmasıdır. Bu ilişkiler doğal olarak sözleşmenin icrasını ortaya çıkaracaktır. (Kayar, 2011:6.).

İcâre akdinin geçerliliğine sünnetten delil ise Hz. Peygamber'in şu hadisidir:

“Ücretli çalıştırdığınız kimselere ücretlerini terleri kurumadan ödeyiniz.” (Zeylaî, 1938:IV/129; Heysemi, 1967:IV/97.).

İbn Abbas'a (İbn Abbas) göre Peygamberimiz (sav) hacamatı tamamlayarak hacamat yapan kişiye ödeme yapmıştır (Buhari,1981 Tıb, 13.).

Yukarıda bahsettiğimiz ayetler ve Sünnet, İcare ile sözleşmeye İslam hukuku kapsamında izin verildiğini kanıtlamaktadır.

Kira sağlamak bir gereklilik ve onaydır. İslam hukukçularının çoğu bunun taraflarını, maliyetlerini ve faydalarını artırdı (Atar, 2009:XXXVII/482.).

İlgi kaynağı insan veya taşınır veya taşınmaz mal olabilir. Bankalarda iki ana kiralama yöntemi vardır: Birincisi menkul kıymet kiralama, ikincisi finansal kiralama (Bayındır, 2005:101-110.). Kasa kiralama, banka kasasında kiralanan bir kasanın kullanım hakkını kiralama için başkalarına devretmektir. Belli bir ücret karşılığında (Battal, 2010.).

Bankalar, mevduatları korumak veya kasalarda tutmak için çeşitli tedbirler alma hakkına sahiptir. Kiralık kasa hizmetinin kiracılar ve bankalar için birçok faydası vardır.

Kiracı için en önemli faydası, değerli eşyalarını veya başkalarının bilmesini istemediği belgeleri gizli ve güvenli bir ortamda koruma imkanına sahip olmasıdır. Kiralık kasa hizmeti bankaya önemli getiri sağlamayacaktır. Bununla birlikte, banka bu şekilde, mevduat sahiplerinin güvenini kazanır ve mevduatları kendi değerlendirmelerinin temelini attı (Bayındır, 2005.).

Finansal kiralama (kiralama), malların herhangi bir mülkiyetini satın almadan belirli bir süre kullanma hakkının elde edilmesi sürecidir. Genel olarak, mülkün mülkiyetinin finansal kiralama şirketinde tutulmasına izin veren, kiracıya önceden belirlenmiş bir kira karşılığında kullanma hakkı sağlayan ve mülkün mülkiyetini kiracıya devreden bir finansman aracıdır. Sözleşmenin süresi sözleşmenin bitimindedir (Leasing).

İcare sözleşmesinin geçerli olabilmesi için maddeler ve harcamalar ile ilgili bazı koşullar olmalıdır:

Kira sözleşmesinin etkin ve yeterli olabilmesi için, yüklenicinin aranma ve kabul edilme kabiliyetine ve yeteneğine sahip olması gerekir (Heyet, IX/362-364).

Mal sahibi veya veli olabilmek ve uygulamanın makul ölçüde etkili olabilmesi için yüklenicinin mal sahibi veya avukatı veya veli olması gerekir. Gereksiz kişilerin icra sözleşmesi geçersizdir. Çünkü barındırma ve sahiplik lisansına sahip değildir (Heyet, IX/362-364).

Satış sözleşmesinde olduğu gibi, her iki tarafın da muvafakatini alması ve icra akdini akdetmek isteyen tarafların da muvafakatini alması gerekmektedir (Bardakoğlu, 2000:XXI/388-389.).

Sözleşmenin yürütülmesi için şartlardan biri, sözleşmede zorunlu bir şartın bulunmamasıdır. Sözleşmede zorunlu hükümler varsa bu hayali süre geçersiz olacaktır. Örneğin, üç günü kapsayan ithaf zamanı verilmişse ve kiralanan mülk belirlenen bu zaman içinde kullanım yapılmamışsa, üç günlük hayali süre boyunca herhangi bir ücret ödemeye gerek yoktur. Ancak, kiralanan malın bu üç günün bitiminden önce kullanılması halinde sözleşme, malın kullanım tarihinden itibaren geçerli olacaktır (Heyet, IX/362-364).

Hanefi mezhebinde Fuzuli'nin korunması bir itaat şartı değil, Nafazi'nin bir şartıdır. Yani sözleşmede belirtilen yer burasıdır. Sözleşmenin onaylanabilmesi için yetkili kişinin onaylaması gerekir. Yetkilendiren kabul etmezse, sözleşme yanlış olacaktır. "Şafii" Buda heykelinde inanç ile Nafaz arasında hiçbir fark yoktur (Apaydın, 1989:178-179.).

Şekil 5: Leasing Mekanizması.

Kaynak: www.tkbb.org.tr

Kira sözleşmesinin üç tarafı var. Bunlar yatırımcılar, leasing şirketi ve üreticilerdir. Yatırımcı ihtiyaç duyduğu ürünü seçer ve leasing şirketi ile satın alma sözleşmesi imzalar. Finansal kiralama şirketleri de mülk satın alıp yatırımcılara teslim eder. Yatırımcı, üzerinde anlaşılan şartlara göre ödeme yapar. Ödeme tamamlandıktan sonra mülk, yatırımcılara nominal bir fiyatla satılır. Bazı İslami hukukçular bir leasing olarak değerlendirilir. Yine de diğerleri, kira sözleşmelerini satın alma ve satma arasında yeni bir sözleşme olarak görür.

3. Selem ve İstisna (Bai Salam)

Öte yandan, Selem sözlükteki سلم kökünden türetilen ve "teslim et, mahsulü nakit karşılığında satın al" anlamına gelen bir kelimedir (İbn Manzur,1990:VI/346.).

Selemin meşruiyeti Kur'an ve sünnetteki kanıtlara dayanmaktadır.

Kur'an'ı Kerim'de "Ey iman edenler! Muayyen bir vadeye kadar birbirinize borç verdiğiniz zaman, onu yazın." (Bakara: 2/282.).

Selem akdinin temel delili yukarıdaki ayetler olmakla birlikte, akdin mahiyeti ve özel şartları hakkında daha detaylı bilgileri sünnetten elde edilen delillerden elde ettik Bu nedenle, mülkün niceliğini, niteliğini ve vadesini belirleyerek mülk borçları üzerinde pazarlık yapmak mümkündür. İlgili hadise göre Selem akdi Arapların İslam'dan önce bildiği ve uyguladığı bir usuldür.

İslam hukukçuları, selem bedelinin peşin ödenmesini zorunlu kılmışlardır. Raporlara göre, sabit kıymetlerin değerini sabit bir fiyattan almayı veya satmayı kabul etmediler. Bu konudaki dayanakları, peygamberimizin bu parayı sabit bir fiyata satmasının yasak olduğunu görüşüdür. Ancak, bu bilgiler daha zayıf anlatılara dayanmaktadır. Mesela Ahmed b. Hanbel'in "Bu konuda sahih hadis; ancak borcun borç karşılığı satımının câiz olmadığına icmâ bulunmaktadır." dediği nakledilmiştir (Zürkanî, 1990:I-IV; Sa'd, 2003:III/462.). Merğînânî, "Alıcı ile satıcı ayrılmadan önce semen teslim alınmamışsa selem sahih olmaz. Çünkü semen nakid cinsinden ise bu durumda borcun borç karşılığı satımı gerçekleşir." Hz. Peygamber "veresiyenin veresiye karşılığı satımını yasaklamıştır." demiştir (Merğînânî,1990.)

Selem zorunludur ve kabul edilir (Aktan, 2001.). Satış sözleşmesi gereklilik ve kabul yoluyla gerçekleşir ve Selem da gereklilik ve kabul yoluyla sonuçlandırılır. Örneğin, alıcı satıcıya, yaklaşık üç ay içinde sulama yoluyla üretilen yüz kile Kanada buğdayını bana ulaştırmak için nakit parayı denize açmamı istediğimi söylerse, satıcı bu teklifi kabul eder.

Selem akdi nakit sıkıntısı yaşayan kişi belirli niteliklere sahip ürünleri belirli bir zamanda teslim etmekle yükümlü olup, bu şekilde ürünleri nakit olarak satabilir ve nakit sıkıntısını giderebilir. Günümüzde çiftçiler finansman ihtiyaçlarını özellikle hasat öncesinde Selem ile karşılamışlardır. Hasatta teslim edilmek üzere bazı ürünleri tüccarlara peşin olarak satarlar (Aktepe, 2010:61.).

Tek istisna, sanat ve esneklik gerektiren öğeleri yapmak, ortaya çıkartmak, üretmek anlamına gelen "sun" kökünden türetilen Arapça kelimedir. İslam hukukunda istisna, sanatçının sanatıyla ilgili bir şeyler üretmesini istediği sözleşmenin adı ve niteliklerinin alıcı tarafından belirlendiği ve belli bir ücretin ödenmesi gerektiğidir (El-Aynî, 1310:II/56-57; Kadri Paşa, 1983:104; Buharî,1981.). "Mecelle" madde 388'de, istisna sözleşmesi "şu şekilde tanımlanmıştır: Böyle bir şeyi bu kadar çok kuruşa yapmamı söyler ve kabul ederse, bir istisna olur (Çalışkan, 1989:31/348.).

Diğer sözleşmelerde olduğu gibi, bir istisna sözleşmesinin emri, emri verecek kişinin talebini ve kabulünü içerir. Ayrıca tüm sözleşmelerde olduğu gibi taraflardan izin alınması

gerekmektedir. İstisna sözleşmesinin geçerli olabilmesi için bazı koşulların karşılanması gerekir.

İstisna akdi, katılımcı bankaların kullanabileceği bir yöntemdir. Katılımcı bankalar, bitmemiş kooperatiflerin tamamlanması, büyük ölçekli konut finansmanı, sözleşmeli projeler ve büyük ölçekli inşaat projelerinin (araçlar, gemiler ve uçaklar gibi) finansmanında istisnai sözleşmeler yapabilirler. Bu görevleri üstlenebilir ve taşeronların alt sözleşmelerle çalışmasına izin verebilirler.

2. Katılım Bankacılığında Bankacılık İşlemleri

Bankalar, sistemlerinin yapısı gereği çeşitli işlemler yapmaktadır. Bu işlemler belirli kategorilere göre yapılmaktadır. Bu kategoride en çok birikimlerin toplanmasına, yatırım ve diğer bankacılık hizmetlerinde kullanılmasına dikkat edilir. Bu bölümde bankalarla yapılan diğer banka işlemlerini, teminat mektubu sağlama, akreditif düzenleme, banka kartları, kredi kartları, çekler, fatura tahsilatı, havale ve havale işlemlerini ele alacağız. Ancak, tasarrufların toplanması ve değerlendirilmesi sürecinde olduğu gibi, katılımcı bankaların da diğer bankacılık hizmetlerinin kuruluş ilkelerine uymaları gerekmektedir (Bayındır, 2005:153-155.). Yukarıda belirtilen işlemler (genellikle bankacılık hizmetleri olarak adlandırılır) belirli bir ücret talep edilerek elde edilir. Kefil, acente ve kambiyo senetlerinin belirlediği kapsamda emanet. Bu işlemler, doğası gereği yasal kabul edilen uygulamalara dayansa da faiz bankacılığında genellikle hukuka aykırı kabul edilen bazı uygulamalar da aracı olarak kullanılmaktadır. Faizsiz bankacılık sisteminde bu bölümde bahsedilen işlemlerin uygulama şekli kontrol edilecektir.

1. Teminat Mektupları

Teminat Mektuplarının içeriği değişiklik gösterebileceğinden, bunlar için ortak bir tanım vermek mümkün değildir (Barlas, 1986:8; Şanlı ve Ekşi, 2006:177.). Ancak tanımda tüm banka teminat mektuplarında ortak özellikler belirtilmiştir.

TEMİNAT MEKTUBU ÖRNEĞİ

.....Gümrük Müdürlüğü/Başmemurluğu/İdare Memurluğu'nda yapılankonusu gümrük işlemi/her türlü gümrük işlemlerine ilişkin olarak kısmen veya tamamen.....'da tahsil gereken tutarın %20 fazlasıyla TL'yi (yazıyla.....) gümrük idaresince yapılacak ilk istek üzerine bu durumu ispat eden başka bir belge aramaya lüzum görmeksizin itirazsız ödemeyi taahhüt ettiğimizi ve bu miktarın gümrük idaresince istenmiş olması, istenen miktarın tahsil edilmesi gereken hâle geldiğini ifade edeceğinden ve istek tarihinden itibaren 7 gün içinde ödenmemesi hâlinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre belirlenen gecikme zammı oranında faiz ödeyeceğimizi teminatı veren'nın kurumu temsil ve imzaya yetkili memurları sıfatıyla beyan ve taahhüt ederiz.

Bu teminat mektubu kesin ve süresizdir.

Şekil 6: Teminat Mektubu Örneği

Kaynak:

<https://www.google.com.tr/search?q=teminat+mektubu+%C3%B6rne%C4%9Fi&safe=strict&biw=1366&bih=622&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjxqmRh tLMAhXEjiwKHeofDXsQsAQIGQ>

Teminat mektuplarını tanımlayacak olursak; teminat, belirli bir işi yapmayı, malları teslim etmeyi veya alacaklıya borçlarını geri ödemeyi taahhüt eden bir banka müşterisinin alacaklıya belirli bir miktar para ödemesini garanti eden bir belgedir (Taşpolat, 1989:21.). Taahhüt, alıcı tarafından daha önce belirlenen şartlara uygun olarak yerine getirilmezse, banka bunu karşı tarafa sağlayacaktır. Bankanın, yükümlülüklerini yerine getirmesini garanti altına almak için alacaklıya verdiği yazılı taahhüt, teminat mektubu olarak adlandırılır. Bu taahhülle borçlunun alacaklının talebini itiraz etmeksizin yerine getirmesi halinde banka, borçlunun sözleşme hükümlerine uygun olarak yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde teminatta belirtilen tutarı alacaklıya ödemeyi taahhüt eder. Kendisine garanti verilen kişiye muhatap, muhtemel riski taahhüt eden bankaya garantör, lehine teminat mektubu verilen kişiye ise lehtar denir (Işıқтаç 2021; Bayındır, S., 2005b:156.).

Mektubun bankada bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, işlemin hukuki yönlerini açıklamaya çalışanlar için önemli bir soru, teminat mektubu antlaşmasının kefil bulunup bulunmadığıdır. Çoğu insani hukukçu ve bazı İslam hukukçularına için teminat mektubunun kendine has yapısı ile bir "garanti akdi"dir. Bazıları da bunun "kefalet ve vekâletten oluşan bir akit", "risk-fayda ortaklığı sözleşmesi" ve "şartlı taahhüt akdi" olduğunu düşünüyor (Doğan, Vahit, s. 75-81; Battal, s. 129; Işıқтаç, s. 2; Reisoğlu, s. 3; Bayındır, S., 2005:156.)

Teminat mektubu sözleşmesi, teminatta belirlenen tutar için lehtara doğrudan bankadan talep etme hakkı veren bağımsız bir sözleşmedir.

T., E., 13 Aralık 1967. 1966 / 16'da, K.1967 / 7 İçtihadı Birleştirme Kararı'nda banka teminat mektubunu garanti anlaşmaları olarak tanımladı. Ancak kararın gerekçelerin garanti sözleşmesine uygun olup olmadığına dair bir değerlendirme içermesine rağmen, sonuç kısmında teminat bulunmadığı için ilk derece mahkemesi teminatın kefil olduğuna karar vermeye devam etti (Doğan, 2005:311.).

Teminat Mektubu, ekonomik hayatın vazgeçilmez bir unsuru ve bankanın en önemli hizmet kalemlerinden biridir. Faizsiz bankalar için teminat mektubu şeklinde alınan ücretler önemli bir konudur. Çünkü her şeyden önce insanlar genellikle ücretli kefaletin yasak olduğuna inanıyor. Ancak ne banka ne de müşteri bu hizmetten vazgeçmek istemiyor. Genel fıkıh anlayışında kefaletle alınan bedel caiz bulunmamış ve dolayısıyla hem bankaları hem insanları farklı açıklamalar yapmaya yöneltmiştir.

Teminat mektupları sayesinde müşteriler bankanın itibarından ve güvenilirliğinden yararlanabiliyor. Bu nedenle üstlendiği projelere büyük miktarlarda kaynak ayırma ihtiyacını ortadan kaldırır ve fonları başka alanlarda kullanma fırsatı elde eder. Faizli bankaların aldıkları komisyonlar, vadeleri, tutarları ve türlerine göre belirlenen oranda müşterilere sağladıkları fırsatlar karşılığında takas edilir. Komisyon oranı banka tarafından serbestçe belirlenir. Teminat bedelinin banka tarafından ödenmesi halinde müşteri, sözleşmede belirtilen faiz oranı üzerinden geciken faizi ödemekle yükümlüdür ve ödeme süresi ödeme tutarından başlar.

Teminat toplama komisyonu, faiz getirmeyen bankalar için önemli bir konu oluşturmaktadır. Çünkü modern İslam hukukçuları, fiyatın yasal hükümleri üzerinde henüz bir fikir birliğine varmış değiller. Bankanın yararlanıcı araştırması, mektup düzenlemesi, personel takibi, mektup kâğıdı, iletişim vb. Masraflarının makul bir fiyatla değiştirilmesine izin vermek için bir anlaşmaya varıldı. Bazı çağdaş İslam hukukçuları, komisyonun izin verilen miktarla orantısız olduğuna inanmasına rağmen, diğerleri bunu yapmanın bir zararı olmadığına inanıyor. Ayrıca teminat ihtiyacının tamamı veya belirli bir yüzdesi bankada nakit olarak alınabilmekte, bu da komisyonlar için yasal gereklilikleri etkileyecektir (Bayındır, 2005a:165.).

Ancak bazı bilim adamları Teminat Mektuplarını caiz görmemiştir. Kefalet sözleşmesi kefil olduğu için kefaletten bağış amaçlı tazminat alınamaz. Garanti sonunda bir kredi haline gelmiştir. Kâr yedeği faizdir. Teminat mektubu olarak komisyonların tahsiline izin verilmez. İbn Abidin'e göre kefil, borçlunun alacaklısıdır. Ücret ödemeye ek olarak ücret şartı koyarsa, geri ödenen borcun fazla bir koşulunu şart koşar ve alınan miktar Riba olacağından şart boştur (İbn Abidîn, 1984.).

2. Akreditif

Akreditif kelimesi Latince 'de "güven" anlamına gelen "accreditivus" kelimesinden türemiştir (Koudriachov, 2001:10(1)/37.). Çeşitli akreditif tanımları yapılmasına rağmen, genel bir tanım üzerinde fikir birliğine varılamamıştır. Bu durumun en önemli nedeni, akreditifleri kullanmanın birçok yolu olması ve bunların hukuki yapılarının da farklı yorumlara sahip

olmasıdır (Buhur). 265 Koşullu ödeme taahhüdü şeklinde alıcının siparişine bağlı olarak satıcı aleyhine gerçekleşen bir ödeme aracıdır.

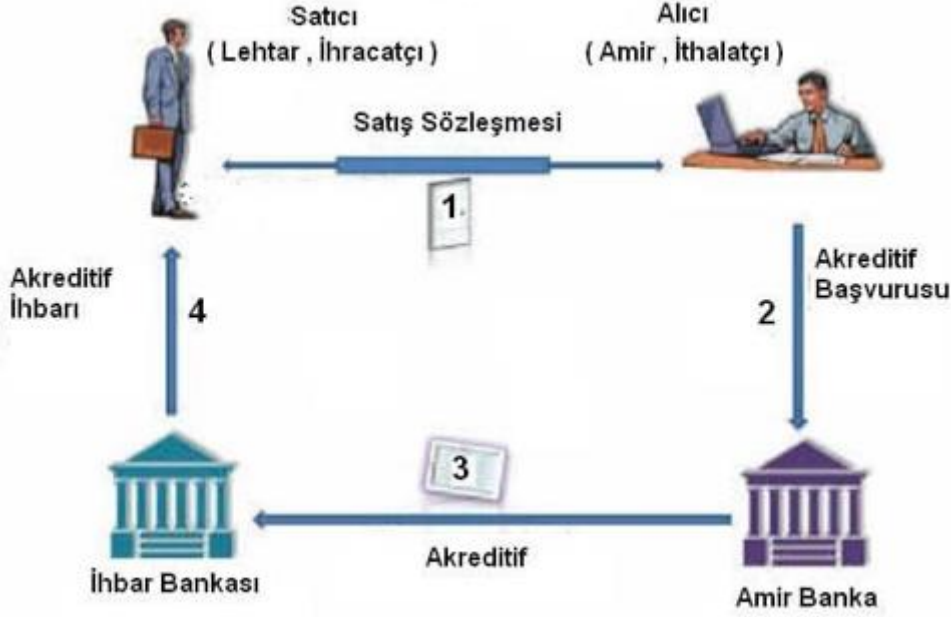
Kredi mektupları genellikle dört yasal ilişki dizisi şeklinde görünür. Bu ilişkide yer alan kişiler;

1. Akreditif amiri (alıcı/ithalatçı),
2. Lehtar (satıcı/ihracatçı)
3. Akreditif bankası
4. Muhabir bankadır.

Bunlardan ödeme yöntemi muhabir banka olmadan akreditif yoluyla gerçekleştirilebilir (Cıray, 2009:8.). Ancak tarafların farklı ülke / bölgelerde yer almasının neden olduğu iletişim zorlukları, özellikle belgelerin tesliminde karşılaşılan zorluklar, bankanın alacaklının bulunduğu ülke / bölgede olduğunu göstermektedir. İşlem içerisinde “muhabir banka” olarak bulunur (Kaya, 1995:11.).

Faiz bankacılığı sisteminde akreditifin işlevi şu şekildedir: Genellikle akreditif tarafları (ithalatçı ve ihracatçılardan oluşur) satış mektubunda akreditifle ödeyeceklerine karar verirler. İthalatçı, yabancı ihracatçılara fayda sağlamak için bankasına belirli sayıda akreditif açması talimatını verir. Talimata göre banka, ihracatçı ülkedeki acentesinden gerekli şartlara uygun olarak bir akreditif açmasını ve bir akreditif açmasını talep ediyor. İhracatçı malları gönderdiğinde, ilgili belgeleri acente bankasına ibraz ederek mal bedelini tahsil eder. Muhabir banka, akreditifin açılması ve ödemenin tahsil edilmesi talimatını veren bankaya belgeleri teslim eder. Mal gümrüğe geldiğinde ithalatçı mal bedelini akreditif bankasına öder ve bankadan aldığı belgelerle birlikte malları gümrükten teslim alır (Polat 2021).

Akreditifin işleyişi genellikle aşağıdaki şekilde gösterildiği gibidir:

Şekil 7: Akreditifin İşleyişi

Kaynak: www.akreditif.biz.tr

1. İhracatçı ve ithalatçı bir anlaşmaya varır ve bir satış sözleşmesi imzalar.
2. İthalatçı, sözleşmeye göre bir akreditif açar.
3. İthalatçının bankası tarafından verilen Akreditif Banka ihracatçıyı bilgilendirir.
4. İhracatçının bulunduğu ülkenin / bölgenin banka akreditifini ihracatçıya bildirir. Misal; 'Basit bir akreditif çalışması tamamlandı.'

İslam hukukçularının yasal belgelendirme konusunda farklı görüşleri vardır. Akreditifte alıcı, bankanın avukatından ilgili belgeleri kabul edip borcunu geri ödemesini ister. Ödeme, ilgili belgelerin belirtilen koşulları karşılayıp karşılamadığının ve teslimat koşullarının sağlam olup olmadığı kontrol edilmelidir. Bu işlem, avukat alıcıdan ödemeyi tahsil edene kadar malların kayıt altına alınmak üzere rehin sahibine teslim edilmesini de içerir (El-Heytî, 1983.).

Bankalar, ithalatçılar kamu fonlarını kötüye kullandığında ihracatçıların borçları için garanti sağlar. Bankanın taahhüdü nedeniyle ithalatçı satıcının güvenini kazanır. Dünya Bankası, ilgili belgeleri ihracatçıdan alır ve öngörülen şartların yerine getirilmesi halinde ücreti öder (Es-Sadr, 1983:132.). Akreditifin teminat sözleşmesi olduğundan bahsetmiştir.

Genel bir değerlendirme yaparsak, İslami hukukçular akreditifin hukuki yapısı konusunda henüz bir fikir birliğine varmamışlardır. Bunun en önemli nedeni akreditif sisteminin uluslararası kabul görmüş bir yapıya sahip olmamasıdır. Akreditif başvurusunu kullanan ülkeler bazı değişikliklerle onu modele uyarlamaya çalışmışlardır (Bayındır, 2005c). Faizsiz bankacılık sistemi için, akreditifin genel ticaret alışkanlıklarını herkesin kabul edememesi çok önemlidir. Faizsiz bankaların yaklaşık yarım asırlık bir geçmişi var ve

işlemlerinin çoğu faiz (mevduat) bankalarından geliyor ve onları buna göre ayarlamaya çalışıyorlar. Bu nedenle kaçınılmaz olarak bazı zorluklarla karşılaştılar.

1. Banka Kartları

Banka kartı veya kredi kartının farklı tanımları olsa da tüm tanımlarda bankalar, tüccarlar veya kurumlar tarafından verilen kamu noktalı taşıyıcılara, mal ve hizmetlere erişim ve para çekme belirli bir süre içinde veya taksitle ödeme yapma olacağı sağlar (Bayındır, 2005c).

Günümüzde banka kartları yaygın olarak çeşitli amaçlarla kullanılmakta ve ilk olarak ön satış yapanlar tarafından icat edilmiştir. Daha önce depozitolu mal satımına ilişkin hesabını muhasebesine veya müşteriye verdikleri fiş koçanlarına bir nüshasına kaydeden esnaf, tüketim arttıkça müşterilerine kart ürünlerini vermeye başladı. Kapsam, sayı artışı müşteri sayısı ve şube sistemlerine geçişle oldu. Böylelikle müşteri nakit taşıma yükümlülüğünden kurtuldu ve kredi ile istediği malı amir bankanın herhangi bir iş kolundan satın alma imkanına sahip olurken, işletme sahibinin hesabını sağlıklı tutma imkanına sahip olur, ileriye dönük satış fırsatı ve bağımlı bir müşteri tabanı oluşturulur. 1915'te birçok konaklama, mağaza, ulaşım ofisleri ve petrol istasyonları şirketi kart çıkarmaya başladı. 1928'de First National City Bank of New York, ilk perakende kredi kartı departmanını kurdu. Century Havayolları 1931'de müşterileri için kupon defterleri çıkarmaya başladı. 1939'da Standard Oil Indiana, 250.000 yeni kart çıkararak kredi kartı pazarlamasını ilk kez başlattı. 1948'de New York'ta büyük bir mağaza bir geçiş ücreti kurulu kooperatifi kurdu (Çırpan, 2000:14-15.). Bu kartlar belirli alanlarla veya belirli hizmet gruplarıyla sınırlıdır. 1950 yılında New York'taki Diners Club ilk kredi kartını çıkardı ve kredi kartı belirli bir alanla sınırlı kalmadı, çeşitli alanlarda nakit yerine ödeme yöntemi olarak kabul edildi. Bu kredi kartı aşağıdaki olaylar nedeniyle oluşturulmuştur. Frank Mc Namara adında bir avukat, önemli bir müşteriyi akşam yemeği için bir restorana davet etti. Frank Mc Namara, faturayı yemekten sonra ödemek istedi. Parasının olmadığını ve başının belada olduğunu fark etti. Davet edilen konukları utandırmamak için kartvizitinin arkasını imzaladı ve yemeğin parasını daha sonra ödeyeceğine söz verdi. Bu olaydan öğrenilen deneyimden hareketle Mc Namara, bireylerin nakit para olmadan ödeme yapabilecekleri bir sistem geliştirmeyi kararlaştırdı. Mc Namara, Rolpa E. Schneider ve Alfred S. Bloomingdale aynı anda ödeme yapabilir, bu da seyahat ve yemek için hesap ödemeleri sağlayabilen modern kredi kartı sisteminin temelini atmıştır.

Şekil 8: Frank Mc Namara ait ilk kredi kartı örneği

Kaynak: slideplayer.biz.tr

"Diners Club" kurucusu Frank Mc Namara tarafından geliştirilen Mc Namara, 1950 yılında restoranlarda kullanıldı. Kart 200 müşteriye gönderilerek 27 farklı restoranda kartın kullanılmasına imkân sağlandı. Kartın sloganı "ye ve imza at" ve "Diners" kelimesinin buradan gelmesi anlaşılabilir.

İlk kredi kartı uygulamasının işletilmesi ve yüksek personel maliyetleri nedeniyle sistemin işletilmesi zor olsa da özellikle Bank of America'nın Americard ve Chese Manhattan'i 40 şirket ile çıkarmasından bu yana kredi kartları 1958 ve 1959'dan beri vazgeçilmez olmuştur. Sonrasında ise ekonomik hayatta yerini almaya başladı.

Kredi kartını çıkaran banka, ilk olarak 1959'daki hesap döneminin sonunda, sahibinin ödenmemiş bakiyesinden faiz tahsil etmeye başladı (Kaya, 2009:12.).

Türkiye'nin ilk kredi kartının temsilcisi, 1968 yılında Diners Club kredi kartı müşterisine Diners Club başvurusundan sonra hizmet vermeye başladı. Setur'a yerel kartların Diners Clup'tan çıkarılmasına yetki vermek için Koç Grubu "Servis Turistik A.Ş." ye güvenmiştir (BKM, 1997:II/2.). Türk Ekspres Havacılık ve Turizm Limitet Şirketi pazara "American Express" kartı ile giriş yaptı. 1975'e kadar bu iki kartın işlevleri benzersizdi. 1975'ten sonra Interbank Group'a bağlı Eurocard, Mastercard ve Access kredi kartları piyasaya girdi. Bu kredi kartlarının temsilcileri daha sonra Pamukbank'a ve Genel Sigorta'nın ana hissedarı olan Anadolu Kredi Kartları Turizm AŞ'ye devredildi.

1987 yılında ilk ATM devreye alındı. Pamukbank 1987 yılında "Prestij Kart" adlı bir kartı piyasaya sürmüştür. Ayrıca bu dönemde mağaza, müşterilere ikili sistem olarak çalışan kartlar da sağladı. 1990 yılında transfer hizmeti vermek için 13 özel ve kamu bankası ile iş birliği yaparak bankalar arası banka kart merkezi kurdu (Kaya, 2009.).

Türkiye'de kartlı ödeme sistemi sorununu, hizmet personelinin banka kartı sorununu geliştirilmiş ilgili kurallar ve önlemlerle çözmek için bir çözüm bulundu. Bankalar arası Kart Merkezi A.Ş.'nin (BKM A.Ş.) verilerine göre 2015 yılsonu itibarıyla toplam 112.383 kredi kartı olmak üzere 58.215.318 kredi kartı kullanılmıştır (BKM)

1. Teknik Özellikleri Açısından Banka Kartları

1. Plastik Kart

Bazı gelişmiş ülkelerde, bankalar veya diğer kuruluşlar tarafından alışveriş yapılmak üzere şahıslara sağlanan ve diğer döviz işlemleri için kullanılan plastikten yapılmış kartlara plastik kart veya plastik para denmektedir

Bugün uluslararası plastik kart çıkarma hakkına sahip beş önemli kart kuruluşu var. Bunlara değinecek olursak MasterCard / EuroCart, Visa, Amex, Japan Credit Bureau (JCB) ve Diners

Club. Ayrıca bazı kart kuruluşları tüm dünyada etkili olmakla birlikte faaliyetleri yukarıdaki kuruluşlar düzeyinde değildir.

2. Akıllı Kartlar (Chipli Kart/Smart Card)

Manyetik bantlar yerine yarı iletken çipler (mini bilgisayarlar olarak adlandırılır) içeren plastik kartlara akıllı kartlar denir. Bu kart, üzerine yerleştirilen damga büyüklüğünde olduğu için akıllı kart olarak adlandırılır. Kart, bu kartı kullanarak kişinin kimlik ve banka hesap bilgilerini saklayabilir. Saklama kapasitesi 1 ile 32 KB arasındadır. Kart, bilgisayara yüklenen komutlara göre yapılacak işlemleri ve gerçekleştireceği işlemleri kendisi belirleyebilir. Akıllı kartlar manyetik şeritli kartlara göre daha dayanıklı olmasının yanı sıra manyetik alanlara, X ışınlarına ve elektromanyetik radyasyona karşı da bağışiktır. Akıllı kart üzerindeki mikroçipin yapısı, insanların yaşayabileceği çeşitli doğal koşullara dayanabilir. Bu çipler, dünyada en kolay bulunan elementlerden yapılmıştır.

Şekil 9: Chipli Kart/Smart Card.

Kaynak: https://medium.com/@kahan_akarca/ak%C4%B1ll%C4%B1-smart-kartlar-266bfda601ec

3. Sanal Kart (Virtual Card)

Bu kartlar aslında müşterilerin ceplerinde veya cüzdanlarında bulunmaz, ancak kişilere yazılı sertifikalar şeklinde şifreler olarak verilir. Müşteri, bu şifreyi kullanarak, aslında bir banka kartına ihtiyaç duymadan, telefon ve internet üzerinden yapmak istediği herhangi bir işlemi gerçekleştirebilir.

2. Ödeme İşlemleri Açısından Banka Kartları

1. ATM Kartları

ATM kartı kullanıcısı, ATM kartı hesabındaki parayı öder, hesabında para yoksa kartı veren banka herhangi bir kredi vermeyecektir. Nakit çekimlere ek olarak, belirli ATM kartları da mal ve hizmet satın almak için kullanılabilir.

Kullanıcının para çekmek için kullandığı ATM cihazı, kartı kendisine veren bankaya ait ise üç ilişki söz konusudur. Bu durumda kullanıcı ile cihaza sahip olan banka arasında havale sözleşmesi, kullanıcı ile kartı veren banka arasında havale sözleşmesi kurulur. Akademisyenler, havale sözleşmesine izin verildiğini kabul ederler. Ancak kullanıcı tarafından çekilen para birimi hesaptaki para biriminden farklı ise, sözleşmeye izin vermesi için kartı veren bankanın ATM cihazına sahip olan banka ile bir tüketim sözleşmesi imzalaması gerekmektedir. ATM cihazına sahip olan banka ile kullanıcı arasında kar sözleşmesi yapılabilmesi için sözleşme gereği faiz uygulanmaması gerekmektedir. Ayrıca ATM cihazının sahibi, ATM cihazının kullanımı için kullanıcıdan ücret talep edebilir.

Ödeme yapan kişi kartı mal ve hizmet bedelini ödemek için kullandığında, tutar elektronik olarak sahibinin hesabından satıcının hesabına aktarılacaktır. Bu işlemin hukuki niteliği, başka bir bankanın ATM makinesinden nakit çekmek için sorunlu bir kartın kullanılması gibi bir havaledir. Çünkü bu sürece dahil olan üç taraf var; bankalar, tüketiciler ve satıcılar. Banka, alıcının alacaklısına, "Bedelini ödemek yerine kartla öde. Satıcıyı bana aktar, ben senin için ödeyeceğim." Der. Aynı zamanda satıcıya, "Satış bedelini kartımın sahibine, ben ödeyeceğim" der. Hâmil, satın alma anında satıcıyı alacaklı statüsünde kendisine borcu olan bankaya aktarır, banka havaleyi kabul eder ve öder.

ATM kartının faizsiz bankacılık uygulamasında, ATM kartı mal ve hizmet satın almak için kullanılıyorsa, bu nakit çekme olarak kabul edilir çünkü satın alınan malın bedeli hemen sahibinin hesabından çekilir ve banka hesabına aktarılır. İş yerindeki hesap. Genelde yukarıda belirtilen hizmetlerin ve uygulanan fiyatların yasal olduğu düşünüldüğünden, faizsiz bankalar da ATM kartları kullanmaktadır. Bazı banka hesaplarında para bulunmasa da bankacıların nakit kredi çekmek için ATM kartlarını kullanmalarına da izin veriyorlar. Bu hizmet karşılığında, nakit miktarı ve süresi ile doğru orantılı olan nakit avans komisyonu veya faizi alacaklardır. İslam hukuku, nakit iadenin komisyonunu ve faizini yasa dışı kabul ettiğinden, faizsiz bankalar bu tür hizmetleri sağlamak için ATM kartlarını kullanamazlar (Bayındır, 2005c:188-190).

2. Kredi Kartları

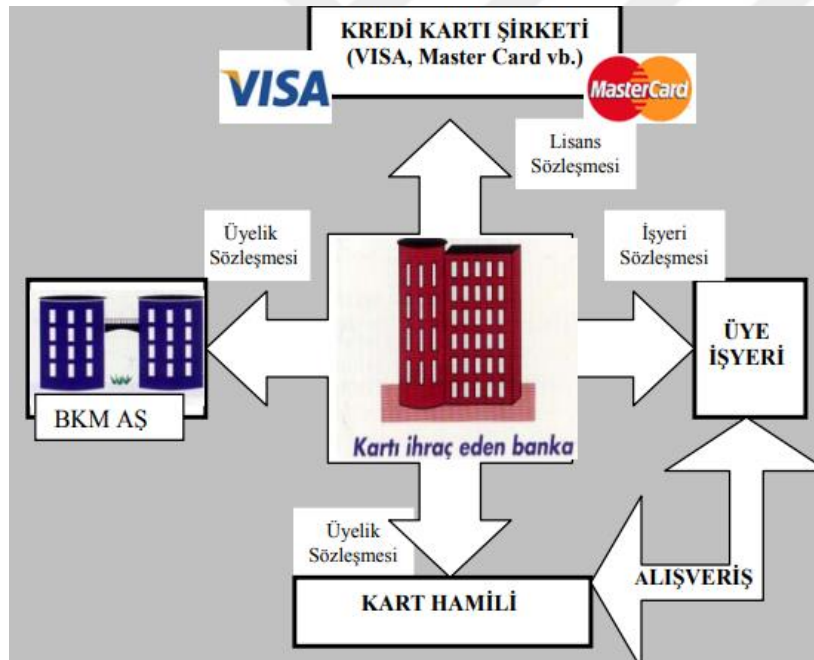
Kredi kartı, bir banka veya yetkili bir kurum tarafından verilen ve herhangi bir kredi limiti dahilinde nakit ödeme yapmak zorunda kalmadan sahibinin mal ve hizmet satın almasına, nakit çekmesine ve diğer bazı banka işlemlerinden yararlanmasına izin veren banka kartıdır. Kredi kartı, ihraççının güvenini ve gerçek borç yerine üçüncü bir tarafa olan bağlılığını belirtir veya bir kredi kartı, "kartı veren bankanın bunu gerçek veya tüzel bir kişiye sağladığını ve satıcıya sözleşmeye uygun olarak ödeme yaptığını belirtir. "İhraççı bunu özel veya tüzel bir kişiye vermişse ve kartı veren banka kartın yaptığı borçları geri ödeyecektir. Bu belge, mal veya hizmet satın alınmasına gerek kalmadan satın alınabilir ve ayrıca belirli nakit çekim türleri sağlar.

Kredi veya banka kartı sisteminin işleyişi şu esasa dayanmaktadır: Kart sahibi, ticari işletmede varılan anlaşmaya uygun olarak kart üzerinden ödeme yapar ve başka bir koşula tabi değildir. Kredi kartı çıkaran kurumlar, bir yandan kredi kartı sahibi olmak isteyen kişilerle üyelik anlaşmaları, diğer yandan da mal veya hizmet sağlamak isteyen firmalarla üyelik anlaşmaları imzalayarak sistemi düzenlemektedir.

Kredi kartı sisteminde kredi kartı veren, üye işyeri ve kart sahibi olmak üzere üç taraftan oluşur ve aralarında farklı akdi ilişkiler vardır. Bununla birlikte, üç taraflı sistemin yerini, diğer tarafların da sisteme katıldığı genişletilmiş beş taraflı sistem almıştır. Sistemin tarafları;

1. Kredi kartı yetkilendirme kuruluşları (BKM, Visa, MasterCard gibi),
2. Lisanslara ve kart pazarlamasına sahip bankalar (issuer)
3. İşyeri (banka) ile bir tüccar sözleşmesi imzalayan banka (acquirer) (aynı anda hem ihraç eden hem de devralan olabilir),
4. Kredi kartını yetkili bankadan alan kart sahibi,
5. Banka ile satıcı sözleşmesini imzalayan ve kart sahibinin kartını ödeyen iş kabul eden üyeler için bir iş yeridir (TBB).

Kredi kartı sisteminde taraflar arasındaki ilişki aşağıdaki gibidir.

Şekil 10: Kredi Kartı Sistemindeki Taraflar Arasındaki İlişki

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/263.pdf>

Türkiye'deki operasyonlara katılan bankalar ve müşteriler kredi kartı sağlar, ancak bankanın faiz oranı sözleşmesinin tüm yönleri bu kredi kartı işlevlerini yönetmek için sözleşmede yer almaktadır.

"Marj yöntemi" ile, katılımcı bankalar kart sahiplerine garanti vermektedir. Kart sahibi mülk satın alır. Kefil olarak ödeme katılımcı banka tarafından yapılır. Vade tarihine ulaşıldığında fiziki borcu tahsil edecektir. Bu kartlara taksitli ödeme yapılmamaktadır. Borç

geri ödenmezse, geciken borcun İslami hukukçular tarafından tahsil edilmesi için uygun yöntem benimsenir. Burada farklı enflasyon oranları kullanılabilir, borçlar döviz veya altın olarak işaretlenebilir, mahrum temettüer kullanılabilir, ertelenmiş para cezaları kullanılabilir ve hayır işleri için kullanılabilir.

Murabaha yöntemini kullanan kart sahibi, katılımcı bankanın avukatıdır. Kredi kartıyla satın alınan tüm ürünler, katılımcı bankalar adına ücretlendirilir. Kredi kartı POS cihazına takıldığında ve izin istendiğinde katılımcı banka mal satın almasına izin verir. Bu işlem birkaç saniye içinde gerçekleşir. Bu nedenle kart sahibi, satın aldığı tüm ürünleri katılımcı banka adına satın almış ve bu ürünleri katılımcı bankadan nakit veya taksitle satın almıştır. Vade tarihinde öderse, ertelenen faiz sıfırdır (Aktepe, 2015:133.).

Tıpkı bir ATM kartı gibi, banka da kredi kartı düzenleme maliyeti karşılığında belirli belirli miktarda ücret alacaktır. Kredi kartının sahipliği de bankaya aittir. ATM kartının teslimi ve yenilenmesi sırasında işlemin hukuki niteliği ile kredi kartının teslimi ve yenilenmesi sırasında işlemin hukuki durumu aynı olup hizmet sözleşmesi kabul edilir. Bir kredi kartını ATM kartından ayıran en önemli özellik, hesapta para bulunmamasına rağmen, bankanın kartı veren bankadan, anlaşmalı bankanın ATM'sinden ve sahip olduğu işyerinden nakit çekmesine imkân vermesidir. Banka borç verendir (alacaklı) ve hamil borçludur (muktariz). Kredi kartını kullanarak kartı veren banka dışındaki bir bankanın ATM'sinden nakit çekerseniz, havale ve havale gerçekleşir. Hamil, karta ait olmayan bir bankadan kredi alır ve bankayı, kartı veren ana bankaya aktarır (Bayındır,2005c, S., a.g.e.).

İhraç eden banka, borcunu anlaşmalı bankaya geri ödeyerek ve dolayısıyla gönderene ödünç vererek hamilinin transferini kabul etmiş sayılır.

ATM kartlarının kullanımına izin verildiği kabul edilir ve anlaşma, ATM ekipmanlarının kullanılması karşılığında sadece hizmet bedeli adına çekilen tutarla orantısız bir ücret ödetir. Ancak kredi kartı sözleşmesindeki gecikme, tüm masrafların bir aylık kullanımdan sonra ödenmesi gerektiğini öngörüyorsa, fiyatın masraflardan yüksek olması gerekip gerekmediğine göre farklı kurallar uygulanır. Kredi kartı kullanımına izin verilmediği, kredi kartlarının ödenmemiş borçlar durumunda faiz adına fazla ödeme talep etme hakkına sahip olduğu belirtildi. Banka, kullanıcının alışveriş masraflarını ödeme yükümlülüğünü satıcıya yükler. Kullanıcı değiş tokuş yaptıktan sonra, borç kullanıcı tarafından zimmete geçirmek yerine banka tarafından zimmete geçirilir, banka ödeme yapar. Diğer bir deyişle banka, kullanıcının satıcıya olan borcunu garanti etmektedir. Bu durumda bankanın alışveriş nedeniyle tahsil ettiği tutara da izin verilmektedir, çünkü burada banka ücreti kefalet sözleşmesi nedeniyle kullanıcıdan (kefilinden) değil satıcıdan tahsil etmektedir ve sebebi satana sağladığı yararlarıdır (Hammad,1996:318.).

Kredi kartlarının faizsiz bankacılık uygulamasında, kredi kartı sözleşmesindeki en yaygın ve kabul edilemez durum faiz koşulu olmaktadır. Sözleşmede öngörülen faiz tek türle sınırlı değildir. Bunlardan biri faiz, yani alışveriş faizi, kullanıcı zamanında ödeme yapsa bile mal alımına ilişkin faizin müşteriden tahsil edilmesi gerekir.

İkinci olarak, ertelenmiş faiz, kullanıcının harcadığı ancak ödeme tarihinde ödemediği satın alımlar için geçerlidir. Bazı bankalar, kredi kartı üzerinde başlangıçta belirtilen alışveriş faizini kullanmaz, ancak kullanıcı zamanında ödeme yapmazsa, gecikmiş bir faiz tahsil edecektir. Bu durumda ödeme tarihi vadesi gelmediği için kullanıcı harcamalarından dolayı

bankaya herhangi bir faiz ödemez. Bazı İslam alimleri, son ödeme tarihi geçmediği sürece kredi kartlarının kullanılabilmesini belirtmişlerdir.

1. Diğer Bankacılık İşlemleri

1. Banka Havalesi

Havale, her bireyin kendi hesabında bulunan nakit, değerli belge vb. eşyaların herhangi bir kimseye izin verilmesi durumudur. Bu, birisi borçluyu başka birine borç ödemek için aracı olarak belirlediğinde gerçekleşmektedir. Emri aktaran kişiye havale eden (muhil), bu işe aracı olup parayı ödeyecek kişiye havale edilen (muhalün leh) ve bu parayı alan kişiye ise havale alacaklısı denmektedir.

Havale, gerçek veya tüzel kişinin (amir), bir başka gerçek veya tüzel kişiye (lehdar), belirli bir miktar para, değerli belgeler vermek için üçüncü bir bireyi yetkili kılması da bankalar ile yapılan hukuki işlemler doğrultusunda tanımlanabilir. Havaleyi yapan kişi, her türlü bankaya para gönderebilir. Bunu da bilgisayar, telefon, elektronik fon transferi (EFT), nakit veya hesap üzerinden yapılmaktadır.

Çoğu Çağdaş İslam hukukçularına göre banka havalesi vekâlettir. Havale eden kişi, birine göndereceği parayı, bankayı vekil olarak kullanmasıdır. Başka bir kişi tarafından yapılması gereken işi yapan kişi vekil, yapılan işlemin kendisine ise hukukta vekâlet denilmektedir.

Esasen banka havalesinin yeri, fiyatı veya işlem maliyetiyle ilgili görüşlerde komisyonun caiz olup olmadığı endişesi vardır. Ancak vekâlet veya havalenin kabul edilip edilmediğine bakılmaksızın bu hizmet için ücretin kabulü konusunda bir görüş birliği bulunmaktadır.

2. Çek İşlemleri

Sözlükte verilen anlamına bakıldığı zaman kontrol, karşılaştırma, emanet makbuzu olarak, bir terim olarak bakıldığı zaman ise mevcut ve emre hazır bir karşılık üzerine çekilmiş bir ödeme emri olarak tanımlanmaktadır. İslam hukukunda ise “süftece” denmektedir.

Çek, çok eski bir ödeme aracıdır ve İslam’ın ilk yıllarına kadar uzanmaktadır. Hz. Muhammed, Muâviye’ye kendisinden yardım isteyen Uyeyne b. Hıns ve Akrâ b. Habis için istekleri doğrultusunda bir belge düzenlemesi üzerine emir verdi. Bu belgeler, kendi bölgelerinden belli miktar zekât alma yetkisi veren Hz. Muhammed’in mührü tarafından mühürlenmiş olan belgelerdir (Ebû Davud, 1981).

Herhangi bir bankadan çek kullanmak isteyen bireylerin yeterli miktarda bakiyesi bulunan bir hesaba sahip olmaları gerekmekte ve herkese çek karnesi verilmemektedir. Çek sahibinin, bankanın çek hesabında banka tarafından tahsis edilmiş nakit veya ödenmemiş kredi bulunmaktadır. Birey mal veya hizmet satın almak veya borçlarını ödemek istediğinde

alacaklıya bir çek gönderir ve alacaklı da dekontu bankadan çıkarıp göstererek makbuzu alır. Bu süreçte bankalar verdikleri hizmetlerden dolayı ücret talep etmektedirler.

Bir çeki poliçe ve bonolardan ayıran en önemli özelliği, bir son kullanma tarihinin olmamasıdır aslına bakılırsa peşin ödeme yönetiminin aracı olarak kullanılmasıdır. Çek uygulamada ise şu şekilde olmaktadır: Bir kişi, ödeme işi yapan bir banka veya kuruluşa nakit kredi yatırır. Parayı şahsen veya kurumun banka veya şubesinde başka bir yerde yetki verilen kişi çekebilir (Bayındır, S., 2005b.).

İslam hukuku söz konusu olduğunda çek, gelecekte belirli bir tarihte borcu tespit eden bir yazılı belgedir. Faiz, çek işlemine doğrudan girmez. Ödeme gününde yatırılan para, genellikle kuruluşun onu kullanma imkânı bulunmamaktadır. Günümüzde bu sistem, ticaret işlemlerini hızlandırmak ve uzak yerlerden kısa sürede alacak elde etmek için teftiş sistemleri kullanılmaktadır.

3. Fatura ödeme ve Diğer İşlemler

Faizsiz bankalar, toplanan fonları kullanma ve gelir, su, doğalgaz, elektrik ve telefonu paylaşma sürecinde temelde geleneksel faiz bankalardan ayrılmaktadır. Ayrıca fatura, okul taksitleri vb. ödemek için tüm bankacılık hizmetlerini sağlamaktadır. Bankalar bu işlemleri ilgili kurumlarla anlaşarak yapmakta ve müşterilerden ücret almaktadır.

2. Katılım Bankaları ve Klasik (Mevduat) Bankalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklar

Dışarıdan, Katılım Bankaları ve Klasik (mevduat) bankalar birbirinden çok farklı görünseler de benzerlikleri de vardır. Bu başlık altında Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenecektir.

Katılım Bankaları ve Klasik Bankaların öncelikle benzerliklerine bakıldığında bu iki kurum da aynı sorumluluk ve devlete bağlılık içindedirler. Bunun nedeni ise kuruluş ve çalışmalarında özel izin, çalışmaların ve mali koşulların denetimi, mali şartlara ve yönetime müdahale yetkisi gibi koşullarda benzer kaideler bulunmasıdır. Hem Katılım Bankalarının hem Klasik Bankaların mali ve idari yapıları, organizasyon şekilleri ve müşterilerle ilgilenme biçimleri de benzerdir. Bu iki kurum arasındaki farkı bilmeyen bir kişi tarafından bakıldığında hem bilanço ve mali tablolar içeriği bakımından hem de müşterilerle ilgilenen birimlerin nizamı ve çalışma şekilleri bakımından büyük benzerlikler olduğu görülecektir. Karşıladıkları ekonomik ihtiyaçlar yönünden bakıldığında da bu iki kurum arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır. Kişilerin birikimlerini değerlendirmelerine yardımcı olmak, finansmana ihtiyacı olan kişilere yardımcı olmak, kişilerin hem ticari hem de kişisel ihtiyaçlarını karşılamak esas işlevleri olarak sıralanabilir (Ustaoglu, 2014:58).

Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar arasındaki farklara bakıldığında ise Katılım Bankalarını Klasik Bankalardan ayıran en önemli nokta fon toplama ve bu fonları kullandırma yöntemleri bakımından farklı olmasıdır. Katılım Bankaları fonları toplarken ve bu fonları

kullandırırken faiz yerine kâr ve zarar ortaklığı temeli ile çalışmaktadır. Katılım Bankalarında fonların kullanıldığı yer önemlidir. Gerçekleştirilen işlemlerde İslam'ın helal-haram kriterlerine uymak şarttır. Bu kurumların yaptığı işlemlerin İslam'a uygunluğu denetlenmekte ve çalışmaların Kur'an ve sünnete uygunluğu sağlanmaktadır.

Katılım bankaları Mevduat bankaları ile karşılaştırıldığında yine önemli farklardan biri müşteri portföyüdür. Mevduat bankalarının dini duyarlılığı yüksek kişilere hitap etmemesi ya da bu kişiler tarafından benimsenmezken Katılım bankaları herkesle çalışabilmektedir. Bu nedenle Katılım bankacılığı her kesime hitap eden bir bankacılık modelidir.

Katılım Bankalarının hesaplarında faiz oranı riski taşımaması ve faize duyarlı araçlar kullanmaması, Katılım bankalarının kriz sırasında faiz oranlarındaki dalgalanmalardan daha az etkilenmesini sağlamaktadır (Ustaoglu, 2014:59.).

Katılım bankaları finansal kiralama yapabilirken Klasik bankalar finansal kiralama yapamamaktadır.

Katılım bankaları kaynak bulma ve kaynaklarının kullanımı açısından Klasik bankalar kadar esnek değildir (Kaya, 2009:56).

<p>Fon Kullanırma</p>	<p>- Nakit kredi kullanılmamaktadır. Fon; mudaraba, murabaha, icara, musaraka, karz-ı hasen, mal karşılığı vesakin alım satımı aracılığı ile nakit değer kullanılmaktadır. Katılım bankaları topladıkları fonları reel sektöre plase etmek zorundadırlar. Dolayısıyla, bu sistemde katılım bankaları fonu kullananlar arasında ticari bir bağ vardır. Yani, katılım bankaları mal ve ticari amaçla gayrimenkul alım- satımı yapabilmektedirler.</p> <p>- Fonun kullanılmasında projenin karlılığı önemlidir.</p> <p>-Fon kullanımında vade (genellikle) uzundur.</p>	<p>- Basılı ve külçe altın dışında herhangi bir emtia ve gayrimenkul alım satımında bulunamazlar. Faiz karşılığında nakit kredi kullanılmaktadırlar. Bankaların topladıkları mevduatların nerede kullanıldığı banka için önemli değildir. Yani, para üretim dışında da kullanılabilir. Örneğin; sabit getirisi olan devlet tahvilinin ya da hazine bonosunun satın alınması, repo gibi.</p> <p>- Kredinin kullanılmasında müşterinin göstereceği teminat önemlidir.</p> <p>- Kısa vadeli fon kullanımları mümkündür.</p> <p>- Kredi sınırlaması vardır.</p>
<p>Finansal Kiralama</p> <p>Müşterinin Üstlendiği Risk ve Sisteme Duyulan Güven</p>	<p>Finansal kiralama yöntemiyle müşterilerine doğrudan kaynak aktarabilirler. Yani, finansal kiralama yapma yetkileri vardır.</p> <p>Bu sistemde müşteriler kar ve zarara ortak oldukları için riski önceden kabul etmektedirler. Dolayısıyla bu sistemde "güven" esastır. Yani, bu sistemde teminat ve ipotek kadar "ortak olunan projenin sağlamlığı" da önemlidir.</p>	<p>Finansal kiralama yapamazlar. Fakat, finansal kiralama şirketi kurabilirler.</p> <p>Kar – zarar ortaklığı olmadığı ya da faiz esasına dayandığı için, risk yoktur. Dolayısıyla, bankacılık sisteminde güven konusu "teminat ve ipotek"le çözümlenmiştir.</p>

Tablo 4: Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Karşılaştırılması

Kullandırılan Fonun Müşteriler Açısından Maliyeti	Fonu kullanan müşterinin belirli bir vade sonunda ödeyeceği tutar bellidir ve sonradan ekonomik konjoktüre göre değişmez.	Bankalar zaman zaman kredi maliyetlerini değişik finansman enstrümanlarına (devlet tahvili, hazine bonusu vb.) endeksleyebilmektedirler. Bu durum kredi maliyetlerinin sonradan değişebilme olasılığını ortaya çıkarmaktadır.
Kullandırılan Fonun Süresi	Daha çok uzun süreli yatırım amaçlı projeleri finanse etmektedirler.	Daha çok ticari amaçlı kısa süreli kredi kullandırmaktadırlar.
Fon Maliyeti	Özel cari hesaplarda toplanan fonların herhangi bir maliyeti yoktur. Yani, özel cari hesaplara karşılık herhangi bir ödeme yapılamamaktadır. Katılma hesaplarında ise sistem gereği fon sahibine herhangi bir getiri garantisi verilmemektedir.	Fon kaynaklarının tamamının (vadedeli, vadesiz ve ihbarlı mevduatta farklı olmak üzere) bankaya maliyeti vardır.
Denetim	Bankalar Kanunu madde 65'e göre, bu Kanun kapsamındaki kuruluşlar (dolayısıyla katılım bankaları dâhil) ve bunların faaliyetleri, Kurumun denetim ve gözetimine tabidir. Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilir.	Bankalar Kanunu madde 65'e göre, bu Kanun kapsamındaki kuruluşlar (dolayısıyla yatırım ve kalkınma bankaları ile mevduat bankaları dâhil) bunların faaliyetleri, Kurumun denetim ve gözetimine tabidir. Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilir.
İktisadi Sistem	İslam iktisadi sistemini (genel hatlarıyla) esas alarak faaliyet gösterirler. Fakat, katılım bankalarının tam anlamıyla İslami prensiplere göre faaliyette buldukları söylenemez. Bugüne kadar, faizsiz bankacılık "tek yasal bankacılık sistemi" olarak sadece İran ve Sudan'da uygulanabilmiştir.	Kapitalist iktisat sistemini esas alarak faaliyet gösterirler.
Kredi ve Diğer Yatırımlar	Katılım bankalarının kredi kullandırmada dikkat ettikleri en önemli faktör; finansmanın şirkete değil, değerlendirilen projeye yapılmasıdır.	Kredinin açılmasında bankaya karşı verilen teminat ön planda tutulur.

<p>Müşteri Getirisi</p>	<p>Katılım hesaplarında biriken fonların kullanılmasından doğan karın genel olarak % 80'i hesap sahiplerine oransal olarak önceden belirlenmiştir. Tabii ki zarar var ise, fon sahiplerinin katılımları oranında zararı karşılayacakları sistemin esasında mevcuttur.</p>	<p>Mudinin kazancı sistem gereği, oransal olarak önceden belirlenmiştir.</p>
<p>İşlemlerinde Kullandıkları Finansal Enstrüman</p>	<p>Katılım bankaları klasik bankalar ile karşılaştırıldığında kullanılan finansal enstrüman açısından dezavantajlıdır. Çünkü, bu kuruluşların çalışma sistemleri bazı enstrümanların kullanımına uygun olmayabilir. Örneğin; tahvil ihracı gibi.</p>	<p>Bankalar, yeni geliştirilen enstrüman eğer karlı ise, bu enstrümanı herhangi bir kısıtlamaya gidilmeksizin kullanabilirler. Örneğin; repo, bankalar arası piyasa, hazine bonosu gibi kısa vadeli enstrümanlara bankaların yatırım yapmaları mümkündür.</p>
<p>Makro Ekonomiye Etkisi</p>	<p>-Kayıt dışı ekonominin mutlak önlenmesi nedeniyle, yapılan her işlem devletin vergi gelirlerini artırmaktadır. -Kullanılan fon, direkt olarak reel ekonomiye gittiği için, yatırım tutarının artması, istihdam kapasitesinin artması ve bu etkenlere bağlı olarak birçok ekonomik hareketliliğin ortaya çıkması söz konusudur.</p>	<p>Kredi teminat esasına göre verildiği için, işlemlerin ne kadarının kayıt altında olduğu kontrol edilemez. Kullanılan kredinin ne kadarının yatırım amaçlı ne kadarının tüketim amaçlı kullanıldığı kesin olarak kontrol edilemez.</p>
<p>Kültürel Açıdan</p>	<p>Bugün için gerek dünyada ve gerekse Türkiye'de hakim olan sistem, faiz temeline oturtulmuş olan kapitalist sistemdir. Dolayısıyla, katılım bankaları içinde doğdukları sisteme, kültürel yönden yabancıdırlar ve bu durum katılım bankaları için dezavantajdır. Yani, katılım bankaları, doğu dünyasına daha yakın olan Türk milletinin sahip olduğu kültür değerlerinin bir ürünüdür. Sonuçta katılım bankaları, İslam iktisadının ürünüdür.</p>	<p>Kapitalist sistem, faiz temeline oturtulan banka sistemini doğurmuştur. Dolayısıyla, bankalar bu sistemin öz evlatları durumundadır. Sonuçta, bankalar kapitalist iktisat sisteminin ürünüdür.</p>

Reel Ekonomiye Katkı	Katılım bankalarının dayandığı temel ilke ve klasik bankalardan ayrılan temel fark, kar ve zarara katılma esasına göre toplanan fonları, faizsiz yöntemlerle ticari ve sınai faaliyetlerde değerlendirme şeklindedir.	Bankalar topladıkları fonların bir kısmını reel ve üretken ekonomiye kazandırırken, bir kısmını da reel ekonomi dışında örneğin rant ekonomisinde değerlendirebilmektedirler. Hazine bonusu, devlet tahvili, repo da olduğu gibi.
Toplanan Fonların Güvencesi	Bankacılık Kanunu'na göre, katılım bankalarında, gerçek kişiler adına özel cari ve kar ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarruflar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun güvencesi altındadır. (Gerçek kişiler adına özel cari ve kar ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarrufların kişi başına, anapara ve kar payı tutarının 50.000 TL'lik bölümü Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun güvencesi altındadır.	Toplanan fonlar "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu" kapsamındadır. Tutar (50.000 TL) katılım bankalarından farklı değildir. (Bankalar Kanunu'na göre tüm kredi kuruluşları gibi bankalar da, nezdlerindeki tasarruf mevduatını sigortaya tabi kısım üzerinden sigorta ettirmek ve bunun üzerinden prim ödemek zorundadırlar.)
Üstlenilen Risk	Katılım bankalarında toplanan fonların reel ekonomide kullanımını esas olduğu ve katılım bankaları ile fon sahipleri arasında yatırım ortaklığı söz konusu olduğundan hem katılım bankaları hem de fon sahibi için risk olasılığı her zaman mevcuttur.	Klasik bankacılıkta önceden belli olan faiz oranı ile para toplanmakta ve kredi şeklinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla, klasik bankacılıkta mudi açısından herhangi bir risk yoktur. Burada riski üstlenen sadece bankadır.
Dağıtılan Nemaların GVK'ya Karşı Durumları	Katılım bankalarınca dağıtılan kar payları 193 sayılı GVK'ya (md. 75/12) göre, menkul sermaye iradı satılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır.	Mevduat faizleri de 193 sayılı GVK'ya göre, menkul sermaye iradı sayılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır.
Getiri Dağılımı	Herhangi bir yasal sınırlama yoktur.	Mevduat faizlerinde bazı sınırlamalar vardır.
Tabi Oldukları Meslek Kuruluşu	Sektörde faaliyet gösteren katılım bankalarının sorunlarını ortaya koyma, çözüm yolları üretme, daha etkin ve verimli hizmet vermesini sağlama gibi görevleri üstlenen Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne üye olma zorunlulukları vardır.	"Türkiye Bankalar Birliği"ne üye olma zorunlulukları vardır.

Kaynak: Ustaoglu D., 2014. Türkiye'de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.Tartışma

Tarihte bankacılık sektörünün temeli çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Para kullanımını yapılmadan önce de insanlar birikimlerini biriktirmeye başlamış ve bu birikimlerini emanet edecek bir yer arayışına girmiş olmaları bankacılık sektörünün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Başlangıçta emanet edilenler mal ve eşyalar aynı iken paranın icadı ile nakdi hale gelmiştir. Bankacılık kavramının ortaya çıkmasına bakıldığında para basmak, paranın değerini belirlemek, devlet görevlilerinin maaşlarının ödenmesi gibi diğer faktörler de rol oynamaktadır.

İslam sayesinde faiz yasağına daha fazla önem verilmiş ve belirli kurallar dahilinde faizsiz bankacılık işlemleri yapılmış. Bu sayede Katılım bankalarının temel altyapısı oluşturulmuştur. Modern faizsiz bankacılık kavramının ortaya çıkışı ise 1940'lara dayanmaktadır. 1940-1970 yılları arasında Klasik bankalara karşı İslam bankaları açılması fikrine istinaden araştırmalar yapılmaya başlamış. 1963 yılında Myt-Gamr'da ilk modern faizsiz bankacılık demesi yapılmıştır. Bu denemelerden olumlu sonuç alınmasıyla beraber dünyada modern faizsiz bankalar kurulmaya başlamıştır. Merkezi Suudi Arabistan'da bulunan Dünya İslam Bankaları Birliği faizsiz bankalar ve kurumlar için birleşik bir çatı olmuştur. Bu birliğin temel amacı klasik faizli bankacılık standartları ile faizsiz finansman sistemi arasındaki koordinasyonu sağlamaktır.

Faizli bankaların ve katılım bankalarının genel işlevleri açısından bakıldığında, faizli bankalar ve faizsiz bankaların küçük ayrıntılar dışında hizmet sunmaları noktasında aynı yöntemleri takip eder. Ancak finansal aracılık açısından birbirlerinden farklıdırlar. Faizli bankalar kredi sistemi yöntemini, faizsiz bankalar ise ortaklık yöntemini benimsemektedir. Bu en büyük farklardan biridir.

Mevduat sahipleri, bankalar ve kredi kullanıcıları arasındaki hukuki ilişki, faiz getiren bankalar kâr düzenlemelerine ve faizsiz bankalar ortaklık düzenlemelerine tabidir. Faiz getiren bankalar, sermayesini faizli kredi yöntemi çerçevesinde değerlendirmektedir. Öte yandan faizsiz bankalar kredi sağlayamazlar, doğrudan ticaret yapmak veya işletmecilerle ortaklıklar yoluyla faaliyet göstermektedirler. Murabaha %80-90 oranında faizsiz bankacılıkta en çok kullanılan yöntemlerin başında gelmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi mubaha sistemi İslami usullere göre yapılmak koşuluyla günümüz koşullarında gereklidir.

Bu çalışmada yaptığımız görüşmelerde katılım bankalarının mevcut uygulamalarında farklılık vardır. Ancak sistemin açılması ve genel yapısı uygulama açısından bazı engellerin varlığı önemli bir konu olmaktadır. Buna ek olarak banka çalışanlarının da bankacılık işine katılma konusunda tanımlara ve bilgilere ihtiyacı vardır. Bu iki uygulama sürecindeki bilgi eksiklikleri göz ardı edilememektedir. Bunun nedeni, çalışanların mezuniyet bölgelerinin farklı olduğuna inanılmasıdır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, katılım bankacılığı için İslami

hukukçularla bir araya gelinmesi ve ortaya çıkacak olan problemlerin sonuçlarını çalışanlarına aktarılması gerekmektedir.

Yerinde inceleme fırsatı bulunan bankalardan bazıları bankacılık işlemlerini İslami usullere uygun olarak mümkün olduğunca tamamlamaktadır. Uygulama ile ilgili olarak katılım bankalarının özellikle 10-15 yıl içerisinde Türkiye’de önemli bir konumda olacağı tahmin edilmektedir. Katılım bankalarının her gün geliştirmekte ve İslami usullere uygun olarak işlem yapılmasının devam edeceklerine inanılmaktadır.

DÖRTÜNCÜ BÖLÜM

4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Özsoy vd., (2013) tarafından hazırlanan Türkiye’de katılım bankacılığının tercih edilme sebeplerini araştırmak üzere yapmış olduğu çalışmada Bolu ilinde bulunan 3 katılım bankasında 217 kişiye anket uygulanmıştır. Sonuç olarak katılımcıların tercihini en çok etkileyen faktörün “hizmet/ürün kalitesi” olduğu sonucuna varılmıştır.

• Özsoy, vd., (2013) Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilme sebepleri: Ampirik bir tetkik. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 1, 187-206. Törenek (2018) tarafından hazırlanan araştırmada veri analizi için çeşitli istatistikler, t testi, F testi (tek yönlü varyans) analizi ve çoklu karşılaştırma istatistiklerinden yararlanılmıştır. Makalede katılım bankalarını tercih etme nedenleri algısı cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyine bakılmaktadır. En çok yaş aralığı 26-35 yaş - 46-55 yaş, en az tercih eden eğitim durumu doktora, gelir düzeyi olarakta orta gelir düzeyliler en çok tercih etmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

• Törenekli, M.(2018). Katılım bankacılığı tercihinin, müşterilerin bazı demografik özellikleri açısından incelenmesi. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18, 453-472. Anaç ve Kaya (2017) tarafından hazırlanan çalışmada faktör analizi, frekans dağılımı ve t testi kullanılarak analiz yapılmıştır. Makalede dini hassasiyetlerin yönlendirmesi en önemli tercih arasında yer almıştır. Bu bulgularla dini hassasiyetlerin ilk sırada olduğu sonuca ulaşılmaktadır.

• Anaç, T., Kaya, F.(2017). Katılım bankacılığı sektöründe bireysel müşterilerin banka tercih nedenleri üzerinde bir araştırma: İstanbul örneği. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2, 75-96. Durak, Bayat ve Arslan (2017) tarafından hazırlanan çalışmada katılım bankalarının tercih edilmesini Anova analizi ile test edilmiştir. Makalede katılım bankalarının tercih edilmesinde en etkili sebep; Şube personeli ile yakın ilişkiler olduğu sonucuna varılmıştır.

• Durak, İ., Bayat, M., & Arslan, H.M.(2017). Banka seçiminde müşteri tercihleri: Katılım bankaları üzerine amprik bir inceleme. The Journal of Social Science,2, 60-70. Ergeç, Kaytancı ve Toprak (2014) tarafından hazırlanan çalışmada küme analizi, faktör analizi ve diskriminant analizi gibi yöntemlerden faydalanılmıştır. Makalede ürün ve hizmet çeşitliliği, şube ve ATM ağı yetersizliği, katılım bankaları müşterilerinin mevduat bankalarına yönelmelerinde en önemli nedenler olduğunu ortaya koymuştur.

• Ergeç, E.H., Kaytancı, B.G., & Toprak, M.(2014). Katılım bankası müşterilerinin bankacılık sistemi kullanım tercihleri: Mevduat bankaları için islami bankacılık penceresi. Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, 2, 53-90.

Çelik (2015) tarafından hazırlanan çalışmada anket tekniği uygulanarak veri toplanmıştır, elde edilen verilere açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Makalede katılımcıların katılım bankası tercihlerini etkileyen en önemli faktörün hizmet kalitesi olduğu ardından sırasıyla dini

hassasiyetler ve kar payı, cazip ödeme imkânları gibi finansal sebepler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Çelik, C.(2015). Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilme nedenleri. <http://eleskirtnet.com/haber-7075> adresinden elde edildi. Toraman, Ata ve Buğan (2015) tarafından hazırlanan çalışmada veri toplama aracı olarak anket formu ve varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Makalede katılımcılar içerisinde ciddi oranda kararsız bir kitlenin olduğu ve İslami bankacılığının henüz yeterince tanınmadığı ve katılımcılar açısından olumlu bir algının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Toraman, Ç., Ata, H.A., & Buğan, M.F.(2015). İslami bankacılık faaliyetlerine yönelik müşteri algısı üzerine bir araştırma. *Journal of Social Sciences*, 4, 761-779. Kaytancı, Ergeç ve Toprak (2013) tarafından hazırlanan çalışmada yüz yüze anket tekniği kullanılmıştır. Makalede dinin banka tercihinde tek neden olmaması ve müşteri çekmenin temel yolunun din olmaması, bankaların hizmet ve ürün kalitesini artırmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Kaytancı, B.G., Ergeç, E.H., & Toprak, M.(2013). Katılım bankası müşterilerinde bankacılık ürün ve hizmetlerine yönelik memnuniyet: Türkiye örneği. *International Conference On Eurasian Economies*,7, 801-811. Anaç ve Kaya (2017) tarafından hazırlanan çalışmada faktör analizi, Pearson korelasyon analizi ve Post Hoc (tukey) testi kullanılmıştır. Makalede katılım bankalarının pazar koşullarının değişmelerine ayak uyduran ve gelecekte ayakta kalarak başarılı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.
- Anaç, T., Kaya, F.(2017). Bireysel müşterilerin katılım bankacılığını tercih etmesini etkileyen faktörler. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 15, 145-182. Tuncay (2018) tarafından hazırlanan çalışmada yıllık finansal tablo verileri t-testi, Kolmogorov-Smirnov testi ve Mann Whitney-U testi ile incelenmiştir. Makalede mevduat bankalarının kârlılık, sermaye yeterliliği, özkaynak oranı, aktif kalitesi gibi değerleri daha yüksek çıkarken katılım bankalarında da kaldıraç oranı aktif büyümesinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Tuncay, M.(2018). Katılım bankaları ile mevduat bankalarının finansal performanslarının karşılaştırılması. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 160-176. Toraman, Ata ve Buğan (2015) tarafından hazırlanan çalışmada t-testi, oto korelasyon testi ve Arellano testi kullanılmıştır. Makalede katılım bankalarının son yıllarda hızlı bir gelişme göstermiş olmasına rağmen özellikle aktif büyüklükleri açısından henüz yeterli bir büyüklüğe ulaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Toraman, C., Ata, A.A., & Buğan M.F.(2015). Mevduat ve katılım bankalarının karşılaştırmalı performans analizi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*,2, 301-310. Doğan (2013) tarafından hazırlanan çalışmada t-testi kullanılmıştır. Makalede katılım bankaları likidite oranı ve borç ödeme gücü düşük ve riskliliği yüksek olsa da karlılık bakımından geleneksel bankaların gerisinde kalmamış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Doğan, M.(2013). Katılım ve geleneksel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması: Türkiye örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*,1 , 175-188. Türkan ve Arpacık (2017) tarafından hazırlanan çalışmada KMO ve Barlett testi kullanılmıştır. Makalede din görevlilerinin katılım bankacılığı konusunda pek bir fikri olmadığı, geleneksel bankalardan pek ayırt edemedikleri ve bu konuda bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

• Türkan, Y., Arpacık, M.(2017). Din görevlilerinin katılım bankacılığına bakış açısı: Bingöl ilinde bir uygulama. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 14, 233-244. Sakınç ve Poyraz (2018) tarafından hazırlanan çalışmada yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Makalede yatırımcıların %85'i katılım bankacılığını inançlarından dolayı tercih ettiğini ve kredi kullanımında faizin olmaması ve ürün ve hizmet çeşitliliğinin diğer konvansiyonel bankalara göre daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

• Sakınç, S.Ö., Poyraz, F.(2018). Katılım bankalarına yönelik yatırımcı algısı: Çorum ili örneği. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1, 433-454. Öndeş, Şimşek ve Sumer (2018) tarafından hazırlanan çalışmada frekans ve Ki-Kare analiz yöntemi kullanılmıştır. Makalede katılım bankacılığının eksik yönleri olarak finansman maliyetlerinin yüksek olması, ürün çeşitliliğinin yetersiz olması, şube ve ATM sayılarındaki yetersizlikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

• Öndeş, T., Şimşek, A., & Sumer, S.(2018). Katılım bankalarının kredi kullananlar açısından tercih edilmeme sebepleri: Atatürk üniversitesi akademisyenleri üzerine bir araştırma. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4, 897-920.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. YÖNTEM

Bu çalışma nitel bir araştırma yöntemi benimsemiştir. Bu anlamda, bu tezde veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük ilkesine dayanmaktadır. Veriler Google form dijital anket yöntemi ile toplanmıştır. Veriler öz bildirim dayalı olacaktır. Google Form Dijital anket formunun başlangıç metninde bu anketin hangi amaçla gerçekleştirilmiş olup elde edilen bilgilerin saklı kalacağını ve sadece bu tez kapsamında kullanılacağını belirtilmiştir. Google form aracılığıyla katılımcılardan toplam 20 adet soruya cevap vermeleri talep edilmiştir. Yazımcı (2021) ; Dayı (2019) ; Tatlı vd. (2017) ile özsoy vd. (2013)'un çalışmalarında kullanılan ölçekler bu çalışmaya uyarlanmıştır. Anket soruları Manici (2021) ile Yazımcı (2021) çalışmalarından esinlenerek hazırlanmıştır. Demografik bilgileri içeren ve sorgulayan 5 adet soru anket formunda yer almaktadır. 2 adet soru işletmenin sektörü ve istihdam edilen kişi sayısı ile ilişkilidir. Diğer kalan 13 adet soru tezin konusu olan küçük ve orta ölçekleri işletmelerin Katılım Bankacılığını Tercih Etme Nedenleri ile ilişkilidir. Google form aracılığıyla uygulanacak dijital anket formunda yer alan her bir soru çalışmanın amacına uygun olarak Hasan Kalyoncu Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı'ndan onay yazısı alındıktan sonra pilot çalışma ve asıl çalışma gerçekleştirilmiştir.

Soruların anlaşılabilirliğini ve amaca uygun olup olmadıklarını test etmek amacıyla ilk önce 2 işletme sahibi ile bir ön çalışma gerçekleştirilmiştir. Söz konusu pilot çalışma kapsamında sorulardan ikisi tekrar düzenlenmiştir. Asıl Anket'e geçildiğinde ise toplam 284 anket formu doldurulmuş olup, hatalı ve/veya eksik doldurulmuş anket formları çıkarıldıktan sonra toplam 201 adet anket formu analize tabii tutulmuştur. Elde edilen veriler SPSS 22 paket programı ile analiz edilmiştir. Ayrıca verilere içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizinde araştırmacı öncelikle araştırma konusuyla ilgili kategoriler geliştirir. Tavşancıl ve Aslan'ın (2001) belirtmiş olduğu gibi kodlama işlemi içerik analizin güvenilirliği açısından önem arz etmektedir. Bu anlamda, kodlama sonrası elde edilen kategorilerin objektifliği ve açıklığı analizin önemli bir parçasıdır (Yalçın, 2016). İçerik analizin güvenilirliğini belirlemek adına gözlemciler arası güvenilirlik testi uygulanacaktır. Gözlemcilerin tutarlı kodlama yapma durumunu belirlemek için Cohen (1960) Kappa katsayısına bakılmıştır. Ek olarak ve tamamlayıcı istatistikler ve farklı testler uygulanmıştır (Frekans analizi, açıklayıcı faktör analizi, Cronbach alfa testi, t test, tek yönlü varyans analizi (ANOVA)). Bu çalışmanın sadece ve sadece Gaziantep ilinde faaliyet gösteren işletmelerin üzerinde gerçekleştirilmiş olması, araştırmanın en önemli kısıtlarından biridir. Ayrıca örneklem sayısı olarak 201 anket formu ile sınırlı olması il bazında bile olsa bir genelleme yapma imkanı vermemektedir.

ALTINCI BÖLÜM

6. BULGULAR

Tablo 1. Sosyodemografik Özelliklere Dair Tanımlayıcı Bulgular

		n	%
Cinsiyet	Erkek	165	82,1
	Kadın	36	17,9
Medeni durum	Evli	145	72,1
	Bekâr	56	27,9
Yaş	18-24 yaş	19	9,5
	25-34 yaş	80	39,8
	35-44 yaş	79	39,3
	45-54 yaş	17	8,5
	55 yaş +	6	3,0
Eğitim düzeyi	İlköğretim	4	2,0
	Ortaöğretim	30	14,9
	Ön lisans	35	17,4
	Lisans	92	45,8
	Lisansüstü	40	19,9
Faaliyet Sektörleri	Gıda	18	9,0
	Hizmet	53	26,4
	İmalat	33	16,4
	İnşaat	23	11,4
	Diğer	74	36,8
Toplam Çalışan Sayısı	1-9	57	28,4
	10-20	36	17,9
	21-40	37	18,4
	41-60	14	7,0

60 üstü	57	28,4
Total	201	100,0

Ankete katılan kobilerin cinsiyetlerine bakıldığında %82,1'inin (n=165) erkek, %17,9'unun (n=36) kadın olduğu, medeni durumlarına bakıldığında %39,8'inin (n=80) 25-34 yaş, %39,3'ünün (n=79) 35-44 yaş, %9,5'inin (n=19) 18-24 yaş, %8,5'inin (n=17) 45,54 yaş ve %3,0'ının (n=55) yaş üzeri olduğu görülmektedir.

Kobilerin eğitim durumlarına bakıldığında %45,8'inin (n=92) lisans, %17,4'ünün (n=35) ön lisans, %19,9'unun (n=40) lisansüstü, %14,9'unun (n=30) ortaöğretim ve %2,0'ının (n=4) ilköğretim mezunu oldukları görülmektedir.

Kobilerin faaliyet gösterdikleri alanlara bakıldığında %26,4'ünün (n=53) hizmet, %16,4'ünün (n=33) imalat, %11,4'ünün (n=23) inşaat, %9,0'ının (n=18) gıda ve %36,8'inin (n=74) diğer sektörlerde faaliyet gösterdikleri görülmektedir.

Kobilerin toplam çalışan sayılarına bakıldığında ise % 28,4'ünün (n=57) 1 – 9 kişi, %17,9'unun (n=36) 10-20 kişi, % 18,4'ünün (n=37) 21-40 kişi, %7,0'ının (n=14) 41-60 kişi ve %28,4'ünün (n=58) 60 üzeri çalışmanı oldukları görülmektedir.

Tablo 2. Kobilerin İslami bankacılıkla ilgili bilgi düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz? Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

İslami bankacılıkla ilgili bilgi düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?	n	%
İslami bankacılığı hiç duymadım	13	6,5
İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler biliyorum	76	37,8
İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler duydum ama çok azını anladım	30	14,9
İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler duydum ama ne olduğunu anlamadım	17	8,5
İslami bankacılıkla ilgili çok şey biliyorum	65	32,3
Total	201	100,0

Kobilerin islami bankacılıkla ilgili bilgi düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında %37,8'inin (n=76) islami bankacılıkla ilgili bir şey biliyorum cevabını verdikleri, %32,3'ünün (n=65) islami bankacılıkla ilgili çok şey biliyorum cevabını verdikleri % 14,9'unun (n=30) islami bankacılıkla ilgili bir şey duydum ama çok azını anladım cevabını verdiği, % 8,5'inin (n=17) İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler duydum ama ne olduğunu anlamadım cevabını verdiği, %6,5'inin (n=13) ise İslami bankacılığı hiç duymadım cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 3. Kobilerin Katılım bankacılığını tavsiye eder misiniz Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

Katılım bankacılığını tavsiye eder misiniz?	n	%
Evet	174	86,6
Hayır	27	13,4
Total	201	100,0

Kobilerin katılım bankacılığını tavsiye eder misiniz sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında % 86,6'sının (n=174) evet cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. Kobilerin İslami bankacılık ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsanız İslami bankacılığı tercih eder misiniz Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

İslami bankacılık ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsanız İslami bankacılığı tercih eder misiniz?	n	%
Tercih etmem	14	7,0
Tercih ederim	54	26,9
Kesinlikle tercih etmem	11	5,5
Kesinlikle tercih ederim	90	44,8
Kararsızım	32	15,9
Total	201	100,0

Kobilerin islami bankacılık ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsanız İslami bankacılığı tercih eder misiniz? Sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında %44,8'inin (n=90) kesinlikle tercih ederim cevabını verdikleri, %26,9'unun (n=54) tercih ederim cevabını verdikleri, %15,9'unun (n=32) kararsızım cevabı verdikleri, %7,0'inin (n=14) tercih etmem cevabını verdikleri, %5,5'inin (n=11) kesinlikle tercih etmem cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 5. Kobilerin İslami Bankacılık Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir Önermesine Verdikleri Cevapların Dağılımı

İslami bankacılık geleneksel bankacılığın iyi bir alternatiftir.	n	%
Kesinlikle evet	83	41,3
Kesinlikle hayır	10	5,0
Kararsızım	43	21,4
Hayır	12	6,0
Evet	53	26,4
Total	201	100,0

Kobilerin *İslami bankacılık geleneksel bankacılığın iyi bir alternatiftir* sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında %41,3'ünün (n=83) kesinlikle evet cevabını verdikleri, %26,4'ünün (n=53) evet cevabını verdikleri, %21,4'ünün (n=43) kararsızım cevabını verdikleri, %6,0'ının (n=12) hayır cevabını verdikleri ve %5,0'ının (n=10) kesinlikle hayır cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 6. Kobilerin İslami Kurallara Daha Uygun Oldukları İçin İslami Bankacılığı Daha Fazla Tercih Ederim Önermesine Verdikleri Cevapların Dağılımı

İslami kurallara daha uygun oldukları için İslami bankacılığı daha fazla tercih ederim.	n	%
Evet	51	25,4
Hayır	18	9,0
Kararsızım	42	20,9
Kesinlikle evet	81	40,3
Kesinlikle hayır	9	4,5
Total	201	100,0

Kobilerin *İslami kurallara daha uygun oldukları için İslami bankacılığı daha fazla tercih ederim* sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında %40,3'ünün (n=81) kesinlikle evet, %25,4'ünün (n=51) evet, %20,9'unun (n=42) kararsızım, %9,0'ının (n=18) hayır ve %4,5'inin (n=9) kesinlikle hayır cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 7. Kobilerin İslami Bankacılığın Size Uygun Yatırım Ürünleri Sunduğunu Düşünüyor Musunuz Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

İslami bankacılığın size uygun yatırım ürünleri sunduğunu düşünüyor musunuz?	n	%
Düşünmüyorum	23	11,4
Düşünüyorum	74	36,8
Kararsızım	40	19,9
Kesinlikle düşünmüyorum	9	4,5
Kesinlikle düşünüyorum	55	27,4
Total	201	100,0

Kobilerin *İslami bankacılığın size uygun yatırım ürünleri sunduğunu düşünüyor musunuz?* Sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında %36,8'inin (n=74) düşünmüyorum, %27,4'ünün (n=55) kesinlikle düşünmüyorum, %19,9'unun (n=40) kararsızım, %11,4'ünün (n=23) düşünmüyorum ve %4,5'inin (n=9) kesinlikle düşünmüyorum cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 8. Kobilerin İslami Bankacılıktaki Katılım Esasının Geleneksel Bankacılıktan Daha Faydalı Olduğunu Düşünüyor Musunuz Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

İslami bankacılıktaki katılım esasının geleneksel bankacılıktan daha n faydalı olduğunu düşünüyor musunuz ?	n	%
Düşünmüyorum	16	8,0
Düşünüyorum	66	32,8
Kararsızım	34	16,9
Kesinlikle düşünmüyorum	13	6,5
Kesinlikle düşünüyorum	72	35,8
Total	201	100,0

Kobileirin *İslami bankacılıktaki katılım esasının geleneksel bankacılıktan daha faydalı olduğunu düşünüyor musunuz sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında %35,8'inin (n=72) kesinlikle düşünüyorum, %32,8'inin (n=66) düşünüyorum, %16,9'unun (n=34) kararsızım, %8,0'inin (n=16) düşünmüyorum, %6,5'inin (n=13) kesinlikle düşünmüyorum cevabını verdikleri görülmektedir.*

Tablo 9. Kobilerin Katılım Bankacılığı Çok Geniş Bir Yelpazede Yatırım Sunmaktadır Önermesine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Katılım bankacılığı çok geniş bir yelpazede yatırım sunmaktadır.	n	%
Kesinlikle katılmıyorum	10	5,0
Kesinlikle katılıyorum	44	21,9
Katılmıyorum	23	11,4
Katılıyorum	84	41,8
Kararsızım	40	19,9
Total	201	100,0

Kobilerin *Katılım bankacılığı çok geniş bir yelpazede yatırım sunmaktadır sorusuna verdikleri cevaba bakıldığında %41,8'inin (n=84) katılıyorum, %21,9'unun (n=44) kesinlikle katılıyorum, %19,9'unun (n=40) kararsızım, %11,4'ünün (n=23) katılmıyorum ve %5,0'inin (n=10) kesinlikle katılmıyorum cevabını verdikleri görülmektedir.*

Tablo 10. Kobilerin İslami Bankacılık Sektöründe Yatırım Yapmak Sizin İçin Ne Kadar Önemli Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

İslami bankacılık sektöründe yatırım yapmak sizin için ne kadar önemli;	n	%
Çok önemli	58	28,9
Önemli	15	7,5
Kararsızım	37	18,4
Önemli değil	66	32,8
Hiç önemli değil	25	12,4
Total	201	100,0

Kobilerin *İslami bankacılık sektöründe yatırım yapmak sizin için ne kadar önemli sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında %32,8'inin (n=66) önemli değil cevabını verdikleri, %28,9'unun (n=58) çok önemli cevabını verdikleri, %18,4'ünün (n=37) kararsızım, %12,4'ünün (n=25) hiç önemli değil, %7,5'inin (n=15) önemli cevabını verdikleri görülmektedir.*

Tablo 11. Kobilerin İslami Bankacılığını Tavsiye Etme Nedenlerinizi Önceliklerinize Göre Numaralandırınız Sorusuna Verdikleri Toplam Cevapların Dağılımı

İslami bankacılığını tavsiye etme nedenlerinizi önceliklerinize göre numaralandırınız?	n	%
İslami yön	277	27,8
Çalışanlardan dolayı	182	18,3
İş yerime yakın	200	20,1
Sunulan ürünler	174	17,5
Geleneksel bankalara göre masrafsız	163	16,4
Total	996	100,0

Kobilerin *İslami bankacılık sektöründe yatırım yapmak sizin için ne kadar önemli sorusuna verdikleri cevap sayısına göre baktıklarında %27,8'inin (n=277) islami yönden, %20,1'inin (n=200) iş yerime yakın olmasından, %18,3'ünün (182) çalışanlardan dolayı, %17,5'inin (n=174) sunulan ürünler yüzünden, %16,4'ünün (n=163) geleneksel bankalara göre masrafsız olmasından dolayı öncelik verdikleri cevabını vermişlerdir.*

YEDİNCİ BÖLÜM

7. SONUÇ

Tarihte bankacılık sektörünün temeli çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Para kullanımından önce de insanlar tasarruflarını biriktirmeye başlamış ve bu birikimlerini emanet edecek bir yer arayışına girmiş olmaları bankacılık sektörünün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Başlangıçta emanet edilenler mal ve eşyalar aynı iken paranın icadı ile nakdi hale gelmiştir. Bankacılık kavramının ortaya çıkmasına bakıldığında para basmak, paranın değerini belirlemek, devlet görevlilerinin maaşlarının ödenmesi gibi diğer faktörler de rol oynamaktadır.

İslam sayesinde faiz yasağına daha fazla önem verilmiş ve belirli kurallar dahilinde faizsiz bankacılık işlemleri yapılmış. Bu sayede Katılım bankalarının temel altyapısı oluşturulmuştur. Modern faizsiz bankacılık kavramının ortaya çıkışı ise 1940'lara dayanmaktadır. 1940-1970 yılları arasında Klasik bankalara karşı İslam bankaları açılması fikrine istinaden araştırmalar yapılmaya başlamış. 1963 yılında Myt-Gamr'da ilk modern faizsiz bankacılık demesi yapılmıştır. Bu denemelerden olumlu sonuç alınmasıyla beraber dünyada modern faizsiz bankalar kurulmaya başlamıştır. Merkezi Suudi Arabistan'da bulunan Dünya İslam Bankaları Birliği faizsiz bankalar ve kurumlar için birleşik bir çatı olmuştur. Bu birliğin temel amacı klasik faizli bankacılık standartları ile faizsiz finansman sistemi arasındaki koordinasyonu sağlamaktır.

Türkiye'de modern faizsiz bankalar, Özel Finans Kurumu adıyla faaliyet gösteren bu kurumlar kâr-zarara katılmayı esas aldıkları ve klasik bankaların yapmış olduğu işlemleri (İslami usuller çerçevesinde) gerçekleştirebildikleri için daha sonra katılım bankası adını almıştır. Türkiye'de katılım bankacılığın kurulmasındaki hedef ise ekonomiye katılmayan mali değerleri faizsiz finansman usullerince ekonomiye kazandırmak ve İslam ülkeleri ile olan ilişkileri geliştirerek ülkelerin petrol zengini olmalarının kaynaklarını Türkiye'ye aktarmaktır. Faizli bankaların ve katılım bankalarının genel işlevleri açısından bakıldığında, faizli bankalar ve faizsiz bankaların küçük ayrıntılar dışında hizmet sunmaları noktasında aynı yöntemleri takip eder. Ancak finansal aracılık açısından birbirlerinden farklıdırlar. Faizli bankalar kredi sistemi yöntemini, faizsiz bankalar ise ortaklık yöntemini benimsemektedir. Bu en büyük farklardan biridir.

Mevduat sahipleri, bankalar ve kredi kullanıcıları arasındaki hukuki ilişki, faiz getiren bankalar kâr düzenlemelerine ve faizsiz bankalar ortaklık düzenlemelerine tabidir. Faiz getiren bankalar, sermayeyi faizli kredi yöntemiyle değerlendirmektedir. Öte yandan faizsiz bankalar kredi sağlayamazlar, doğrudan ticaret yapmak veya işletmecilerle ortaklıklar yoluyla faaliyet göstermektedirler. Sermayeyi işletirken, doğrudan ya da dolaylı mudârabe, normal veya mülkiyetin devriyle sona eren müşâreke ile murabaha yöntemlerine başvururlar. Murabaha %80-90 oranında bugün faizsiz bankacılıkta en çok kullanılan yöntemdir. Daha önce de belirtildiği gibi mubaha sistemi İslami usullere göre yapılmak koşuluyla günümüz koşullarında gereklidir.

Bu çalışmada yaptığımız görüşmelerde katılım bankalarının mevcut uygulamalarında farklılık vardır. Ancak sistemin açılması ve genel yapısı uygulama açısından bazı engellerin varlığı önemli bir konu olmaktadır. Buna ek olarak banka çalışanlarının da bankacılık işine katılma

konusunda tanımlara ve bilgilere ihtiyacı vardır. Bu iki uygulama sürecindeki bilgi eksiklikleri göz ardı edilememektedir. Bunun nedeni, çalışanların mezuniyet bölgelerinin farklı olduğuna inanılmasıdır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, katılım bankacılığı için İslami hukukçularla bir araya gelmesi ve ortaya çıkacak olan problemlerin sonuçlarını çalışanlarına aktarılması gerekmektedir.

Yerinde inceleme fırsatı bulunan bankalardan bazıları bankacılık işlemlerini İslami usullere uygun olarak mümkün olduğunca tamamlamaktadır. Uygulama ile ilgili olarak katılım bankalarının özellikle 10-15 yıl içerisinde Türkiye’de önemli bir konumda olacağı tahmin edilmektedir. Katılım bankalarının her gün gelişmekte ve İslami usullere uygun olarak işlem yapılmasının devam edeceklerine inanılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Gaziantep ilinde faaliyette bulunan KOBİ’lerin İslami bankacılığa yönelme sebeplerini araştırmaktır. Bu anlamda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin katılım bankacılığı tercih etme nedenleri bir anket aracılığıyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular çalışmaya dahil olan katılımcıların dini değerleri sebebiyle katılım bankacılığına yönelindikleri anlaşılmaktadır. Kendilerine uygun yatırım ürünlerin var olduğunu belirtilmiş olsa da, katılımcıların önemli bir kısmı katılım bankacılığın sunduğu hizmetleri ve/veya ürünleri yatırım gerekçesiyle tercih etmediklerini vurgulamaktadırlar. Bu anlamda, katılım bankaların sunduğu ürünler ve araçlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmektedirler. Sunulan ürünler hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan bu girişimciler, Belki finansman araçlarını bilmedikleri için mevcut tüm araçlardan yararlanamıyor olabilirler. Bulgular katılımcıların sadece %17,5’i yatırım ve finans ürünlerinden kaynaklı katılım bankacılığını tercih ettiklerini belirtmektedirler. Dikkat çeken diğer bir sonuç ise işletme sahiplerin katılım bankacılığında hesap açma nedenleri arasında ikinci sırada iş yerine yakınlık olduğunu ifade etmek mümkündür. Elde edilen bu çarpıcı sonuç katılımcılar için bir bankanın « konumun » ne derece de önem taşıyabileceğini göstermektedir. Ancak, konum faktörü katılım bankası dışında « konvansiyonel » bir bankanın aynı konumda olmuş olsaydı yine katılım bankasını tercih eder miydiniz sorusu sorulmadığından önem derecesi tartışmaya açık kalmıştır. Çevresel faktörlerin tercih edilme konusunda anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda, arkadaş/tanidik tavsiyesi, kullaktan kulağa veya reklamların katılımcıların tercih etme nedenleri arasında önemli bir yer almadığı gözlemlenmiştir. Dini değerler ile örtüşüyor olması ve bankanın konumu dışında kamu katılım bankasının olması tercih ederken en önemli 3. Faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, katılımcılar tercih ettikleri katılım bankasının kamu bankası olması tercihlerini olumlu yönde etkilediklerini ifade etmektedirler. Son olarak katılım bankasında çalışan personellere duyulan güven ve kaliteli hizmet öne çıkan diğer bir faktördür. Bu bulguların ışığında katılım bankaların sundukları ürünler ve finans/yatırım araçları katılımcıların İslami bankacılığın yönelme sebeplerinin yerinde yer almaması katılım bankacılığı sektöründe henüz yeterli düzeyde ürünlerini tanıtmadığı düşünülebilir. Bu bağlamda, sektörün henüz « tokluk » noktasına ulaşmadığını ve Pazar payı elde etme açısından hala bir marjın varlığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abdulkâî, M. F., (1982). “Mu’cemü’l-Müfehres li-Elfazi’l-Kur’an-ı’l-Kerîm”. Mektebetü’l-İslamiyye Yay. İstanbul. 300s.
- Ahsen, M., 1986. “Beytü’l-mal ve İslam Ekonomisindeki Rolü”, Erkal M. (çev.), Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, (6), Erzurum.
- Akgüç, Ö., (1987). 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Gerçek Yayınevi.1987 ss.161-162.
- Akın C., (1986), “ Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma”. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Aktan, H., (2001). “Selem”. İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aktepe İ.E., (2010). İslam Hukûku Çerçevesinde Finansman Ve Bankacılık. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Aktepe (2015). Sünnet ve Hadis Müdafaalarında Ehl-i Hadisin Üslup Sorunu
- Albaraka Türk. www.albarakaturk.com . 15.02.2021
- Alkış, A., 1999. “İslam Hukukunda Faizin İleti” Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı. Sakarya
- Altuğ O., (2000). *Banka İşlemleri Muhasebesi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi,.
- Apaydın, (1989) H. Yunus, “İslam Hukukunda Mevkuf Akitler (Bağlı Akit Teorisi)”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Kayseri 1989, sayı: 6, s. 178-179.
- Asım Efendi, (1887) “Kâmus Tercümesi”.İstanbul: Cemal Efendi Matbaası.
- Atar, F., (2009). “Sulh”, İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Atıcı M., (1990). “*Sorularla Özel Finans Kurumları ve Bankacılık*” . İstanbul:Asya Finans A.Ş.,
- Aydın, N., (2012). “Dünyada ve Türkiye de Bankacılığın Gelişimi” (Ed.) Toprak, M. ve M. Coşkun. AÖF. Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş İçinde. Eskişehir. 53-55s.
- Bardakoğlu, A., (2000). "İcare", Diyanet İslam Ansiklopedisi. C.:21. ss.381-389.
- Barlas, N.,(1986). Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları. İstanbul. 8s.; ŞANLI, C. ve Ekşi, N., (2006). Uluslararası Ticaret Hukuku, 5. b., İstanbul
- Battal, A., (1999). “Yeni Bankalar Kanunu’na Göre Özel Finans Kurumlarının Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri Özel Finans Kurumları-Teori ve Uygulama”. İstanbul : Albaraka Türk Yayınları:17. Kültür Kitapları:2.
- Bayındır, A., (2002). Ticaret ve Faiz (Ortaklık Sistemi ve Kredi Sistemi) İstanbul, ss.5-11.
- Bayındır, S., (2005b). “*Banka Mevduat Hesaplarının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*” . Marife Bilimsel Birikim Dergisi. Sayı:2. Konya.
- Bayındır, S., (2005a). İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yay., İstanbul.

- Bayındır, S., (2005c). “*Bir Finansman Yöntemi Olarak Kullanılan Sermaye Ortaklığının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*”. Usul Dergisi. Sayı:3. İstanbul. ss.139-157
- Baykara, H. V. ve Yayar R., (2012). “Topsis Yöntemi ile Katılım Bankalarının Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Bir Uygulama”, Business and Economics Research Journal. (4) 23s.
- Baysa, H., (2006). “Faizsiz Finans Kurumları Çalışma Yöntemlerinin İslam Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi”. Bitirme Tezi. DİB. Akçaabat-Darıca İhtisas Eğitim Merkezi Müdürlüğü. Trabzon.
- Belâzurî, E. H. A. Y., (2002). Futûhu'l-Buldân. Kahire.
- Berki A.H., (1982). Mecelle. İstanbul: Hikmet Yayınları.
- Buhârî, M. B. İ. İ. (1981). Sahîhu'l-Buhârî . İstanbul: Çağrı Yay.
- Buhur. www.turkhukusitesi.com. 06.03.2021
- Bulut H., (2009). “*Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansmal Teknik Önerisi: Mudaraba-risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba-risk Sermayesi Yatırım Fonları*”. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği yay. 18s.
- Büyükdeniz, A. (2000). “*Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri*”. Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yay. İstanbul.
- Canbaz, M., (2012). “Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Gelişimi” (Ed.) Kaya F., (2012). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri İçinde*. İstanbul: Beta Yayınevi.167s.
- Cessâs, E. B. A. R., (1986), Ahkâmü'l-Kur'ân, Daru'l- Kitâbi'l-Arabî Yay., Beyrut
- Ciray F. C., (2009). “*Akreditifte Bankaların Hukuki Bakımdan Sorumlulukları*”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Ana Bilim Dalı. İstanbul.
- Cüveynî, İmâmu'l-Haremeyn Abdülmelik b. Abdullah b. Yusuf, “Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb”. VI. 5. Beyrut.
- Çalışkan İ., (1989). “İstisna Akdinin Mahiyeti ve Unsurları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (31). 348s.
- Çırpan B., 2000. *Kredi Kartları*(1. Baskı). İstanbul: Ezgi Kitapevi. ss.14-15.
- Çobankaya F. T., (2014)., “*Katılım Bankalarının Türkiye’deki Farkındalık Düzeyinin Tespiti: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma*”. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Doğan, V., (2005). *Banka Teminat Mektupları* (3.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Ebû Dâvûd, (1981). el-Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî (275/888),.Süneni Ebî Dâvûd, Çağrı Yay. İstanbul. 1981.
- Ece, N. (2011), “ Dünya’da Ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi”. *Akademik Bakış Dergisi*. Sayı.25

- El-Aynî, A B. E.(1310). Kenz ül-Hakaik Şerhu Kenzü'd-Dekaik, C.: II, ss.56-57.
- El-Heytî, R A., (1983). el-Mesarifü'l-İslamiyye beyne 'n-nazariyye ve't-tatbîk. Daru U. Neşriyat, Amman.
- El-Hin M., El-Fıkhü'l-Menheci, Ter. ASLAN, A. (1994). İstanbul: Huzur yayınevi. c.III, 121s
- El-Karî M. A., (1196).“el-Hisâbât ve'l-Vedâi'ü'l-Masrafiyye”, MMFİ, S:9, Libya, 732s
- Erkal, M., (1992). “Beytü-l Mal”, DİA. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı yayınları. C:VI, 94-95s.
- Es-Sadr, M. B., (1983). el-Benk el-la ribevî fil İslam. Beyrut,132s.
- Eyüpgiller, S., (2000). *Bankalar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi*. Bankacılık Enstitüsü Yayınları.
- Fidancı H. A., (2011). “*Katılım Bankalarının Türkiye'deki Geşimi ve Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma*”. Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş
- Garîb el- C., (1972). “el-Mesarif ve l-a'mal el-masrifıyye fi'ş-şerâti'l İslamiyye ve'l-kanun”. Kahire. ss.8-11.
- Günel, V., (1984). Özel Finans Kurumları. Ankara,18s.
- Güngör K., (2012). Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB yay. 234s.
- Hammad N., (1996). İktisadî Fıkıh Terimleri (trc: Recep Ulusoy). İstanbul: İz Yayıncılık
- Hazıroğlu T.(2015), “Katılım Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Heyet, Fetava-i Hindiyeye, C.:IX, ss.362-364
- Heysemi, Nureddin Ali ibnu Ebi Bekr, Mecma'u'z-Zevaid (1967). Beyrut. c.: IV, 97s
- Huvarî,(1964) İslam Bankaları Ansiklopedisi, c.V, 126s.
- Ibn Mâce, E. A. M. Y., (1981)., Es-Sünen. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Işıқтаç, www.hukukgen.tr . 06.03.2021
- İbn Abidîn,(1984) M. E., Minhatü'l-halik ale'l-Bahri'r-raik. C.:VI. Mısır. 242s.
- İbn Aşûr, M. T., /1986). *İslam Hukuk Felsefesi*(2. Baskı),, Trc.: Akyüz, V. ve Erdoğan, M., İstanbul:İz Yayıncılık.
- İbn Kudâme, E. M. A., (1985) el-Muğnî, Dâru'l- Fikir Yay., Beyrut,
- İbn Manzûr, M.B. M.,(1990). Lisânü'l-Arab, Daru's-Sadr yay. Beyrut.
- İbn Nüceym, Z. B. İ., (1993).*el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd- Dekâik* (III. Baskı). Marifet yay. Beyrut.
- İbn Rüşd, M. B. A., Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihayetü'l-Muktesid, (Tahkik: Ebu Abdurrahman Abdulhakim b. Muhammed). Mektebetü't-Tevfikıyye.
- İbnü'l-Hümâm, K.M. A., Fethu'l-Kadîr, Dâru's-Sadr Yay., Beyrut, 1316h.

- Kadri Paşa M.,(1983). Mürşidü'l-Hayran ila Ma'rifeti Ahvali'l-İnsan. Mısır. 104s.
- Kallek C., (2005). "Mudarabe" Diyanet İslam Ansiklopedisi, 30. Cilt, ss.359-363 İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karaman, H., (1991). *Mukayeseli İslâm Hukuku*, Nesil Yay., İstanbul,.
- Karaman, H., (2010). *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta*. İstanbul: İz yay.
- Karapınar, A., (2003). *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kâsânî, A. E. B. M., (1974)Kitabu Bedâiu's-Sanâî Tertîbü's-Şerâî', Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî Yay. Beyrut. C.:VI.
- Kaya A., (1995). *Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kaya, F., (2009). *Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Kayar M. S., (2011). *İslam Hukukunda İcare Akdi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Keskin, E. ve İnan A., (2008). 50.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi, TKBB Yayınları."1958 – 2007", Türkiye Bankalar Birliği Yayınları. No: 262.
- Kocaağa, K., (1999). *Türk Özel Hukukunda Finansal Kiralama (leasing) Sözleşmesi*. Ankara: Yetkin Yayınları
- Kocaimamoğlu, S., (1983). *Bankacılık Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yay.
- Koudriachov S., (2001). "The Application of the Letter of Credit Form of Payment in International Business Transactions". South Texas College of Law Currents International Trade Law Journal
- Kuveyt Türk. http://www.kuveytturk.com.tr/faizsiz_bankacilik.aspx . 15.02.2021
- Leasing. İslam Hukukuna Göre Leasing. https://www.darusselam.com/fikih/İslam_hukukuna-gore-leasing.html 04.03.2021
- Merginânî, E.H. A. B.,(1990). el-Hidaye Şerhu Bidâyetü'l- Mübtedi, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Mevdudi, E. A., (1985). Faiz, İstanbul: Bir Yayıncılık. 57s.
- Mudarebe. Emek-Sermaye Ortaklığı Mudarebe. <http://hikmet.net/emek-sermaye-ortakligi-mudarebe/#> 02.03.2021
- Muhasebe Dersleri . *Banka*. <http://www.muhasabedersleri.com/banka-islemleri/banka.html>, 10.02.2021
- Müslim, E. H. M. B. H., (1983). Sahîhi Müslim, Trc. Ahmed Davudoğlu. İstanbul: Sönmez Yay.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed. Ali b. Bahr b. Sinan b. Dinâr 1981. Sünenü'n-Nesâî, İstanbul: Çağrı Yayınevi.
- Odabaşı M., Kuveyt Türk Faizsiz Bankacılık İlkeleri Eğitim Notları, 01.03.2021
- Orman, S., (1987) "Modern İktisat Literatüründe Para, Kredi ve Faiz", Para, Faiz ve İslâm, İlmi Neşriyat.İstanbul.

- Önal, R., (2003). “ÖFK’lar Ekonomik Büyümeye Katkıda Bulunmaktalar”. Bereket Dergisi. (10), ss.5-6.
- Özcan, Abdullah. (1989). *el-Ecel fî Akdi'l-Bey'*, Doktora Tezi, Ümmü'l-Kurâ Üniv. Mekke
- Özcan, Ö., (2009). *İstanbul Tarihinde Bankacılık Faaliyetlerinin Gerçekleştiği Yapılar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Özsoy İ., (1987). Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı. İstanbul
- Özsoy İ., (1995). “Faiz”, İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Özsoy İ., (1997). Özel Finans Kurumları. İstanbul: Asya Finans Yayınları.
- Özsoy, Görmez ve Mekik, 2013 Türkiye’de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Sebepleri: Ampirik Bir Tetkik. Yönetim ve Ekonomi Dergisi
- Öztin A., 1992. *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Özulucan, A., ve Özdemir, F. S., (2010). *Katılım Bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar & Bağımsız Denetim*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Parasız, İ., (2000). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. İstanbul: Ezgi Kitabevi
- Pınar A. ve Erdal B., (2011). *Para-Banka Mali Kuruluşlar ve Uluslararası Mali Sistem Teori ve Uygulama*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Polat, www.pamukbank.org.tr. 08.03.2021
- Râzî, M. F., (1989-1990). *Mefâtihu'l-Ğayb*, Trc. Suat Yıldırım, Lutfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Ankara: Akçağ Yay.
- Serahsî, E. B. M. B. E. S., (1983). *Kitabu'l-Mebcut*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şener, H., (1983). “İslami Finansal Kurumlaşma” Başbakanlık DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Şevkânî, (2011) M. B. A. B. M., *Neylû'l-Evtâr Şerhu Münteka'l-Ehbâr min Ahadîsi Seyyidi'l-Ehyâr*, Mısır: Mustafa Babû'l-Halebî Yay.
- Şirbînî, Ş. A., (1556). *th Muğni'l-muhtac ila ma'rifati meani'l-Minhac*. Beyrut ts. II
- Tabakoğlu A., <http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=45494> . 17.02.2021
- Tabakoğlu A., <http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=45494> . 19.02.2021
- Taşpolat, A., (1989). *Banka Garantileri*. İstanbul: Erol Ofset.
- Teoman Ö., (1989). *Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması*. İstanbul: İktisat Bankası Eğitim Yayınları. ss.15-18
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre s-Sülemî ,(1981). *Sünenü'tTirmizî*. İstanbul: Çağrı Yayınevi.
- Tkbb. www.tkbb.org.tr. 01.03.2021
- TubangHaji, <http://www.tabunghaji.gov.my/> 20.02.2021
- Tunç, H., (2010) . *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayınları.

Uçar M., (1993). *Türkiye’de Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*. İstanbul: Fey Vakfı Yay. 61s.

Uludağ, S., (1988). *İslam’da Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış*. (I.Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.

Urgancı, H.,(1982). *Para ve Banka*.Adana. 49s

Ustaoglu D., (2014). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı. Aydın.

Uzundağ Ş., (2013). *Türkiye’de İnternet Bankacılığının Gelişimi Ve İnternet Bankacılığına İlişkin Tüketici Davranışları Analizi Aydın İli Merkezinde Görev Yapan Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.

Wassey H. ve Felix P., (2000). *Accounting Needs of İslamic Banking*. 7s., www.İslam ic-finance.net.

Yazır, Elmalılı M. Hamdi 1942. *Hak Dini Kur’an Dili, Sadeleştirme*: Karaçam, İ., Işık, E., Bolelli N. A. Yücel, (1992) . İstanbul: Azim Dağıtım Yayınları.

Yeniçeri C., (1984). *İslam’da Devlet Bütçesi*. İstanbul. 46s.

Yılmaz O. N., Müşareke. <https://islamekonomisi.org/musareke/> 02.03.2021

Zeylaî C. E. M., *Nasbu’r-Raye li- Ehadisi’l-Hidaye*, Matbuatu’l-Meclisi’l-İlmi. Hindistan s.1357-1938, c.:IV, 129s. vd;

Zühaylî, V., (1994). *İslâm Fıkıh Ansiklopedisi*, Trc. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy. İstanbul: Feza Yayıncılık.

EKLER

EK1 : Anket formu

Kobilerin Katılım Bankacılığını Tercih Etme Nedenleri

Toplam : 20 Soru

Tahmini cevaplama süresi : 5 ile 10 dakika arası

Değerli katılımcı, Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nde Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programında kayıtlı bir öğrenciyim. Bu anket formu «Kobilerin Katılım Bankacılığını Tercih Etme Nedenleri : Gaziantep İli örneği » başlıklı Yüksek Lisans tezinin bir parçasıdır. Bu çalışma ile Gaziantep ilinde bulunan Kobilerin Katılım Bankacılığını tercih etme nedenleri araştırılmaktadır. Vereceğiniz bilgilerin kesinlikle saklı kalacağını ve bu bilgilerin sade ve sadece tezin amacına yönelik kullanılacağını belirtmek isteriz. Çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, doğru olarak cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmada karşılıklı hiçbir maddi çıkar gözetilmemektedir. Sizden kimlik belirleyici herhangi bir bilgi talep edilmemektedir. Lütfen seçeneklerden size göre en doğru olanı işaretleyiniz. Değerli katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

A. Oğuzcan KURTOĞLU

- 1)Cinsiyetiniz:** Erkek ()
Kadın ()
- 2)Medeni Haliniz:** Bekar ()
Evli ()
- 3)Yaşınız:** 18-24 ()
25-34 ()
35-44 ()
45-54 ()
55 ve üzeri ()
- 4)Eğitim Düzeyiniz:** İlköğretim ()

Ortaöğretim ()

Ön Lisans ()

Lisans ()

Lisansüstü ()

5)Aylık Geliriniz:

2.000 TL - 4.000 TL arası ()

4.000 TL- 6.000 TL arası ()

6.000 TL -8.000 TL arası ()

8.000 TL -10.000 TL arası ()

10.000 TL ve üzeri ()

6)Faaliyet gösterdiğiniz sektör:

Gıda ()

İnşaat ()

İmalat ()

Hizmet ()

Diğer ()

7)Firmanızın çalışan sayısı:

1-9 ()

10-20 ()

21-40 ()

41-60 ()

61 ve üzeri ()

8)İslami bankacılıkla ilgili bilgi düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

İslami bankacılıkla ilgili çok şey biliyorum()

İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler biliyorum ()
İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler duydum
ama çok azını anladım ()

İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler duydum
ama ne olduğunu bilmiyorum ()

İslami bankacılığı hiç duymadım ()

9)İslami bankacılığın size uygun yatırım ürünleri sunduğunu düşünüyor musunuz?

- Kesinlikle düşünüyorum ()
Düşünüyorum ()
Kararsızım ()
Düşünmüyorum ()
Kesinlikle düşünmüyorum ()

10)İslami bankacılıktaki katılımcılık esasının geleneksel bankacılıktan daha faydalı olduğuna düşünüyor musunuz?

- Kesinlikle düşünüyorum ()
Düşünüyorum ()
Kararsızım ()
Düşünmüyorum ()
Kesinlikle düşünmüyorum ()

11)İslami bankacılık sektöründe yatırım yapmak sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli ()
Önemli ()
Kararsızım ()
Önemli değil ()
Hiç önemli değil ()

12) İslami bankacılık ve geleneksel bankacılık arasında bir tercih yapmak durumunda kalırsanız İslami bankacılığa yatırım yapmayı tercih eder misiniz?

- Kesinlikle tercih ederim ()
Tercih ederim ()
Kararsızım ()
Tercih etmem ()
Kesinlikle tercih etme ()

13) İslami bankacılık diğer bankaların iyi bir alternatifidir.

- Kesinlikle Evet ()
Evet ()
Kararsızım ()
Hayır ()
Kesinlikle Hayır ()

14) İslami kurallara daha uygun oldukları için İslami bankacılığı daha fazla tercih ederim.

Kesinlikle Evet ()
Evet ()
Kararsızım ()
Hayır ()
Kesinlikle Hayır ()

15) İslami bankacılık çok geniş bir yelpazede yatırım fırsatları sunmaktadır.

Kesinlikle katılıyorum ()
Katılıyorum ()
Kararsızım ()
Katılmıyorum ()
Kesinlikle katılmıyorum ()

16) Katılım bankacılığı terimlerinin Arapça terimler olması anlaşılma zorlaştırmaktadır.

Kesinlikle katılıyorum ()
Katılıyorum ()
Kararsızım ()
Katılmıyorum ()
Kesinlikle katılmıyorum ()

17) Türkiye’ de Katılım Bankacılığı hizmet ve ürünlerinin Arapça terimler ile sunulması insanlar tarafından tercih edilmeme nedenlerinden biridir

Kesinlikle katılıyorum ()
Katılıyorum ()
Kararsızım ()
Katılmıyorum ()
Kesinlikle katılmıyorum ()

18) Zarar etme ihtimalini bilsem de Katılım Bankalarımı tercih ederim

Kesinlikle katılıyorum ()
Katılıyorum ()
Kararsızım ()
Katılmıyorum ()
Kesinlikle katılmıyorum ()

19) Katılım Bankacılığını Tercih Nedeni

1. İslami kurallara uygun olması
2. Faizsiz bankacılık sistemiyle çalışması
3. Kâr payı sistemiyle birikimleri değerlendirmesi ve finansman ihtiyaçlarını karşılaması
4. Güvenilir olması
5. Temel bankacılık hizmetlerinde ücret almaması (Hesap ücreti, EFT)
6. Kaliteli hizmet sunmaları
7. Müşteri memnuniyeti ve müşteri ilişkileri yönetiminde başarılı olmaları
8. Bankanın konumunun müşteriye yakın olması
9. Bankadan maaş almak veya ticari işlemleri yapabilmek için bankayla zorunlu olarak çalışmak
10. Devletin katılım bankası olması
11. Çevredekilerin tavsiyesi
12. Bankaya olan sadakat
13. Diğer sebepler

20) İslami bankacılıkla ilgili bilgi düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

1. İslami bankacılıkla ilgili çok şey biliyorum
2. İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler biliyorum.
3. İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler duydum ama çok azını anladım
4. İslami bankacılıkla ilgili bir şeyler duydum ama ne olduğunu bilmiyorum
5. İslami bankacılığı hiç duymadım